Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

HARALD HØFFDING

IN MEMORIAM

FIRE TALER

HOLDT PAA KØBENHAVNS UNIVERSITET
PAA HARALD HØFFDINGS 89 AARS DAG
11. MARTS 1932

AF

FRITHIOF BRANDT · JØRGEN JØRGENSEN
VICTOR KUHR · EDGAR RUBIN

KRONOLOGISK BIBLIOGRAFI

OVER HARALD HØFFDINGS ARBEJDER
MED TILLÆG INDEHOLDENDE BIBLIOGRAFI
OVER SKRIFTER OM HØFFDING

AF

KALLE SANDELIN

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
1 9 3 2

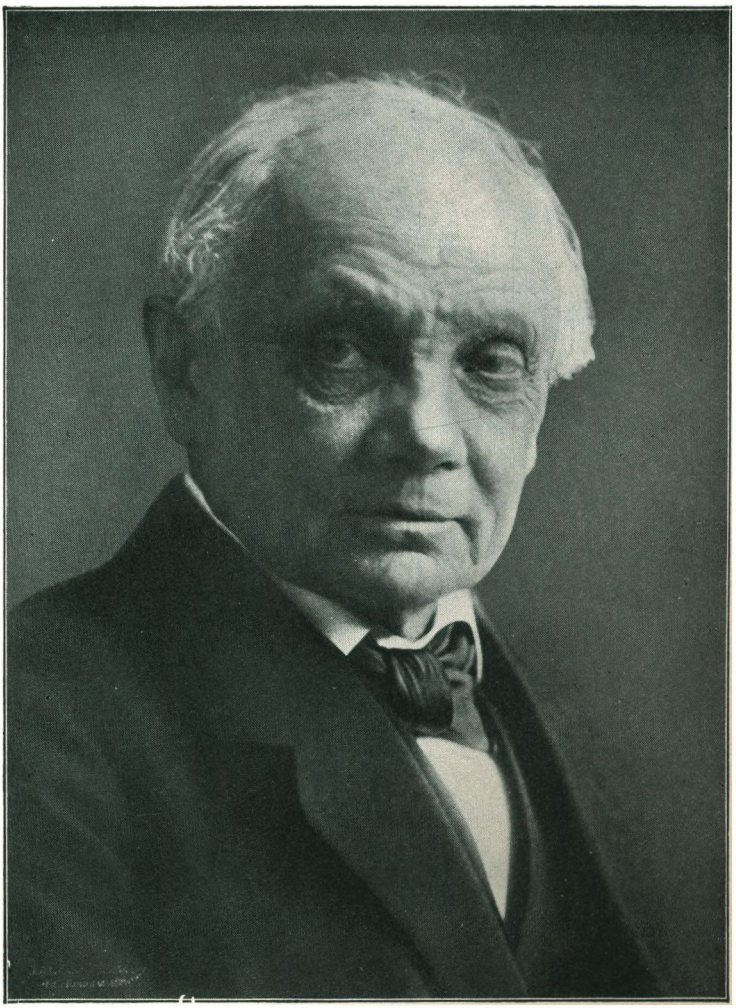

Harald Höffding.

HARALD HØFFDING

IN MEMORIAM

FIRE TALER

HOLDT PAA KØBENHAVNS UNIVERSITET
PAA HARALD HØFFDINGS 89 AARS DAG
11. MARTS 1932

AF

FRITHIOF BRANDT · JØRGEN JØRGENSEN
VICTOR KUHR · EDGAR RUBIN

KRONOLOGISK BIBLIOGRAFI

OVER HARALD HØFFDINGS ARBEJDER
MED TILLÆG INDEHOLDENDE BIBLIOGRAFI
OVER SKRIFTER OM HØFFDING

AF

KALLE SANDELIN

GYLDENDALSKE BOGHANDEL · NORDISK
FORLAG · KØBENHAVN · MCMXXXII

INDHOLDSFORTEGNELSE

FIRE TALER

EDGAR RUBIN: Erkendelsens Uafsluttelighed som et Grundmotiv hos Høffding 5

JØRGEN JØRGENSEN: Høffdings Erkendelsesteori og Verdensanskuelse 16

VICTOR KUHR: Harald Høffding som Livsfilosof 24

FRITHIOF BRANDT: Læreren og Humanisten 31

KRONOLOGISK BIBLIOGRAFI

af KALLE SANDELIN

Forord 43

Forkortelser 46

Kronologisk Bibliografi over Harald Høffdings Arbejder 47

Person-Register til den kronologiske Bibliografi 77

Tillæg til den kronologiske Bibliografi indeholdende Fortegnelse over Skrifter om Høffding 81

Person-Register til Tillæget 103

Person-Register til Harald Høffdings „Erindringer" 107

Oversigt over Høffdingske Skrifter paa fremmede Sprog 113

FIRE TALER

ERKENDELSENS UAFSLUTTELIGHED SOM ET GRUNDMOTIV HOS HØFFDING

AF EDGAR RUBIN

SELSKABET FOR FILOSOFI OG PSYKOLOGI byder Dem alle Velkommen. Vi lidt ældre, der herhjemme særligt giver os af med Filosofi og Psykologi, har haft den nøjeste Forbindelse med Harald Høffding. Han har været vor Lærer, og han har paavirket os — vel sagtens mere, end vi ved af. Hvor vi har selvstændige Meninger, er de for en ikke ringe Dels Vedkommende blevet til ved, at vi har taget Stilling til hans Anskuelser.

Ligesom det i sin Tid var naturligt for os at anmode Prof. Høffding om at indvie vort Selskab ved at være dets første Taler, saaledes har det ogsaa været os en Trang, nu da han er gaaet bort, at hellige en Aften til hans Minde. Tillige har vi ment, at maaske hans Slægt og hans personlige Venner og Folk fra andre Kredse, han i sit lange Liv har staaet i Relation til, vilde sætte Pris paa at være til Stede.

Naar vi har tilladt os at anmode om at faa Universitetets Festsal overladt, er det, fordi Prof. Høffding har udført et meget betydeligt Arbejde som Lærer saavel for dem, der gik til Filosofikum, som for de mange, der hos ham søgte en dyberegaaende Orientering. Dernæst er det, fordi Prof. Høffding har kastet Glans over Universitetet ved sin Stilling i det danske Samfund og ved sin Berømmelse Verden over. Endelig er det, fordi Prof. Høffding ikke blot følte sig som en Mand, der var ansat ved denne Institution, men tillige paa en ganske særlig Maade ærede og elskede Universitetet.

Paa Selskabets Vegne takker jeg Rektor, fordi vi har faaet Tilladelsen til at benytte Festsalen, og jeg takker ham samt alle de øvrige tilstedeværende, fordi de har villet deltage i vort Møde.

Der stiger let et noget abstrakt Billede af Høffding op som en velvillig, roligt afklaret Personlighed med dyb Forstaaelse af alt menneskeligt. Dette Billede, som vi senere skal se, at han selv med Rette til dels har protesteret imod, kan ligesom skjule, at Høffdings Filosofi er en særpræget Tankebygning, der indeholder et ikke ringe Antal nøje sammenknyttede ejendommelige Motiver.

Disse Motiver er for det første sagligt og logisk begrundede og sammenknyttede, omend det ikke kan siges, at det logiske var Høffdings stærke Side. Tankebygningen har tillige en Struktur, der er en Afspejling i Filosofiens Sprog af dybtgaaende indre Rørelser i Personligheden. Omvendt har den paa en noget anden Maade, end det plejer at gælde for fagligt videnskabeligt Arbejde, virket tilbage paa det indre personlige Liv, ja har haft dette til Formaal.

Høffding har i Slutningen af Forordet til sin Etik fremhævet, at det lige fra hans første Ungdom var særligt tiltrækkende for ham, at filosofiske Emner staar i et nærmere Forhold til Forskerens Personlighed end andre videnskabelige Emner, og han har gjort gældende, at hans Arbejde, for at det kunde tilfredsstille ham selv, maatte være af væsentlig Betydning for hans Personlighed.

Ved denne Forbindelse med Følelseslivet og Personligheden fremkommer der ved Siden af det logiske, saglige, en ligesom mere umiddelbar og stemningsagtig Sammenhæng mellem Motiverne. En saadan Sammenhæng er sikkert lettere tilgængelig end den strengt logisk saglige og er en af de Faktorer, der har bevirket, at en saa stor Kreds af Mennesker har haft

Glæde af Høffdings Filosofi. Tillige har Forbindelsen med Personligheden sikkert medvirket til, at Høffding helt op i sin høje Alderdom havde et klart og samlet Overblik over sine Anskuelser.

Jeg skal tillade mig at fremdrage og ligesom isolere et enkelt Motiv, som jeg vil kalde Erkendelsens Uafsluttelighed. Jeg paastaar slet ikke, at det er *det* centrale, det væsentlige Motiv, men kun, at det er *eet* blandt flere betydningsfulde Motiver. Jeg skal forfølge nogle, men langtfra alle dets Forgreninger. For helt at forstaa det, burde man tillige se det i Sammenhæng med de andre Motiver. Først skal jeg give nogle Eksempler paa Motivets Forekomst.

Den sidste Sætning i Høffdings Psykologi, som sikkert en Del af Dem husker, er netop en Protest mod dette at være det sidste og afsluttende. Den lyder: Den Tanke, der skulde forklare alt, bliver sit eget sidste — og stadige — Problem.

Om den filosofiske Etik hedder det, at den umuligt kan være en ren Fornuftvidenskab, en Fremstilling af evige Sandheder. Den kan kun være en systematisk Gennemførelse af et historisk givet Standpunkt; derved bliver den et Barn af sin Tid og sit Folk, og det medfører, at den filosofiske Etiks Arbejde stedse maa tages op igen. (Etik 4. Udg. S. 12.)

Hvor man i Erkendelsesteorien søger de sidste Forudsætninger, som al Erkendelse hviler paa, siger Høffding, at den Analyse, det her drejer sig om, er et Arbejde, der atter og atter maa tages op ... En Garanti for, at man har naaet de sidste Forudsætninger, vil man aldrig kunne faa. (Filosofiske Problemer S. 33.)

Om Verdensbilledet hedder det:

Et afsluttet Verdensbillede, i hvilket alle Emner finder deres Plads, er umuligt. Nye Emner dukker stadigt op og nye Opgaver med dem. (Den menneskelige Tanke S. 309.)

Om de specielle Videnskaber hedder det:

Intet af de specielle Erfaringsomraader foreligger afsluttet for os, der kommer stedse nye Erfaringer og nye Gaader. (Filosofiske Problemer S. 54.)

Det ejendommelige hos Høffding er ikke alene, at han, som jeg her har givet Dem nogle Eksempler paa, atter og atter hævder Erkendelsens Uafsluttelighed, men at dette Sagforhold er ham til stor og dyb Tilfredsstillelse. Man kunde meget vel tænke sig en anden Filosof, der sagligt var enig med Høffding, men netop derfor var opfyldt af trøstesløs Bekymring.

Hvor vigtigt dette uafsluttede og uafsluttelige er for Høffding, bevises maaske bedst ved, at han ligesom søger at forankre dette Sagforhold i selve Tilværelsen. Han tænker sig den Mulighed, at naar Erkendelsen ikke kan afsluttes, er dette ikke blot en Ejendommelighed ved os og vor Stilling til den øvrige Del af Tilværelsen; men det kan hænge sammen med, „at selve Tilværelsen ikke er færdig, men er i stadig Vorden . . ." (Filosofiske Problemer S. 55.)

En almen Baggrund for Motivet: Erkendelsens Uafsluttelighed giver Høffdings lærerige Overvejelser om Forholdet mellem antik og moderne Tankegang. (Den menneskelige Tanke S. 127 f.). Han redegør først for, at Grækerne lige saa lidet som Inderne opgav den Forudsætning, at det uforanderlige er bedre eller fuldkomnere end det foranderlige. Dernæst fremstilles det, hvorledes den moderne Tankegang, der bryder frem i Renaissancen, ser en Værdi i Modsætning og Kamp, i Mangfoldighed og Omskiftelse. Galilei har sagt, at ham forekom netop Jorden højst fornem og vidunderlig paa Grund af de mange Forandringer, der foregaar paa den.

Høffding bebrejder de store Systembyggere, f. Eks. Descartes og Spinoza, at de vender tilbage til noget, der hører Tiden før Renaissancen til, naar de bestræber sig for at faa en absolut Afslutning af Erkendelsen, at bringe Tanken til Hvile i et Princip. — Høffding ønsker ikke, at Tanken skal bringes

til Hvile; han var hverken Græker eller Inder, men moderne Vestevropæer.

Da han nu en Gang beundrede Grækerne, var iøvrigt det traditionelle Billede af de harmoniske Grækere ham egentlig ikke helt tilpas. Derfor drejede han i Samtaler ofte Billedet lidt ved at fremhæve, at der, for at Harmonien skulde have Værdi, maatte være stærke Kræfter og Modsætninger, der trængte til at harmoniseres.

En lidt mere speciel Baggrund for vort Motiv faar man fat i, naar man gør sig klart, at Høffding ganske vist har tænkt sig, at intet Resultat var endeligt og afsluttende, men dog i høj Grad har ment, at de følgende Resultater hvilede paa og byggede paa de foregaaende og i Forhold til dem gav en mere omfattende og dyberegaaende Tydning.

I det nittende Aarhundrede saa man nødigt, at noget skulde være endeligt og afsluttet; i højere Grad end i nogen anden Tidsperiode havde man Troen paa Udvikling og Fremskridt. Antagelsen af en afsluttende Erkendelse vilde stride mod Tanken om det stadige Fremskridt, og Høffding var ikke alene typisk Vestevropæer, men Vestevropæer fra det nittende Aarhundrede. —

Med sin Sans for, at det materielle Liv helt og holdent skal underordnes under det aandelige — plain living, high thinking — og kun har Værdi i den aandelige Kulturs Tjeneste, med sin Ærefrygt for og Kærlighed til Aandens Stormænd, med sin Sans for Individets Frihed og Selvstændighed er han den ædleste Repræsentant for det nittende Aarhundredes Tankegang, jeg personlig har mødt.

Man kunde tro, at Læren om Erkendelsens Uafsluttelighed med den Baggrund, der her er bleven givet for den, var filosofisk Fællesgods i Slutningen af det nittende Aarhundrede, men det er ikke Tilfældet. Sine Undersøgelser om Begrebet Det Etiske indleder Høffdings Samtidige, den skarpsindige

Kroman, med nogle Bemærkninger om Videnskab i Almindelighed, og her hedder det om Astronomien, at den „gennem Vildfarelser og Selvmodsigelser har arbejdet sig frem til Lys og Klarhed ... saa at vi slet ikke kender til astronomiske Systemer ... men kun til den ene almene og almengyldige videnskabelige Astronomi ... Alt væsentligt er fuldstændigt afgjort". Efter denne Optakt siges der, at „den almene og almengyldige Etik (som Bogen slutter med at hævde, det er muligt at opstille) handler om den rette, d.v.s. den med Menneskets inderste blivende Væsen overensstemmende, den til syvende og sidst modsigelsesfri Villen eller Opførsel, — et i alle væsentlige Træk konstant Udslag af det for samtlige Individer fælles Grundlag".

Det er saaledes ikke en tilstrækkelig Betingelse at høre Udgangen af det nittende Aarhundrede til, for at fremhæve Erkendelsens Uafsluttelighed. Trang til at have noget fast at holde sig til, fordi ens Temperament eller ens pædagogiske Interesse fordrer det, Glæde over wie herrlich weit wir es gebracht, Imponerethed af saadanne Videnskabers Paastande eller Beviser, som man kan følge uden suverænt at beherske, eller som man maaske helt staar udenfor, samt meget andet kan virke i modsat Retning.

Men for Høffdings Vedkommende kom der ogsaa noget særligt til. Det ligger nær her først at anføre, at hans Ungdomsudvikling mundede ud i et Brud med Teologi og Kirke. Stadigt at hævde Problemernes Uafsluttelighed, og at de vedblivende maa tages op til ny og selvstændig Behandling, kan betragtes som en stadig Bekræftelse af Bruddet med Autoritet og dogmatisk Tankegang. Det bliver da ikke til et Brud med *een* dogmatisk Tankegang ved f.Eks. i Videnskabens Navn at stille *andre* dogmatiske Paastande op, men bliver til en Afstandstagen fra dogmatisk Tænkemaade i det hele taget. Men man kan komme væsentligt dybere ind.

For Høffding vilde det egentlig være forfærdeligt, hvis der, som man undertiden har antaget, kommer en Tid, da al Tvivl er bleven gendreven, fordi Videnskaben har løst alle Gaader. Han afviser denne Mulighed og sætter overfor den sit Haab: „Naturens og Livets Rigdom vil nok sørge for, at der bliver nyt Tankearbejde at øve, nye Kampe at bestaa og nye Psalmer om Livet at synge." (Erkendelse og Livsopfattelse S. 121 f.)

Var Gaaderne løst, vilde ikke alene Filosofferne blive brødløse; men i Høffdings Øjne vilde der tillige mangle en væsentlig Betingelse for et menneskeligt værdifuldt Liv. Vi skal prøve at forstaa, hvad det her drejer sig om. Et Sted siger Høffding, at „de *færdige Værker*, de fuldt udførte Trosformer og Tankesystemer bliver til en død Skat uden Forbindelse med vort eget Liv og derfor ubrugelig for dette". (Mindre Arbejder I S. 233.) Et andet Sted siger han: „men i en forlængst afgjort Sandhed, der ikke længere kan sætte Sindets Kræfter i Bevægelse, er der ingen Livsspirer". (Etik 4. Udg. S. 439.) Høffding er ikke tilfreds med Sandheden alene, han ønsker og forlanger tillige, at Sindets Kræfter skal sættes i Bevægelse, og han frygter for, at forlængst afgjorte Sandheder ikke kan gøre dette.

En udmærket Hjælp til Forstaaelse paa dette Punkt har vi i Høffdings Stilling til Voltaire og Rousseau. Rousseau og Voltaire havde omtrent de samme religiøse Anskuelser, hvad der forresten ærgrede Voltaire. Høffding er uenig med dem begge. Men ejendommeligt nok tager han ikke Afstand — eller i alle Tilfælde ikke paa samme Maade Afstand — fra dem begge. Han vender sig mod Voltaire og siger til Forherligelse af Rousseau: „Men hvilken Forskel i Stemning, i Inderlighed, i dyb Sammenhæng med det personlige Livs Erfaringer." (Rousseau S. 57.)

Vi ser det her tydeligt, at det ikke er Anskuelsernes Indhold, det, der kan være sandt eller usandt, der alene inter-

esserer ham, men ogsaa om Personligheden er grebet af dem, om det aandelige Liv, der staar i Forbindelse med dem, er rigt og dybt. For ham er f. Eks. det religiøse Problem først løst, hvis det kan paavises, at det, svarende til det intensive religiøse aandelige Liv, der kan røre sig, er muligt, naar det overleverede religiøse Forestillingsindhold har mistet sin Magt, at skabe en tilsvarende „Rigdom i Stemningen, Storhed i Fantasien og Lidenskab i Viljen" paa andet Grundlag.

Vi kan nu overskue det hele Tankesammenhæng, vi har fremdraget. Hvis Problemerne en Gang var blevet endeligt løste, vilde de, mener Høffding, hurtigt miste deres Kraft til at bevæge Menneskesindet dybt og stærkt. Da dette for ham er en væsentlig Sag, er det ham en stor Tilfredsstillelse at kunne vise, at ingen absolut og endelig Problemløsning er mulig.

Vi kan komme endnu et Skridt længere i Forstaaelse, hvis vi kan vise, *hvorfor* Høffding sætter det indre Livs Rigdom og Fylde, den levende Optagethed af noget som en af de allerhøjeste Værdier. Dette har mere almindelige Forudsætninger i det nittende Aarhundredes Aandsliv. Dernæst har det til Forudsætning, at Høffding paa Grund af de Omraader, han særligt bevægede sig paa som Filosof, og paa Grund af sit Naturel — der netop gjorde ham til Filosof — paa en vis Maade ikke var stærkt personligt indstillet paa, at et erkendt Sagforhold skal benyttes videre i Videnskab eller Praksis. Til Sammenligning tænke man paa en Matematiker, der skal bruge et erkendt Sagforhold til at bevise et andet, eller paa Medicineren, der skal bruge det i Kampen mod Sygdom; som Matematiker og Mediciner interesserer de sig slet ikke for Grebetheden etc., men kun for Anvendeligheden.

Endelig har Høffdings Vurdering af den indre Rigdom dybt personlige Forudsætninger. Han siger om sig selv: „Jeg kan have aldeles forfærdelige Anfald af Hypokondri — og jeg har

ingenlunde den Ligelighed og Ro, man ofte tillægger mig." (Erindringer S. 225.) Hypokondrien, siger han, har trofast fulgt mig ogsaa paa mine gamle Dage. Naar Hypokondrien til en vis Grad kunde være skjult for Høffdings Venner, kom det af, at netop deres Besøg spredte Skyerne.

Høffding har nøje skildret denne Tilstand: „Der kan føles en Angst ved Standsningen af det aandelige Liv i os, som minder om den organiske Angstfølelse, naar Aandedrættet eller Blodomløbet hæmmes. Tanken vil ikke klare sig, og Følelsen synes at være tørret hen. Lykken i de gode Tider købes dyrt med Angsten og Tvivlen i de mørke Tider." (Etik 4. Udg. S. 427.) „Intet i os eller udenfor os synes at have Værdi ... En graa Ensformighed hersker ... Paa sit Højdepunkt bliver Hypokondrien til den acedia, den Utilgængelighed for kraftigt Aandsliv, som i Middelalderen regnedes til Dødssynderne." (Den store Humor S. 96.)

Her, i det han kalder sin Hypokondri, har vi den dybeste Kilde til Høffdings høje Vurdering af den indre Rigdom, der gør denne Vurdering til personlig Sandhed. Thi det er saadan i Livet, at der blandt det, der for det enkelte Menneske staar som de højeste Værdier, han af al sin Magt søger at bevare og fastholde, eventuelt som Digter besynger i sine Sange, selvsagt ikke findes det, han slet ikke kender til, ej heller det, han altid nyder fuldt og helt, men derimod det, han paa een Gang kender til og har haft rig Lejlighed til at føle eller frygte Savnet af.

Om den saglige Berettigelse af Læren om Erkendelsens Uafsluttethed, kan det siges, at den paa en Maade er blevet bekræftet af Erfaringen. Den Gang, Høffdings Tankegang blev udformet, kunde det i en Del Menneskers Øjne se ud, som om Videnskaben havde naaet en vis Afslutning. Det hang sammen med, at det var temmelig længe siden, der var sket

noget helt betydningsfuldt. Hans Standpunkt tog sig maaske i nogles Øjne ret virkelighedsfjernt, ja maaske endda antividenskabeligt ud. Blot Ordene „Relativitetsteori" og „Kvanteteori" er tilstrækkelige til at gøre det klart, i hvor høj Grad den Afslutning, der den Gang fremtraadte, navnlig i de systematiske Lærebøger, var foreløbig. Tillige har Billedet radikalt ændret sig; der er kommet en ny Grødetid ikke blot for Astronomi, Fysik og Kemi, men ogsaa for andre Videnskaber.

Det særlige subjektive Grundlag for Høffdings Lære om Erkendelsens Uafsluttethed har medvirket til, at han kom til at interessere sig for Problemerne, hvor de har deres stærkeste Liv, hos de nyskabende, de banebrydende Tænkere, og det er ogsaa hos dem, at den saglige Forstaaelse er dybestgaaende. Høffding har opstillet en meget talende, men egentlig ogsaa noget udfordrende Trinrække i Følge hvilken „Strengt taget kun de store, geniale Banebrydere besidder sand videnskabelig Kultur ..... At drage Slutninger eller foretage specielle Anvendelser af Forudsætninger, der allerede er opstillet, er ikke saa oprindeligt et Aandsarbejde, som det at opstille selve disse Forudsætninger paa første Haand. Men det er dog stadigt et Arbejde, der kræver Selvstændighed, og i hvilket Personligheden maa sættes ind, et Arbejde, der staar højt over den blotte Tilegnelse og Tilslutning. Denne sidste staar over den rene Modtagen i Tillid til Overleveringens Rigtighed". (Mindre Arbejder III S. 4).

Man forstaar efter det, der her er anført, at Høffding ikke har søgt den Orientering i Videnskabens Verden, en Filosof ikke kan undvære, i Haandbøger, men i de store Forskeres egne Værker fra Kopernikus og videre frem. Derved er han ligesom blevet samtidig med, har ligesom levet i hele Epoken, hvori moderne Videnskab og Tænkning har udviklet sig, og overalt har det været den søgende, specielt den

forskende Menneskeaand, hvor det indre Liv rørte sig stærkest, han har været optaget af. Hans eget Værk har været en ejendommelig Blanding af noget mere strengt videnskabeligt og noget mere subjektivt, ligesom kunstnerisk; et væsentlig Drag er hans Forstaaelse af Grundstemninger i den dybest gaaende videnskabelige Forsken. Jeg tænker mig, at det er som denne Forsknings Hjemsted, at Høffding elskede Universitetet.

HØFFDINGS ERKENDELSESTEORI OG VERDENSANSKUELSE

AF JØRGEN JØRGENSEN

DET er i Aar netop 30 Aar siden Harald Høffding udarbejdede sit første Universitetsfestskrift. Han havde i Februar Maaned 1902 holdt en Række Forelæsninger ved Upsalas Universitet, og Grundlaget for disse Forelæsninger blev det første Udkast til Afhandlingen om „Filosofiske Problemer" i Indbydelsesskriftet til Aarsfesten samme Efteraar, ved hvilken han fik overdraget Værdigheden som Rector magnificus for det kommende Aar. Som Afhandlingens Titel tilkendegiver, indeholder den en Oversigt over de Hovedproblemer, som Tænkerne i Tidernes Løb har beskæftiget sig med, og det var ogsaa gennem sine filosofihistoriske Studier, Høffding var naaet til den Inddeling og Opfattelse af de filosofiske Problemer, som han fremsatte i Festskriftet. Desuden havde han jo ogsaa paa dette Tidspunkt forlængst udarbejdet sine store Fremstillinger af Psykologien og Etikken, saa forsaavidt staar Festskriftet som en naturlig Afslutning paa hans tidligere Forfatterskab, som et Forsøg paa at stille de fuldførte Specialundersøgelser paa Plads indenfor Filosofiens samlede Omraade og drøfte deres Forhold indbyrdes og i Relation til Filosofiens andre Problemkrese. Som Professor Rubin lige har paavist, var det imidlertid ejendommeligt for Høffdings hele Personlighed og Tænkning, at han aldrig sluttede definitivt af, aldrig blev *færdig* med et Problem, men stadigt tog de Problemer, som interesserede ham, op til fornyet Behandling, og herpaa er den

nævnte Afhandling ogsaa et slaaende Exempel. Den viser nemlig ikke alene tilbage til de allerede fuldførte Arbejder, men tillige fremad til de senere, og specielt har Høffding selv karakteriseret den som et Forarbejde til det Værk, hvori han sammenfattede Resultaterne af sine filosofiske Undersøgelser: „Den menneskelige Tanke, dens Former og dens Opgaver", som udkom 1910 og senere blev suppleret med Afhandlingerne om Kategorierne Totalitet, Relation og Analogi samt om „Erkendelsesteori og Livsopfattelse" og om „Erkendelsesteoriens nuværende Stilling".

Skønt der ved Siden af disse Arbejder fra Høffdings senere Aar staar en stor Mængde andre, viser de dog, at hans Interesse mere og mere vendte sig mod den filosofiske Disciplin, som han sidst af alle udførligt gav sig i Kast med: Erkendelsesteorien, og der foreligger da ogsaa fra ham selv adskillige Udtalelser om, at Erkendelsesproblemet stedse mere blev det centrale Problem for ham. Ja, i den Afhandling „Om min Forfattervirksomhed", som han i Anledning af sin 80-Aars Fødselsdag offentliggjorde i „Tilskueren", gik han endogsaa saa vidt, at han sagde, at han i sin Behandling af andre Problemer tilsidst egentlig forfølger dette Problem i dets forskellige Forgreninger. Det forekommer mig dog tvivlsomt, om et Studium af hans tidligere Forfatterskab virkelig vil føre til Bekræftelse af dette Udsagn, — ikke blot fordi han først sent tog Erkendelsesproblemet op til speciel Behandling, men ogsaa fordi selve den Behandling, han underkastede det, i sine Grundsynspunkter er psykologisk og historisk orienteret. Det er saaledes næppe nogen Tilfældighed, at han begyndte sin Fremstilling af den menneskelige Tankes Former og Opgaver med et Afsnit om „Tankens Psykologi" og et Afsnit om „Tankens Historie", saalidt som det er tilfældigt, at „Bevidsthedsproblemet" indtager Førstepladsen i hans Fremstilling af de filosofiske Problemer. Hans humanistiske Indstilling fornægter sig

ikke, selvom han maaske vilde være tilbøjelig til at fornægte den en Smule. Men det er et Vidnesbyrd om hans sjældne Universalitet, at han ikke blev stikkende i den, men med stigende Interesse kastede sig over de Felter, som egentlig laa hans Uddannelse fjernt, og med aldrig svigtende Opmærksomhed fulgte Udviklingen paa de Omraader indenfor Videnskaberne, som efter hans Forudsætninger maatte være ham vanskeligt tilgængelige. Ved sin Utrættelighed, sin enestaaende Flid og sin vidtskuende Aabenhed staar han som et lysende Exempel paa den syntetiske Aand, som ligger bag al filosofisk Interesse og Stræben, og som for Høffding selv var selve den menneskelige Bevidstheds Karakteristikon. —

Af denne hans Opfattelse af Bevidsthedens Natur udsprang ogsaa hans Syn paa de filosofiske Problemer, som han inddelte i fire Hovedgrupper, og betegnede med Ordene: „Bevidsthedsproblemet", „Erkendelsesproblemet", „Tilværelsesproblemet" og „Vurderingsproblemet". De adskiller sig fra hinanden ved deres Genstande eller Emner, men Høffding lagde megen Vægt paa at fremhæve, at de alle som betingede af Menneskeaandens Natur maatte være prægede af denne og derfor udvise en indre Sammenhæng, som gør, at der paa forskellige Maader kan etableres Overgange mellem dem, ligesom de ogsaa alle kan opfattes som forskellige Udtryk for et og samme Grundproblem, nemlig Problemet om Forholdet mellem Enhed og Mangfoldighed, mellem Kosmos og Kaos, mellem Sammenhæng og Sammenhængsløshed eller — som han hellere sagde — mellem Kontinuitet og Diskontinuitet. Han mente nemlig, at det overalt viser sig, at de Problemer, hvormed Filosofferne beskæftiger sig, opstaar, naar en given Sammenhæng brydes ved at nye Erfaringer eller nye Begreber, Synspunkter eller Vurderinger dukker op, og Problembehandlingen bestaar da i, at den brudte Sammenhæng paany søges tilvejebragt, saaledes at Enhed og Har-

moni atter hersker, indtil Sammenhængen igen brydes, og nye Problemer — eller gamle Problemer i ny Skikkelse — opstaar. Gennem saadanne stadige Brydninger mellem Kontinuitet og Diskontinuitet, mellem Syntese og Analyse skrider Tanken frem og der vindes stedse mere omfattende Kendskab til og mere dybtgaaende Forstaaelse af Tilværelsen, uden at det dog er muligt paa noget Punkt at sige, at man har naaet Bunden og kan slaa sig til Ro med de opnaaede Resultater. — I det følgende skal jeg nu forsøge at skitsere, hvorledes Høffding opfattede disse Brydninger paa Erkendelsesproblemets og Tilværelsesproblemets Omraader. —

„Erkendelsesproblemet opstaar, naar der spørges, hvorpaa *Forstaaelsens Gyldighed* beror, og hvorvidt den strækker sig". Da det at forstaa er en menneskelig Aandsvirksomhed eller Oplevelse, vil Forstaaelsen ikke alene være afhængig af Fænomenernes Beskaffenhed, men ogsaa af Menneskets intellektuelle Organisation. „Der vil være en vis Type for alle Principper og Hypoteser, som tilsidst viser tilbage til Bevidsthedslivets inderste Natur. Og det vil her altid være Trangen til Enhed og Kontinuitet, hvortil man kommer tilbage", sagde Høffding. Selve Sandheden bestemte han som den størst mulige Sammenhæng mellem vore Forestillinger og Begreber, ligesom han ogsaa definerede Virkeligheden som den størst mulige Sammenhæng mellem det størst mulige Antal af Iagttagelser. Sammenhængens Art er iøvrigt betinget af de Grundbegreber eller Kategorier, hvormed der paa et givet Trin af den menneskelige Erkendelses Udvikling opereres, og som indeholdes i de Forudsætninger, paa hvilke den videnskabelige Forsken hviler. At disse Kategorier ikke er uforanderlige viser Videnskabernes Historie, og selve Begrebet Forstaaelse skifter derfor i Tidens Løb. „Kategorierne", sagde han, „opstaar sporadisk, men kan saa bagefter samles og ordnes, f. Ex. saaledes, at der skrides frem fra de mest omfattende til de

speciellere. Jeg begynder min Kategorilære med Begrebet Syntese og det korrelate Begreb Relation; disse to Begreber aabner Rækker af de fundamentale Kategorier, der lægger sig for Dagen i al Tænken, den førvidenskabelige saavel som den videnskabelige. Derfra gaas over til de formale Kategorier (Identitet; Grund og Følge o.a.), der ligger til Grund i Logik og Matematik, og derfra til de reale Kategorier (Aarsag, Totalitet, Udvikling), som ligger til Grund i al Erfaringsvidenskab, og derfra igen til de ideale Kategorier (Værdibegreberne), der lægger sig for Dagen i Æstetik, Etik og Religionsfilosofi. Overgangen fra de reale Kategorier til de ideale finder jeg deri, at enhver Vurdering forudsætter et Forhold til en Totalitet (hvad enten denne udgøres af et enkelt Øjeblik eller et helt Personlighedsliv, af et enkelt Individ eller et større eller mindre Samfund)."

Erkendelsesproblemet angaar nu væsentligt Forholdet mellem disse Kategorier eller Erkendeformer paa den ene Side og de Emner, som er Genstand for Erkendelsen, paa den anden: Stammer Kategorierne fra Emnerne, eller er de indeholdt i selve den menneskelige Aands Natur? Og i hvilken Udstrækning kan de anvendes paa de givne Emner, d.v.s. i hvilken Udstrækning kan disse overhovedet forstaas af os Mennesker? Disse Spørgsmaal fører over til en Undersøgelse af, om der indenfor Emnerne findes Modsætninger, der maa formodes for bestandig at udelukke en fuldstændig Realisation af Erkendelsens Ideal: den altomfattende Enhed af og Sammenhæng mellem alle Emner. Og her mente Høffding, at der gives tre fundamentale Modsætninger eller Irrationaliteter: for det første de kvalitative Forskelligheder, som ikke kan reduceres til kvantitative Forskelle, og som ikke bliver tilintetgjorte ved at faa Betegnelsen „subjektive Kvaliteter" hæftet paa sig; for det andet de tidslige Forskelligheder, som ikke kan ophæves eller reduceres til formale, men i det højeste

kan ordnes paa en saadan Maade, at der fremkommer en Analogi mellem de reale og de formale Kategorier, mellem Aarsag-Virkning og Grund-Følge; og endelig for det tredje Modsætningen mellem det erkendende Subjekt og det erkendte Objekt, som altid vil gøre sig gældende, og som kompliceres derved, at det aldrig er et „rent" Subjekt eller et „rent" Objekt, vi har med at gøre, men altid et Objekt, som opfattes af et Subjekt og farves af denne Opfattelse, og et Subjekt, hvis Beskaffenhed — delvis i det mindste — maa forklares udfra de Objekter, som udgør den Omverden, hvori det lever. En saadan Forklaring vil dog aldrig kunne gennemføres helt tilbunds, da vi aldrig kender Omverdenen som den er i og for sig, men kun som den fremtræder for os. Ja, selve „Virkeligheden" er — ligesom Sansekvaliteterne, Rummet, Tingen og Aarsagen — et Prædikat, som den erkendende Bevidsthed udfra sit Standpunkt eller efter sin Natur tillægger Objekterne. „Vi erkende Verden gennem Mennesket, men vi erkende ogsaa Mennesket gennem Verden. Romantiken betonede det første Synspunkt og var tilbøjelig til at overse det andet; Positivismen betonede det andet Synspunkt og var tilbøjelig til at overse det første." Men der er i Virkeligheden et stadigt Vexelspil mellem de to Synspunkter; intet af dem kan elimineres, og det ene kan ikke udledes af det andet. I skiftende Former vedbliver Vexelforholdet at gøre sig gældende, saalænge Erkendelsen er i Udvikling, og Begreberne om en absolut Objektivitet og en absolut Subjektivitet betegner derfor Idealer, som vi successivt kan nærme os, men aldrig naa. Irrationaliteterne umuliggør en Afslutning af Erkendelsen, men samtidig betinger de en stadig Fremskriden, hvorved de rationaliseres mere og mere, uden at Regnestykket nogensinde kommer til at gaa helt op. Hvor langt man kan komme vil imidlertid til en vis Grad afhænge af selve Tilværelsens Beskaffenhed, som Høffding diskuterer under Titlen

„Tilværelsesproblemet", der handler om Muligheden af Dannelsen af en filosofisk Verdensanskuelse, og som staar i en naturlig Sammenhæng med saavel „Bevidsthedsproblemet" som „Erkendelsesproblemet".

„Baade Bevidsthedsproblemet og Erkendelsesproblemet vise ud over sig selv: Bevidsthedslivet er en Del af Tilværelsen, og det er Erkendelsens Opgave at forstaa Tilværelsen. Det er da naturligt at spørge, hvilken Plads Bevidsthedslivet indtager i Tilværelsen, og hvilket Billede Erkendelsen formaar at give os af Tilværelsen". Vanskeligheden ved at svare paa disse Spørgsmaal beror principielt paa, at hele Tilværelsen aldrig er givet som Emne for vor Erkendelse, og at vi derfor er henvist til at nøjes med at danne os en Formodning om dens Beskaffenhed udfra de Brudstykker, vi kender af den. Derfor bliver det altid en enkelt — os bekendt — Del eller Side af Tilværelsen, der maa lægges til Grund, og Slutningen fra denne Del eller Side til Tilværelsen som Helhed bliver en Art Analogislutning, hvis Berettigelse aldrig fuldtud kan godtgøres. Som Udgangspunkt for en saadan Analogislutning vil man naturligvis vælge netop det Fænomen eller den Gruppe af Fænomener, der synes En mest fundamental eller betydningsfuld, og da Afgørelsen heraf altid vil være præget af hver enkelts Individualitet, vil ethvert Forsøg paa at udforme en Verdensanskuelse faa en individuel Betoning, som gør, at det kommer til at ligge paa Grænsen mellem Videnskab og Kunst. I Tidens Løb er der saaledes fremsat mange forskellige Verdensanskuelser udfra forskellige Grundlag, d. v. s. paa Grundlag af forskellige „Urfænomener", som Høffding med et fra Goethe laant Udtryk kaldte det. Men af alle Urfænomener mente han dog, at seks, der parvis er hinandens Modsætninger, er de vigtigste. Disse tre Modsætningspar er: Enhed-Mangfoldighed, Aand-Materie og Bestaaen-Udvikling, og da Modsætningsleddene paa den ene

Side ikke kan bortforklares og paa den anden Side heller ikke kan udledes af hinanden, staar de som tre Diskontinuiteter, der vanskeliggør Dannelsen af et kontinuert, sammenhængende Verdensbillede. Dog mente Høffding, at disse Vanskeligheder muligvis blot beror paa, at vor Erfaring stedse er begrænset netop til disse Modsætningspar, og han fremhævede derfor stadig, at der er en Mulighed for, at andre Dele eller Sider af Tilværelsen, som vi ikke kender, indeholder Nøglen til Forklaringen af Forholdet mellem dem — f. Ex. at Aand og Materie er to forskellige, men paralleltløbende, Sider af en og samme Realitet. Noget sikkert ved vi imidlertid ikke derom, og Tilværelsens Modsætninger rejser derfor store Problemer for os, som det er en af Filosofiens Opgaver at belyse og afklare, men som det vilde være naivt at antage en definitiv Løsning af. Til syvende og sidst var det derfor mere i Arbejdet med Problemerne end i de forskellige Besvarelser, der kan gives paa dem, Høffding fandt Filosofiens Værdi. Den stadige Stræben efter Sandhed ansaa han for bedre end Besiddelsen af Sandheden, og den Utrættelighed, hvormed han Gang paa Gang genoptog Undersøgelser og Overvejelser, som han tidligere havde foretaget, viser i hvor høj Grad det for ham var Alvor, naar han hævdede, at kun relative Afslutninger er mulige. Som Motto for hans hele Filosofi kan man derfor næppe finde noget bedre end det Goethe-Ord, som han selv ofte citerede, og i hvilket han fandt et kort Udtryk saavel for sin personlige Stræben som for sit Syn paa Filosofien, Ordet: „Oft gerundet, nie geschlossen" — „Ofte afrundet, aldrig afsluttet". Og i Kraft af denne sin Uafsluttethed vil han kunne staa som et Forbillede for alle tænkende Mennesker, selv naar Erkendelsens Udvikling har bekræftet hans Grundopfattelse og vist, at ogsaa den specielle Afrunding af Filosofiens Problemer, som han foretog, ikke var absolut og endelig, men kun relativ og foreløbig. —

HARALD HØFFDING SOM LIVSFILOSOF

AF VICTOR KUHR

De to danske Tænkere, som Høffding i første Række har betegnet som sine Lærere, er Sibbern og Kierkegaard. Begge var de i eminent Forstand „Livsfilosofer"; begge har de med Styrke betonet den *irrationelle* Grund i Tilværelsen og i Menneskesjælen, hvorfra al Filosoferen maa tage sit Udgangspunkt, og hvor den sluttelig møder sin Grænse. For dem begge udsprang Filosofien af en dyb og uslukkelig menneskelig Trang, hentede sin Næring fra de mangehaande personlige Livserfaringer, og skulde i sidste Instans staa sin Prøve for „Livets" Domstol, gennem den praktiske Uddybelse og Berigelse af dette. Og i Kraft af deres konkrete og levende Menneskekundskab blev de begge de fremragende *Psykologer*, hos hvem endnu vor egen Tid kan høste frugtbar Belæring og Ansporing. Naar hos Sibbern Livsfilosofien munder ud i en af den lyse Tro paa Livet baaret, subjektiv „Livspoesi", et op igennem Aarene bevaret „Ungdomssind", der harmonisk hviler i Livet og dets Værdier, saa er denne Harmoni først erhvervet gennem tung Alvor og mørke Anfægtelser, og har kun derigennem vundet det Præg af Ægthed og personlig Sandhed, hvormed den staar og falder. Kierkegaard føres vel af sin „eksistentielle Tænken" uendelig langt bort fra enhver æsthetisk Harmonisering af Livsindholdet; men netop derved faar den Redelighed og personlige Sandhed, som ogsaa han saa ubønhørligt kræver, Alvoren og Kampen saa meget uløseligere knyttet til sig som sit Væsenspræg.

Om den ene som om den anden gælder, hvad Høffding jævnt og dæmpet — med sin Sky for de „store Ord" — har udtalt om Sibbern: „Denne Mand har ikke taget sig Livet let"!

Med ganske de samme Ord har Høffding engang (i et Brev, anf. „Erindringer" S. 307) karakteriseret sit eget Livs Stræben og Vækst gennem Alvor og indre Kampe, Tvivl og Selvprøvelse. Han havde saa vist aldrig tiltrængt en Kierkegaards Paavirkning til for sig selv at opstille Kravet om personlig Sandhed; dertil laa dette Krav altfor dybt rodfæstet i hans egen Naturs Redelighed og Saglighed. Men under det overvældende Ungdomsindtryk af Kierkegaard netop som den „eksistentielle" Tænker blev Kravet bragt ham til udtrykkelig principiel Bevidsthed (for saa vidt kan han sige, at han har *lært* „Personlighedsprincipet" i Kierkegaards Skole) og kom derefter til — gennemtænkt i sine theoretiske og praktiske Konsekvenser — at danne Ledestjernen saavel for hans videnskabelige Forskningsarbejde som for hans personlige Livsførelse. Og den *sidste* Konsekvens af Personlighedsprincipet: atter at bringe *disse to* Livsomraader i den indbyrdes Harmoni, de havde savnet under Ungdomsaarenes oprivende „Dualisme", — at lade Filosofen og „Mennesket" i ham mere og mere nærme sig hinanden, som han selv har udtrykt det, — blev da hans Stræbens inderligste Opgave, og det Maal, i hvilket dette lykkedes ham, hans dybeste Stolthed — Belønningen for Livets Alvor, Sejren efter dets Kampe. Saaledes er han selv — ved sin levende Forstaaelse af og Kærlighed til det indre og ydre Liv i hele dets Fylde, i dets irrationelle Grund („Livets Kilde") saavel som i dets tankemæssige Udformning — en „Livsfilosof" i den samme Forstand, i hvilken han har anvendt Ordet om sin „gamle Lærer" Sibbern: som „en Mand, der baade har levet rigt og dybt og formaaet at give os værdifulde Bidrag til at forstaa vort Liv og til at øve den vanskelige Kunst: at leve". Derfor er der heller ingen

Modsigelse i, at den samme Mand, der ved Slutningen af sin Bane takker Livet for den Lykke, det har bragt ham, i samme Aandedræt slaar fast, at det dog „i Grunden er drøjt at leve" („Erindringer" S. 303 og 306), og at han ved Mindet om Alvorens og Kampens „mange mørke Timer", fyldte af bitter Tvivl og ofte af „surt Arbejde", *takker* Livet ogsaa for denne Gave. Det var netop denne Livets „Blandingsdrik", der havde indgravet sine uudslettelige og umiskendelige Spor i de Ansigtstræk, som Georg Brandes priste som „smukke", — modelleret dem med *Aandens* Adelspræg og gennempløjet dem med de Furer, som en tysk Digter (Scheffel i „Der Trompeter von Säckingen") har betegnet som „Tankernes Ar"; og selv den, hvem de for første Gang lyste i Møde, maatte umiddelbart forstaa, at her var en Mand, der „ikke havde taget sig Livet let"!

— Hvilket Problemomraade indenfor Filosofien Tænkeren end behandler, og hvor „objektivt" han end bestræber sig for at gaa til Værks, vil hans Behandling, saavel hvad Methode som Resultater angaar, uvægerligt i højere eller ringere Grad medbestemmes af hans individuelle Følelses- og Viljesindstilling, hele det irrationelle (og ofte ubevidste) Grundlag i ham, som er oprindeligt givet med hans medfødte Anlæg og videre udformet gennem Livets Erfaringer, og som danner, hvad vi kalder hans „Personlighed"; det i Personligheden forankrede Kompleks af subjektivt bestemte og lidet systematiserede Synsmaader og „Meninger" — hvad Høffding kalder den *„uvilkaarligt dannede* Livsfilosofi", som den har sin Rod i „Mennesket" — vil mere eller mindre direkte give sin Indflydelse til Kende, ogsaa hvor den videnskabeligt arbejdende „Filosof" ud fra en bevidst og rationelt formuleret Problemstilling anstiller sine principielle og systematiske Forskninger. Men i ganske særlig Grad bliver dette naturligvis Tilfældet indenfor saadanne Problemomraader, hvis Genstand allerede paa Forhaand, efter sit Væsen — som udgjort af følelsesmæssige

„Værdidomme" — rummer en stærkt subjektiv Islæt, og som tilsammen danner den i strengere, *videnskabelig* Forstand saakaldte „Livsfilosofi", — altsaa det *ethiske* og, i allerførste Række, det *religiøse* Problem. Her er da ogsaa ret egentligt den Fællesgrund, hvor „Mødet" mellem Filosofen og Mennesket i Tænkeren under gensidig befrugtende Paavirkning skal finde Sted.

I Høffdings Ethik og Religionsfilosofi møder vi et overmaade smukt, karakteristisk og gennemsigtigt Eksempel paa den fundamentale Erfaring om „Personlighedsprincipets" Hævden sig gennem Tiderne, som de filosofihistoriske Studier havde nedfældet hos ham: at man „selv hos de største og strengeste Filosofer vil kunne paavise Indflydelse af deres uvilkaarligt dannede Livsfilosofi, foruden at denne selv ændres gennem deres Arbejde paa videnskabelig Udformning af deres Tanker" („Erindringer" S. 305 f.). Som filosoferende Ethiker føler han sig med fuld Ret paa Videnskabelighedens Grund. Under intensiv og systematisk Aandsanspændelse, ledet af en klar methodisk Bevidsthed om Undersøgelsens Maal og Veje, tilstræbende det Maal af Objektivitet, som det paa disse „livsfilosofiske" Omraader overhovedet er muligt at naa, og udrustet med en rig Ballast af psykologisk, sociologisk og historisk Viden bryder han sig Vej ind til den *principielle* Kerne, hvortil Menneskers faktiske ethiske Vurderinger synes ham naturligst at vise hen, og som viser sig frugtbar for Udfoldelsen af den speciellere, konkrete Lærebygning. Med streng Saglighed og omskuende Overblik i Begrundelsen afvejer han de forskellige mulige Synspunkter imod hinanden, og intet vilde ligge ham fjernere end at forveksle sine Resultaters *Gyldighed* med deres Overensstemmelse med hans individuelle Personligheds dybeste Ønsker og Krav. Og dog er en saadan indre Overensstemmelse jo ikke vanskelig at faa Øje paa. Et af Naturen skarpt og gennem Erfaringen skolet Blik for de individuelle,

sociale og historiske Forskelles Betydning vil uvilkaarligt understøtte en „ethisk Relativisme", som den udtaler sig i Høffdings Betoning af *Forholdslovens* Virksomhed ved den ethiske Vurdering; for et uselvisk, vennesælt og demokratisk indstillet Sindelag vil det naturligt ligge nær, som det subjektive Grundlag for en systematisk Ethik at vælge netop den „uinteresserede og universelle Sympathi" og som dens objektive Princip at lægge det saakaldte „Velfærdsprincip" til Grund. Og de stærke Traade, der saaledes forbandt „Mennesket" og „Filosofen", knyttedes end yderligere fast og intimt derved, at Filosofens theoretiske Gennemarbejdelse af Problemerne virkede forstærkende og klarende tilbage paa Mennesket og formede det til den rent og stærkt udprægede, fuldt bevidste *ethiske Personlighed*, der var blevet organisk ét med sin Lære, og i hvem denne saa at sige havde faaet Liv og Blod. Derfor kunde Høffding endnu 40 Aar efter sin „Ethiks" første Fremkomst — skønt selv fuldstændig klar over den hypothetiske og relative Gyldighed ogsaa af *hans* ethiske Standpunkt og vel bekendt med den Kritik, det maa dele med enhver „Velfærdsethik", — udtale, at han stadigt fastholder Bogens „væsentligste Tanker" („Religiøse Tanketyper" S. 23); og derfor maatte han blive den ideelle — klartskuende og menneskeligt medlevende — Hjælper for de mange, særligt blandt de Unge, der i Aarenes Løb søgte hans Raad til Løsning af personlige Vanskeligheder. Derfor fik ogsaa hans Optræden imod Nietzsche's aristokratiske „Herre- og Slavemoral" i Polemiken med Brandes Farve af en subjektiv Lidenskabelighed, som det var noget usædvanligt at møde Udtryk for hos ham.

Endnu langt mere direkte og haandgribelig end indenfor det ethiske Problem bliver Vekselvirkningen mellem den rent personlige, frem af det levende Menneskeliv uvilkaarligt voksede „Livsfilosofi" og den strengere, af tankemæssig Bearbejdelse fremgaaede videnskabelige naturligt indenfor Religions-

filosofien, hvor den subjektive Islæt jo i endnu videre Udstrækning gør sig gældende, og hvor derfor „Mennesket" og „Filosofen" nødvendigt maa berøre hinanden i en endnu mere intim og vital Forstand. Da Høffding under sin systematiske Vandring gennem Filosofiens mangehaande Problemer naaede til Udformningen af Religionsfilosofiens almindelige Principer, forefandt han derfor det nærmestliggende og rigeste Materiale til dette Tankearbejde og de betydningsfuldeste Retningslinier for dets Bearbejdelse givet med *hans eget* Tanke- og Følelseslivs praktiske Gennemlevelse af det religiøse Problem. Det var jo i første Række den bitre Strid med *dette* Problem, der havde formørket hans Ungdomsaar, og selvom siden Problemet til Tider havde staaet noget i Baggrunden i hans Interesse, havde han dog ingensinde ganske sluppet det. Med sin dybt rodfæstede ethiske Trang til at finde og skabe Værdier i sig og om sig maatte han føle det som en Livsnødvendighed at tænke sig disse Værdier sikkert forankrede i Tilværelsens dybeste Grund; og ledet af „Personlighedsprincipets" Fordring om en af den *hele* Personlighed udspringende og den *hele* Personlighed omfattende Sandhed kunde han paa den anden Side kun falde til Ro i en Helhedsopfattelse, der tilfredsstillede ikke alene hans moralske, men tillige hans intellektuelle Samvittighed. Da han nu ad den objektive (religionshistoriske og religionspsykologiske) Undersøgelses Vej førtes til den Opfattelse, at den bærende Kraft i al Religion er „en Tro paa Værdiernes Bestaaen udover Erfaringens Grænser", og at de speciellere udformede religiøse Forestillinger er subjektive, poetiske „Symboler", som denne Tanke har iklædt sig, maatte denne Opfattelse — som han udtrykkeligt betegner som en „Hypothese", overfor hvilken han endda selv staar tvivlende („Erindringer" S. 192) — møde direkte indre *Støtte og Bekræftelse* i hans eget, af personlig Trang og Erfaring udsprungne Livssyn. Og til Gengæld blev han atter

ved de theoretiske Resultater befæstet og lutret i sit personlige Livssyn; ved deres Enkelhed og Almenmenneskelighed kom de hans naturlige Trang til Dogmefrihed i Møde, skænkede den principiel Bevidsthed og rationel Afklaring og bragte ham i et mere direkte „Førstehaandsforhold" til Livets irrationelle Grund — lod ham hvile ud i den trygge Tillid til, at „Livets Kilde springer, hvor evig den sprang" („Religiøse Tanketyper" S. 39 f. og „Erindringer" S. 306). Paa disse „Livstroens" højeste Vidder, i denne afsluttende Helhedsopfattelse, der i lige Grad er det adækvate Udtryk for Tanke og for Følelse, har „Filosofen" og „Mennesket" ikke blot nærmet sig hinanden, ikke blot mødt hinanden, ikke blot vekselvirket med hinanden, men er naaet til virkelig at *smelte sammen* i „Personlighedsprincipets" harmoniske Enhed! Selv var Høffding jo ganske klar over, at ogsaa for hans Vedkommende Livsanskuelsen her munder ud i en subjektiv „Livspoesi"; og han havde den fulde Forstaaelse af, at Naturer, der var forskellige fra hans egen, kunde behøve fyldigere og konkretere „Symboler" til Tilfredsstillelse af deres religiøse Trang. Netop derfor stod han altid aaben og rede til at møde enhver Livsindstilling, saa forskellig den kunde være fra hans egen, med Forstaaelse og Respekt, blot den bar Præg af *personlig Sandhed;* og derfor har han ogsaa i religiøse Spørgsmaal kunnet blive den individualiserende og efter „sokratisk" Methode hjælpende Raadgiver overfor mange — som overfor de to Smaapiger paa 12—14 Aar, der engang ude i Æresboligen konsulerede ham angaaende deres religiøse Tvivl („Erindringer" S. 317 f.). Som Høffding lærte „Livsfilosofi" i Sibbern's Skole, saaledes kan derfor atter vi lære den hos ham, idet vi lader hans Karakteristik af Sibbern have Gyldighed ogsaa for *ham selv:* at han var „en Mand, der baade har levet rigt og dybt og formaaet at give os værdifulde Bidrag til at forstaa vort Liv og til at øve den vanskelige Kunst: at leve".

LÆREREN OG HUMANISTEN

AF FRITHIOF BRANDT

De fleste medlemmer af selskabet for filosofi og psykologi har personligt haft professor Høffding som lærer. Det falder mig naturligt at tage udgangspunktet i læreren professor Høffding.

Det er jo saaledes, at Høffding har behandlet samtlige discipliner indenfor filosofien. Ene mand løftede han hele faget og bragte det au courant herhjemme. Da vi yngre begyndte, fandt vi de forskellige discipliner tilrettelagte. I sine sidste aar ansaa Høffding selv sin erkendelsesteori for sit centrale skrift. Denne vurdering hang sikkert sammen med, at den erkendelsesteoretiske interesse dominerede hos ham i de sidste aar. Andre vilde maaske udpege andre skrifter, og med lige saa stor ret. I adskillige aar gjaldt Høffding væsentlig som psykolog paa grund af sit første hovedværk, og som psykolog blev han først kendt og anset i udlandet. Men efter psykologien fulgte med ret regelmæssige mellemrum de store behandlinger af etiken, filosofihistorien, religionsfilosofien og erkendelsesteorien. Og der synes ikke afgørende grunde til at sætte det ene værk fremfor det andet med hensyn til betydningen for en forstaaelse af ham. Høffding vandrede hele den filosofiske cirkel rundt og der blev ideemæssigt en sluttet ring ud deraf. Thi disse værker staar ikke adskilt ved siden af hinanden, men forlænger sig i hinanden og forudsætter gensidig hinanden. Som ethvert

filosofisk forfatterskab, der har rod i en sand personlighed, fremtræder hans samlede værk som en totalitet af organisk type. Man kan ikke tænke noget bort derfra uden at det virker som en amputation.

Den alsidige kompetence, universaliteten, der strakte sig over hele det filosofiske omraade og ud herover til de mange omraader, der grænser op til filosofien, er vel det mest iøjnefaldende træk ved Høffding. Som lærer gav det ham en særstilling indenfor samtiden, ogsaa maalt med international maalestok. Man kan sikkert sige, at indenfor hans tidsperiode naaede ingen ham i alsidig kompetence. Han vidste det selv, og saa det som en af sine opgaver som lærer at orientere i størst muligt omfang. Engang ved en jubilæumsanledning resumerede han sin indsats saaledes, at han havde bestræbt sig for at anvise arbejdsomraader. Det var grumme beskedent sagt. Men der er den sandhed deri, at selve orienteringsarbejdet tog han som en betydningsfuld opgave, hvor mangen anden graver sig lykkelig ned i sit speciale og lader det andet gaa sin gang. Beundringsværdigt var det ogsaa at se, hvorledes han langt op i oldingeaarene forstod at holde sig à jour med næsten alt af betydning, der skete indenfor det vidtløftige fag. Han læste endog omfangsrige værker af forfattere, der kedede ham, og som han rangerede temmelig lavt, blot fordi de hørte til faget, og som han sagde ved en saadan lejlighed: Jeg syntes, jeg burde vide, hvad der stod i bogen.

Med Høffdings hovedværker bliver man vanskeligt færdig. Man kan atter og atter vendte tilbage til dem og finde ny næring og afvinde dem nye sider; thi den der samlede og sigtede stoffet var en dybtgaaende kender, en vælger og vrager, der kun lod det bedste gælde. Det er et forbavsende mangfoldigt tankeindhold, der er koncentreret i hans bøger, baade kendsgerningsstof og hypotesestof. Enhver værdifuld tanke, der kunde belyse emnet, blev opført. Han lagde mere vægt paa en

alsidig og forskelligartet belysning end paa at følge et enkelt synspunkt som definitivt. Han troede nemlig som oftest ikke paa saadanne definitive klarlæggelser, og forstod altid at dreje emnet saaledes, at han kunde komme til at ende med idetmindste eet spørgsmaalstegn. Saa var det han kaldte arbejdsomraadet sikret indtil videre.

Det er velkendt at Høffding holdt meget af sin lærervirksomhed og gik op i den med en aldrig svigtende energi. Det hang ikke blot sammen med at virksomhed og levende samkvem med mennesker var ham et behov og en glæde, dybere set havde det ogsaa sin grund i, at han havde en høj mening om filosofiens værdi for den enkelte. Han havde erfaret den selv. Det var gennem filosofien han selv fandt fast tilhold i livet, og det var vistnok ikke frit for, at han havde en tilbøjelighed til at betragte sin egen udviklingsgang som exempel paa en ihvertfald hyppig regel. Det var en udbredt mening i min studietid, at den bedste introduktion til Høffding var at komme til ham i egenskab af teolog med tvivl. Lad det være sandt eller ikke sandt; der er erfaring for at man ogsaa blev velmodtaget uden denne forudsætning.

Det er vist gaaet mange elever af Høffding saaledes, at det først var efterhaanden, at man fik egentligt syn for ham. Hverken hans mundtlige eller skriftlige foredrag kan siges at være henførende eller begejstrende, snarere lidt tyngende og afsvalende. Var man meget ung, vilde man helst hurtigt til sagerne og faa dem afgjort; forholdt det sig saadan, eller forholdt det sig ikke saadan? Men med svarene var det ofte saa som saa; det viste sig, at der var mange ting at tage i betragtning. Den ene vanskelighed meldte sig efter den anden, den ene reservation laa inde i den anden som i et kinesisk æskesystem. Først efterhaanden anede man, at dette maaske netop var det dybe ved sagen, og at det arkimediske punkt ikke altid laa i et ja eller nej, men i et andet plan.

Der var imidlertid i det omfangsrige forfatterskab og i den mangfoldige personlighed en ting, der strax stod i fuld og klar belysning, og ligesom i midten af det hele. Det var humanismens centrale idee: tanken om det selvhjulpne, selvrejste, selvberoende menneske. Der er vel næppe tvivl om, at dette spørgsmaal var Høffdings dybeste og personligste livsspørgsmaal. Det var dette han stadig kom tilbage til og søgte at belyse i forskellige sammenhænge. Fra denne tanke, eller rettere fra dette ideal, spreder lyset sig over det meste af hans forfatterskab. Undersøger man skrifterne med denne tanke i stadig erindring vil man forbavses over, hvor meget der direkte og indirekte har relation hertil. Skulde man klassificere ham som filosof, maa det utvivlsomt blive som humanitetsfilosof. Selve spørgsmaalet har vel altid hørt blandt filosofiens centrale, men det fik for Høffding en særlig eftertrykkelighed paa grund af hans overgang fra den religiøse til den filosofiske livsopfattelse.

Det er ikke her tid eller sted at udrede i hvilken udstrækning humanitetsidealet har domineret Høffdings forskning. Men blot et par antydninger. Direkte kommer sagen jo til behandling i hans etik, i hvilken han med grundlag i den græske humane etik udfolder idealet i dets konkretion og belyst i forhold til moderne livsbetingelser. Indirekte ligger spørgsmaalet bag hele hans religionsfilosofi, idet det er ud fra det humane standpunkt han vurderer det dogmatisk religiøse. Det er velkendt, at han bevarede megen ærbødighed for den kraft, der kan ligge i religiøse værdier, men han lagde ikke skjul paa, at han betragtede det humane standpunkt som højere. Og naar det religiøse fremtraadte som en ydre magt, der vilde kue sindet, kunde humanitetsfilosoffen i ham komme i ligefrem harnisk. Jo ældre han blev, des enklere blev hans maade at vurdere det religiøse paa. En af de sidste gange, jeg havde den ære at være sammen med ham, faldt talen paa religion i anledning af Albert

Schweitzers sidste bog om mystiken hos Paulus, som han lige havde læst med stor interesse. Det var hans egne første ungdomsproblemer om urkristendommen, der var blevet levende for ham igen, og nærmere klarlagt i den retning, han som ung havde anet. Da han havde resumeret Schweitzers opfattelse, afsluttede han for egen regning med et par bemærkninger, som han sagde med en egen styrke: Al religion kommer fra orienten, og det orientalske vil tvinge mennesket i knæ. Det græske er en anden verden; det græske, det er det oprejste. — Det var i lyset af det græske humanitetsideal han idethele saa og vurderede det religiøse.

Som filosofihistoriker fulgte Høffding ogsaa samme synspunkt. Det er næppe for meget sagt, at han saa hele filosofihistoriens gang i lyset af humanitetsidealet, som en møjsommelig, gradvis fremtrængen mod dette maal. Derfor begynder Høffding sin filosofihistorie med renaissancen, med opdagelsen af det naturlige menneske, og fulgte med den største opmærksomhed og spænding menneskets syn paa sig selv op til vor tid. Og naar han med samme opmærksomhed fulgte videnskabernes historiske udvikling, skjuler der sig ogsaa noget mere herunder. Høffdings glæde og begejstring over videnskabernes udvikling, og over hvert fremstød i nyeste tid, var ikke blot en erkendelsesglæde. Det han med et kantisk udtryk kaldte videnskabernes faktum var for ham et af de største, maaske det største tegn paa menneskelig evne, et af de store kort mennesket havde paa haanden i spørgsmaalet om det selvberoende menneske. Og dette uagtet hans forstaaelse af videnskabernes faktum som bekendt var ganske udogmatisk. Hans erkendelsesteori var kritisk præget i kantisk retning. Som filosofihistoriker er det en af hans fortjenester klart at have fremdraget højdelinien i den moderne naturvidenskabs udvikling fra renaissancen og paavist filosofiens afhængighed af denne. Han bestemmer ligefrem de enkelte filosoffers plads efter deres

forhold til deres samtids videnskab, og han blev ikke træt af at indskærpe sine elever nødvendigheden af at holde filosofien tæt op til videnskaberne.

For Høffdings psykologiske forskning gælder noget tilsvarende. Han koncentrerede sig for exempel om spørgsmaal som bevidsthedens enhed, selvet, personligheden og dennes betingelser, og om spørgsmaalet om egoistiske og sympatiske følelser, idethele om sympatiens betingelser og udvikling. Det var ikke blot af psykologisk interesse. Thi disse begreber kommer igen i den humane etik og var forudsætninger for denne. Det var idethele etiske og erkendelsesteoretiske interesser, der førte Høffding til psykologien. Paa begge omraader søgte han det han kaldte det psykologiske grundlag. Dette vil sige, at han søgte at forvisse sig om, at der i det naturgivne menneske var et solidt grundlag, der kunde bære det højere erkendelsesliv og det humant etiske liv. Det er karakteristisk at hans første selvstændige skrift fra 1876 hedder: Om grundlaget for den humane etik. Dette er i virkeligheden Høffdings centrale problem. Det strækker sig direkte og indirekte gennem hele forfatterskabet, der har en stor samlende idee, der ikke maa tabes af syne paa grund af skrifternes mangfoldighed.

Naar man mindes Høffding som lærer, saa er det først og fremmest som den enestaaende alsidige mand, hvis bestræbelse samlede sig om at belyse humanitetstanken. I sin arbejdsform var han ogsaa i overvejende grad humanisten. Det vil sige, at han fortrinsvis arbejdede gennem et allerede foreliggende stof, i overvejende grad et historisk stof. Denne humanistens grænse var ogsaa Høffdings, hvad han selv saa særdeles klart.

Et andet dybtliggende træk ved Høffding var dette, at han stadig var paa vandring og ikke ønskede sig det anderledes. I en ganske usædvanlig grad var han et virksomhedsmenneske. Han synes ikke at have kendt trangen til hvile, eller, hvis han har kendt den, fordunkledes den ganske af hans virksom-

hedstrang. Selv de, der ikke har kendt professor Høffding personlig, vil ofte have anledning til at bemærke den indtrængenhed, hvormed der i skrifterne advares mod alle former for afslutning. Enhver grænse, enhver tanke om noget absolut, afsluttet, sidste og urokkeligt, udfordrede ikke blot hans kritiske tanke men hans følelse og vilje. Han havde i sig et stadigt levende excelsior, der ikke helmer. Et sted udtaler han, at skulde han vælge et symbol for sin filosofi, kunde han tage et irrationelt tal, der kan bestemmes med flere og flere decimaler, men aldrig udtømmes. Derfor holdt han ogsaa af Leibniz' symbol, spiralen, der kun bøjer sig for at stige. Derfor hans stadige tale om at holde problemerne aabne. Derfor en ytring som denne: Jeg tror mere paa idealer end paa ideer. Eller, mere abstrakt og teknisk: Jeg giver problemstillingen forrangen for problemløsningen, metoden forrangen for resultatet. Derfor forstod han som faa Lessings bekendte ord, at hvis gud i sin højre haand holdt sandheden, i sin venstre den stadige stræben efter sandheden, og tilbød et valg, vilde han vælge den venstre. Det er ingen tilfældighed, at han som psykolog saa det fundamentale i sjælelivet i trang og stræben, selvopholdelsestrang og selvudfoldelsestrang. Han kendte ogsaa her sagen fra sig selv. Og han har et sted givet en dybsindig fortolkning af denne stadige stræben. Ved sin 80-aarsfødselsdag siger han i et tilbageblik: „Naar vi ikke kommer ud over stadig stræben kunde dette maaske finde sin forklaring deri, at tilværelsen selv ikke er færdig. Om den del af verden, der rører sig i menneskelivet og i menneskетanken, gælder det i hvert tilfælde". Sin naturalisme og sin evolutionisme tro har han her søgt forklaringen paa noget af det ejendommeligste i sit væsen ved at føre det tilbage til en almen naturbetragtning.

Skulde man i denne forbindelse nævne et enkelt ord, som elever af Høffding vil erindre sig paa en særlig maade, dels

fordi han hyppigt brugte det, dels fordi han ved sit personlige forhold dertil har stemplet det paa særlig maade, kunde man nævne ordet: opgave. Man finder det ofte i hans skrifter, i et enkelt i titelen: Den menneskelige tanke, dens former og opgaver. Under alle forhold saa han livet som opgave, en bearbejden af det givne, en formning, syntetiseren, koncentrering. Og det lykkedes ham under denne synsvinkel at finde ganske enkle og klare formler paa samtlige omraader. — Paa det videnskabelige omraade, det egentlige erkendeomraade, bestemte han opgaven som den at skabe den størst mulige sammenhæng mellem den størst mulige mængde iagttagelser. Begrebet sandhed definerede han ligefrem saaledes. At der foreligger et problem, siges der et sted, vil sige, at der foreligger en opgave. — Paa det etiske handlingslivs omraade kom opgaven igen i velfærdsmoralens analoge formel: arbejdet paa det størst mulige velfærd for det størst mulige antal mennesker. — Paa den individuelle personligheds omraade træffer man hos ham opgaven endnu engang, den stadige bearbejdelse og harmonisering af de givne trangsretninger, drifter og maal. Det formelle kriterium for personlighedens højde eller rigdom fandt han i den størst mulige enhed i den størst mulige mangfoldighed. — Saaledes formede hans filosofi sig i enkle koncentriske ringe. I midtpunktet var det stadige, urolige excelsior. I dette excelsior laa hans eget arkimediske punkt.

Vi der har haft professor Høffding til lærer forstaar at læse de nævnte abstrakte formler. Thi vi har selv set, hvorledes han personligt fyldte dem ud og realiserede dem. Vi har kendt ham som et enestaaende exempel paa, hvad humanistisk kultur kan drives op til. Eftertiden vil have skrifterne til raadighed og af disse kan naturligvis læses meget: hans uhyre omspændende viden — hans retsindige skøn og fine instinkt — hans virkelighedstroskab — hans smukke ærbødighed for alt stort — hans værnen om aandens værdier — hans fuldstændige fri-

gjorthed for al dogmatisme, den videnskabelige som den religiøse — hans tjenende forhold til videnskaben — og først og sidst, hans dybtgaaende humanitet. Det kan ikke være andet end at disse skrifter længe vil være et arsenal for dem, hvis indre vil ruste sig mod det ydre. Men ham selv, den konkrete personlighed med dens mangfoldige spillende liv, vil eftertiden ikke kunne læse ud deraf, thi hans pen var abstrakt. Nogen hjælp vil billederne vel give. Der er to slags: de alvorlige og de smilende. De er vel alle sande, hver paa sin vis, men de smilende hører ligesom hjemme i pauserne. De alvorlige er i overtal, og med rette. Ikke blot vi der har kendt ham kan se, at i dette uforglemmelige fysiognomi med de gennemarbejdede og anspændte træk stod aftegnet det arbejdets symbol under hvilket han i sjelden og beundringsværdig grad har levet sit liv.

KRONOLOGISK BIBLIOGRAFI

OVER HARALD HØFFDINGS ARBEJDER
MED TILLÆG INDEHOLDENDE BIBLIOGRAFI
OVER SKRIFTER OM HØFFDING

AF

KALLE SANDELIN

FORORD

Fra Harald Høffdings Haand foreligger der blot nogle mindre Fortegnelser over hans Skrifter. Den udførligste findes i hans „Selbstdarstellung", der indgaar i Rækken „Philosophie der Gegenwart in Selbstdarstellungen" IV, 3 (Lzg. 1923). Derimod finder man en Mængde spredte værdifulde Henvisninger, f. Ex. i hans „Erindringer" (1928). Bibliografisk Materiale finder man endvidere i nogle franske Afhandlinger (se nærmere nedenfor *Tillæget* til den Kronol. Bibliogr. Nr. 294, 295) samt i en hollandsk Afhandling (G. H. de Haas: H. Høffding en zijne Beteekenis osv. Diss. Leiden 1930). Over de ældste Skrifter af og om Høffding (1866—1880) findes der i Khvn.s Univ. Bibl. en af forh. Overbibliotekar S. Birket-Smith udarbejdet udførlig Fortegnelse, som Bibliothekar F. Birket-Smith har givet mig Lov til at benytte. For Aarene 1915—1930 har jeg kunnet benytte Dansk Tidsskrift-Index. Der findes endvidere i „Dansk biografisk Haandleksikon" II (Dahl & Engelstoft. 1923) en anselig Fortegnelse over Artikler, der er skrevet om Høffding i de senere Aar. En Samling af Høffdingske Særtryk, som findes i Akad. Antikvariat (Fiolstræde), har jeg ogsaa haft Lejlighed til at gennemgaa.

Det bibliografiske Materiale, som her udgives, er udarbejdet med velvillig Hjælp fra mange Sider. Foruden gennem Samtaler og Korrespondance med Harald Høffding selv, har jeg efter hans Død faaet en værdifuld Hjælp af hans Søn, Lektor Hans Høffding, som med den største Interesse har hjulpet mig ved mit Arbejde. Han har bl. a. givet mig Lov til at gennemgaa baade sin Faders Bibliothek, mens det endnu eksisterede, og store Dele af Høffdings Brevveksling, som nu er gaaet over til Det Kgl. Bibliothek. Største Delen af mit Arbejde er udført paa Bibliothekerne, og jeg maa

her særlig bringe Bibliothekarerne J. C. Kall, Valdemar Hansen og Dr. phil. Ellen Jørgensen min Tak. Proff. Frithiof Brandt, Victor Kuhr og Edgar Rubin har altid staaet til Raadighed med Hjælp og Vejledning. Enkelte Oplysninger har jeg modtaget fra Overbibliothekar W. Munthe (Oslo), Proff. R. Lagerborg (Helsinki), Vilh. Andersen (Fredensborg), Frantz Dahl, Valdemar Vedel, Jørg. Jørgensen og Museumsdir. Vilh. Slomann (Khvn.), Proff. Fr. Papillon (Digne), Alf Nyman, Hans Larsson og Axel Herrlin (Lund). Med Hensyn til Materialet i danske Aviser har jeg modtaget værdifuld Hjælp af bl. a. Red. Poul Engelstoft, Magg. Kjeld Elfelt og Erik Rindom og Bibliotheksassistent E. Dithmer samt af Assistenterne ved Honorarafdelingerne og Arkiverne ved Politiken og Berl. Tid.

— Trods al denne Hjælp, findes der endnu mange Huller at udfylde.

Saaledes har jeg ikke haft Lejlighed til at finde nogle tyske Artikler af Høffding i „Kieler Zeitung", „Frankfurter Zeitung" og „Ethische Kultur" (1898—1899), som han omtaler i „Erindringer" S. 184, og ikke heller den Notits om Høffding i „Hamburger Nachrichten" (Aug. 1890), som han omtaler sammesteds S. 148. Nogle norske Artikler (særlig i Marts 1912), som omtaler Høffding i Sammenhæng med den „R. Eriksenske Sak", har jeg ikke medtaget, da der findes en Del Henvisninger i O. Jægers Bøger. (Se Tillægget nedenfor Nr. 237, 252).

Jeg har med Vilje begrænset den egentlige Bibliografi til kun at omfatte den nordiske, tyske, franske og engelske Literatur, men har i en særlig Oversigt (S. 113) optaget, hvad jeg i det Hele har truffet paa af Høffdingske Skrifter paa fremmede Sprog. De tilføjede Personregistre forhøjer forhaabentlig den praktiske Nytte af Bibliografierne. Jeg har i Reglen ganske vist kun medtaget de Navne, der forekommer i Titlerne, men jeg har dog taget Hensyn til Indholdsfortegnelserne til dem af Høffdings Skrifter, som fuldstændig mangler Personregister. Disse Registre kompletterer saaledes paa en Maade de Registre, som Høffding selv har udarbejdet til de ældre Udgaver af Psykologien, Den nyere Filosofis Historie og Etiken, — og maaske kan de ogsaa tjene til at belyse den „Dialog", som Filosofien

efter Høffdings Mening skulde være. Da jeg mener, at Høffdings personlige Forbindelser i det Hele har haft stor Betydning for hans Filosofi (kfr. „Personlighedsprincipet"), og da „Erindringer" er den vigtigste Kilde i denne Henseende, har jeg tilføjet et særligt Personregister over dette Arbejde.

Ved Gengivelsen af Materialet, har jeg valgt den kronologiske Orden, som bedst egner sig til at belyse Høffdings filosofiske Udvikling, i Stedet for den systematiske, som desuden viste sig vanskelig at gennemføre („Systemernes Tid er forbi"). Første Del („Kronol. Bibliogr.") indeholder en Fortegnelse over Skrifter og Artikler („undersøgende Anmeldelser") fra Høffdings Haand samt Henvisninger til anden Del. Disse findes i Slutningen af hvert paagældende Nummer i Kursiv indenfor en Parentes. Anden Del (betegnet som *Tillæg*) er en Fortegnelse over Afhandlinger, Hilsener og Notitser, der drejer sig om Høffding. I første Del har jeg ikke udeladt noget Materiale, som man kan antage, at Høffding selv har ladet trykke; med Hensyn til anden Del har jeg fulgt det Princip, 1) at medtage alle signerede Artikler, 2) af usignerede at medtage mere omfattende og saadanne, som synes at kunne have historisk eller filosofisk Interesse, 3) af Steder i Bøger, hvor Høffding omtales, at medtage saadanne, som i det Mindste udgør mere eller mindre selvstændige Dele af Helheden. Hvor Skriftets Titel ikke angiver Indholdet, har jeg ofte indskudt en oplysende Parentes. Indenfor hvert enkelt Aar har jeg søgt at anbringe sammenhørende Artikler ved Siden af hinanden.

I nogle Tilfælde er mine Oplysninger utvivlsomt usikre, som f. Ex. med Hensyn til Udstrækningen af Høffdings Medvirkning ved Nordisk Conversationslexicon 2. Udg. (1870—1878). Jeg har af saglige og stilistiske Grunde og gennem Sammenligning med 1. Udg. af samme Lexicon henregnet en Del Artikler til Høffdings Forfatterskab. I andre Tilfælde har jeg maattet nøjes med Andenhaands-Oplysninger (fra Breve eller andre Bibliografier).

Med Hensyn til Udbredelsen af Høffdings danske Skrifter i hans Livstid, kan jeg med hans Forlags, Gyldendals, velvillige Tilladelse meddele følgende. Mest udbredt var Psykologien, som i forskellige Udgaver er bleven solgt i circa 16,600 Eksemplarer. Saa

følger Kort Oversigt over den nyere Filos. Historie (15,900), Formel Logik (8700), Ledende Tanker (3700), Religionsfilosofien (3500), Den store Humor (3000) Erindringer (2700), Moderne Filosofer (2100) o. s. v. Størst umiddelbar Udbredelse havde „Erindringer", der samme Aar, som Bogen udkom, solgtes i 2248 Eksemplarer.

Da der forhaabentlig i Fremtiden bliver Mulighed for at udgive et Supplementhæfte til disse Bibliografier, tillader jeg mig herved at anmode dem, der maatte sidde inde med supplerende Oplysninger, om at ville sende saadanne til Hr. Lektor Hans Høffding.

København, April 1932. *Kalle Sandelin.*

FORKORTELSER

Am. J. of Psychol. = The American Journal of Psychology.
Berl. Tid. = Berlingske Tidende.
D. = paa Dansk.
De. = paa Tysk (Deutsch).
D. Vid. S. = Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs.
E. = paa Engelsk.
Fr. = paa Fransk.
Gads d. Mag. = Gads danske Magasin.
Göttinger gelehr. Anz. = Göttinger gelehrten Anzeiger.
ibid. = sammesteds.
id. lib. = samme Værk.
M. A. I., II., III. = Høffding: Mindre Arbejder; I., II. eller III. Række.
Nordisk T. = Nordisk Tidskrift, utg. av Letterstedtska Föreningen (Sthm.).
Rec. = Recension.
Revue philos. = Revue philosophique de la France et de l'etranger.
R. M. M. = Revue de Metaphysique et de Morale.
T. = Tidsskrift.
Tilsk. = Tilskueren.
Viertelj. f. wiss. Philos. = Vierteljahrschrift für wissenschaftliche Philosophie und Sociologi.
Zschr. für Psychol. = Zeitschrift für Psychologie und Physiologie der Sinnesorgane. I. Abteilung. Zeitschrift für Psychologie.

KRONOLOGISK BIBLIOGRAFI OVER HARALD HØFFDINGS ARBEJDER

1. Philosophie og Theologie. En historisk-kritisk Afhandling. Khvn. 1866. Pp. 46. *(Tillæg 1, 3—6.)*
2. Part og Dommer (i Anledning af G. Brandes' Kritik i Nr. 40 af Fædrelandet). Fædrelandet 1866, 20. Februar, Nr. 43. *(Tillæg 2.)*
3. Selvbiografi. Indbydelsesskrift til Khvns. Univ. Reformationsfest. 1870, 78—79.
4. *Rec.* H. Brøchner: Om det Religiøse i dets Enhed med det Humane. 1869. Theori og Praxis. 1870, 503—533.
5. Den antike Opfattelse af Menneskets Villie. Historisk-kritisk Afhandling, skreven for den filosofiske Doktorgrad, Khvn. 1870. Pp. 176 (Sokrates, Platon, Aristoteles).
6. Positivisme og Materialisme (med særligt Hensyn til *Maudsleys* Foredrag: „Om Forholdet mellem Sjæl og Legeme og mellem Sindssygdomme og andre Lidelser af Nervesystemet". Overs. i „Ugeskrift for Læger". Sept.—Okt. 1870). Nyt dansk Maanedskrift. II. Bd. 1870, 193—208; 309—333.
7. Et kulturhistorisk Vendepunkt i det 19de Aarhundrede. Arnold Ruge som historisk Tænker. Nyt dansk Maanedsskrift, III Bd. 1871—1872, 205—227.
8. Philosophien i Tydskland efter Hegel. Khvn. 1872; Pp. III + 325 (Hegel, Strauss, Bruno Bauer, A. Ruge, Feuerbach, Max Stirner, Vogt, Moleschott, Büchner, Czolbe, Schelling, I. H. Fichte, Weisse, Trendelenburg, Fechner, Hartmann, Lotze). *(Tillæg 8—11.)*
9. Udtalelser paa Nationaløkonomisk Forenings Møde 12. November 1872 (Stuart Mill mener med Nytten den alsidige, humane Tilfredsstillelse af hele Samfundets Tarv, for hvil-

ket de Enkeltes Interesser maa bøje sig). Nationaløkonomisk T. 1873, I, 93, 94, 95; 386.

10. Forestillingen om Retfærdighed i dens historiske Hovedformer (I det væsentlige et Foredrag, som holdtes i Studenterforeningen den 20de Januar 1872). Nationaløkonomisk T. 1873, II, 81—116.
11. Den engelske Philosophie i vor Tid. Khvn. 1874. III + 190 (De.: Einleitung in die englische Philosophie unserer Zeit [Mit Vorw. und Nachschrift]. Übers. von Kurella. Lzg. 1889). (J. St. Mill, James Mill, Hartley, Alexander Bain, W. Whewell, W. Hamilton, Mansel, Herbert Spencer). *(Tillæg 12—14, 49, 76, 77, 86, 99.)*
12. *Rec.* Hans Brøchner: Philosophiens Historie i Grundrids (1. Deel. Den græske Philosophies Historie. Khvn. 1873. 2. Deel. Den nyere Philosophies Historie. Khvn. 1874). Nyt Dansk Maanedskrift, 1874, VI, 279—296.
13. Filosofien og Darwinismen (Et Foredrag, holdt i Studenterforeningen 21. Marts 1874). Nær og Fjern. 1874, Nr. 93, 94.
14. Herbert Spencers Filosofi (i det væsentlige et Foredrag, holdt i Studenterforeningen d. 13. Februar 1875). Det nittende Aarhundrede 1875, 106—130.
15. Hans Brøchner (Nekrolog). Magazin für die Litteratur des Auslandes, 1876, Nr. 12, Bd. 89, 168—170. (D. Hans Brøchner (Nekrolog). Nær og Fjern, 1875—1876, Nr. 182).
16. *Rec.* Claudius Wilkens: Erkendelsens Problem, 1875. Det nittende Aarhundrede 1875—1876, 81—85.
17. Om Grundlaget for den humane Ethik. Khvn. 1876. IV + 146. (De.: Die Grundlage der humanen Ethik. Lzg. 1880). *(Tillæg 27—31.)*
18. *Rec.* Julius Petersen: Hovedmomenter i den medicinske Lægekunsts historiske Udvikling. Nær og Fjern, 1876, Nr. 231.
19. *Overs.* Herbert Spencer: Om Opdragelse (intellektuel, moralsk, fysisk Opdragelse). Khvn. 1876. Pp. 172. (2. Udg. Ibid. 1895). *(Tillæg 15—23).*
20. Nogle Bemærkninger om Platons Psykologi. T. for Philologi og Pædagogik, 1876, II, 194—230.

21. Montaignes Betydning for Etikens Historie. Det nittende Aarhundrede, 1876, 210—230.
22. Fortegnelse over den Boet efter afdøde Professor Hans Brøchner tilhørende Bogsamling. Khvn. 1876. Pp. 25.
23. Tale ved Indvielsen af Monumentet paa J. C. S. Neves Grav. Program for Mariboes Skole. Khvn. 1876, 3—6.
24. *Rec.* Julius Lange: Om Kunstværdi. Khvn. 1876. Nær og Fjern, 1876. Nr. 214.
25. Spinoza. Nær og Fjern, 1876. Nr. 233.
26. En Korrespondence mellem H. Höffding og Herbert Spencer fra Dec. 1876 i: D. Duncan: Life and letters of Herbert Spencer. London 1908, 178—180 (omtalt i Nr. 36, Note og Nr. 120. III. Udg. 4. Del, Note 67).
27. Bidrag til Forsynstroens Historie hos Grækerne (Referat over et Foredrag). Kort Oversigt over det philologisk-historiske Samfunds Virksomhed i Aarene 1874—1876. Khvn. 1876, 26—27.
28. *Rec.* Tobias Paulsen: Til Begreberne af den frie Gerning og Virksomhederne i den. Khvn. 1876. Det nittende Aarhundrede. 1876, 309—311.
29. *Udg.* Hans Brøchner: Erindringer om Søren Kierkegaard. Det nittende Aarhundrede. 1876—1877, 337—374.
30. Spinozas Liv og Lære. Et Bidrag til Tænkningens Historie i det 17de Aarh. (i H. Trier's „Kulturhistoriske Personligheder". 2. Række). Khvn. 1877, VIII + 164. *(Tillæg 24—25 a.)*
31. *Rec.* A. Krohn: Sokrates und Xenophon. 1875. Nordisk T. for Filologi. Ny Række. 1877—1878, 3, 75—80.
32. *Overs.:* Mindre Afhandlinger af Herbert Spencer med en biografisk Skizze (Fremskridtet, dets Lov og dets Aarsag; Udviklingshypotesen; Latterens Fysiologi; Antropomorfismens Nytte; Sandhedens Kendemærke). Khvn. 1878. Pp. 160.
33. Om Erindring. Nær og Fjern. 3. Febr. 1878, Nr. 292, 1—6.
34. Artikler i: Nordisk Conversationslexicon. 2. Udg. 1870—78 (muligvis: Aand, Aristippus, Aristoteles, Bruno, Brøchner, Comte, Feuerbach, Paul Janet, Jouffroy, J. St. Mill, Sibbern, Spencer, Spinoza, Trendelenburg, Weisse o. A.).

35. En Tale ved Festen for Fru Camilla Collett. D. 21. Februar 1878. Nær og Fjern. 1878, Nr. 293.
36. *Rec.* K. Kroman: Den exakte Videnskabs Indlæg i Problemet om Sjælens Existens. Nordisk T. 1878, 292—295.
37. *Rec.* Den kristelige Ethik fremstillet af H. L. Martensen (Den specielle Del: I. Den individuelle Ethik; II. Den sociale Ethik. 1878). Nær og Fjern. 1878, Nr. 314—316. *(Tillæg 26.)*
38. Svar til L. (I Anl. af L.s Anmærkninger til Nr. 37). Nær og Fjern. 1878, Nr. 319. *(Tillæg 26.)*
39. *Rec.* S. Heegaard: Om Intolerance 1878. Nær og Fjern. 1878. Nr. 319.
40. *Rec.* F. C. Sibbern: Moralphilosophie som Retsindigheds- og Tilbørlighedslære. Nær og Fjern. 1878, Nr. 323.
41. Om Pessimismen. Vor Ungdom. 1879, 69—90.
42. Filosofien i Sverig (A. Nyblæus, Samuel Grubbe, Boström, Dons). Nordisk T. 1879, 30—73. (De.: Die Philosophie in Schweden. Beiträge zur Kritik des speculativen Idealismus. Philos. Monatshefte. Bd. 15, 1879, 193—235; Fr. Referat. Revue Philos. 1879, 325 f.).
43. *Rec.* Vor Ungdom. Tidsskrift for Opdragelse og Undervisning I. Nær og Fjern. 1879, Nr. 358.
44. *Rec.* A. Krohn: Die platonische Frage. 1878. Nordisk T. for Filologi. Ny Række. 1879—1880, 4, 231—235.
45. Johan Gottlieb Fichte. Ude og Hjemme. 1879—1880, 274—277; 293—295; Nr. 131, 132.
46. Zur Psychologie der Gefühle. Philosophische Monatshefte. 1880, Bd. XVI, 416—457.
47. Om Sympathien som Grundlag for det ethiske. Vor Ungdom. 1880, 1—16.

47 a. Sympathimoralen og Udviklingshypothesen. Ibid. 129—139.

48. *Rec.* Anonym (Viggo Drewsen): En Livsanskuelse grundet paa Elskov. Ude og Hjemme. 1880—1881, 287.
49. *Rec.* L. Feilberg: Om størst Udbytte af Sjælsevner. Ude og Hjemme. 1880—1881, 351.
50. *Forord.* Voltaire og Rousseau og det attende Aarhundredes

Philosophi af Henri Martin. Overs. af A. T. Med et Forord af Dr. H. Høffding. Khvn. 1881, 3—6.

51. Selbstanzeige: Die Grundlage der humanen Ethik. Viertelj. f. wiss. Philos. 1881, 5, 1, 127.
52. *Rec.* Victor Rydberg: Ny Testamentes Lærdomme. Paa Dansk ved J. P. V. Petersen. Ude og Hjemme. 1881—1882, 5. Aarg., 196.
53. *Rec.* H. L. Martensen: Jakob Bøhme. Ibid. S. A. 365—366. Nr. 238.
54. Psykologi i Omrids paa Grundlag af Erfaring. Khvn. 1882. Pp. IV + 422. (II Udg. 1885; III 1892; IV 1898; V 1905; VI 1911, Pp. IV + 457; VII forkortede Udg. 1917, Pp. 232; VIII fork. 1918; IX fork. 1920; X fork. 1925; XI fork. 1930). (De.: Psychologie in Umrissen auf Grundlage der Erfahrung. Unter Mitwirkung des Verfassers übers. von F. Bendixen. Lzg. 1887; II Ausg. ibid. 1893. Pp. VIII + 500; V Ausg. ibid. 1914; VI Ausg. ibid. 1922. Fr. Esquisse d'une psychologie fondé sur l'experience. Éd. française, rédigée avec l'autorisation de l'auteur conformément à l'édition danoise par Léon Poitevin. Préface de P. Janet. Paris 1900. Pp. XII + 484; IV éd. ibid. 1909. E. Outlines of psychology. Tr. by Mary E. Lowndes. London. 1891. Pp. IX + 365). *(Tillæg 32, 33, 38—40, 47, 50, 80, 89, 106, 133, 134, 276.)*
55. *Rec.* Den græske Ethiks Historie (Theobald Ziegler: Geschichte der Ethik I. Die Ethik der Griechen und Römer. 1882). Vor Ungdom. 1882, 137—153.
56. Die psychologische Bedeutung der Wiederholung. Viertelj. f. wiss. Philos. 1883, VII, 3, 296—328; (Fr. Ref. Rev. Philos. 1884, XVIII, 237—239 [Importance psychologique de la répétition.]). (Uddrag D. Gjentagelsen og Følelseslivet. Vor Ungdom. 1883, 349—353).
57. Selbstanzeige: Psykologi i Omrids 1882. Viertelj. f. wiss. Philos. 1883, VII, 1, 120.
58. Sophus Heegaard (Nekrolog). Morgenbladet. 29. Marts 1884.
59. Om Realisme i Videnskab og Tro (I det væsentlige et Foredrag,

4*

holdt i „Studentersamfundet" 2. Sept. 1882). Tilsk. 1884, 20—32. (M. A. I.).

60. *Forord.* Georg v. Gizycki: Grundtræk af Moralen. Autoriseret Oversættelse ved Knud Ipsen. Med et Forord af Prof. H. Høffding. Khvn. 1884, 3—6 (Dateret: Januar 1884).
61. Formel Logik til Brug ved Forelæsninger. Khvn. 1884. Pp. 32. (II Udg. 1889; III 1894; IV 1903; V 1907; VI 1913). *(Tillæg 34, 111.)*
62. Rasmus Nielsen 1809—1884. Nutiden. 12. Okt. 1884.
63. Frederik Christian Sibbern. Tilsk. 1885, 747—773; 840—859 (M. A. I.).
64. Staten og det frie Samfundsliv. Politiken. 7. Sept. 1885.
65. Forholdet mellem Tro og Viden i dets historiske Udvikling. Vor Ungdom. 1885, 183—201 (M. A. I.).
66. *Rec.* J. Aars: Sokrates. 1882. Nordisk T. for Filologi; Ny Række. 1885—1887, 78—80.
67. Sokrates. Studentersamfundets Smaaskrifter. 1886, Nr. 40. Pp. 16, II Udg. 1896.
68. *Rec.* Sindsbevægelsernes Fysiologi (C. Lange: Om Sindsbevægelser 1885). Tilsk. 1886, 114—123. (M. A. I.; De.: *Rec.* C. Lange: Ueber Gemüthsbewegungen. Lzg. 1887. Viertelj. f. wiss. Philos. 1888, XII, 3, 357—366).
69. Brev fra Prof. Høffding til Red. af Dagbladet i Anledning af en Udtalelse om Prof. Goos. „En Episode fra Studentersamfundets Møde". Dagbladet. 25. Sept. 1886.
70. Om Religionsfrihed og nogle dermed forbundne psykologiske og etiske Spørgsmaal (efter et Foredrag). Tilsk. 1886, 448—459.
71. Den filosofiske Ethiks Principer. D. Vid. S. Forh. 1886, 15—44. (De.: Viertelj. f. wiss. Philos. Die Prinzipien der Ethik. 1886, X, 3, 249—282). [Indgaar som Del af Kap. III i „Etiken" 1887.]
72. Etik. En Fremstilling af de etiske Principer og deres Anvendelse paa de vigtigste Livsforhold. Khvn. 1887. Pp. XIII + 417 (II Udg. 1897; III 1905; IV 1913; V paa ny gennemsete og delvis ændrede Udg. 1926). (De. Ethik. Eine Dar-

stellung der ethischen Prinzipien und deren Anwendung auf besondere Lebensverhältnisse. Unter Mitwirkung des Verfassers übers. von F. Bendixen. Lzg. 1888. Pp. XIV + 492; II Ausg. ibid. 1901. Pp. 618 + XVI; III Ausg. ibid 1922. Fr. Morale, Essai sur les principes théoriques et leur Application aux Circonstances particulières de la Vie. Traduit d'après la deuxième Édition allemande par Léon Poitevin. Paris. 1903. Pp. XV + 578. II Éd. ibid. 1909). *(Tillæg 41—43, 45, 46, 78, 81, 83, 84, 109, 117, 149, 175, 175 a, 181, 375, 381 —383.)*

73. *Rec.* Frants Grung: Åndslænker. En psykologisk udredning af pessimismens væsen. Khvn. 1886. A. C. Larsen: Lystfölelse og sædelighed. Khvn. 1886. Nordisk T. 1887, 172—178.
74. *Rec.* Græske Læsestykker i dansk Oversættelse ved O. Borchsenius og Fr. Winkel Horn 1886. Vor Ungdom. 1887, 153—156.
75. *Forord.* Herbert Spencer: Religion og Filosofi. En Bestemmelse af Erkendelsens Grændser og Forhold til Troen. Paa Dansk med Noter ved S. Hansen. Med Forord af Harald Høffding. Khvn. 1887.
76. Selbstanzeige: Psychologi in Umrissen. 1887. Viertelj. f. wiss. Philos. 1887, XI, 2, 242.
77. *Rec.* E. Kröner: Das körperliche Gefühl. 1887. Zeitschrift für Philos. und philosophische Kritik. 1888, Bd. XXIV, 274 —284.
78. Lotze og den svenske Filosofi (*Rec.* over tre Skrifter af R. Geijer). Nordisk T. 1888, 148—162. (De. Lotzes Lehren über Zeit und Raum und R. Geijers Beurtheilung derselben. Philos. Monatshefte. 1888, XXIV, 422—440). *(Tillæg 103.)*
79. Om vor Tid og dens Ungdom. Ny Jord. 1888, I, 1—5.
80. Om P. C. Kierkegaard. Politiken. 26. Febr. 1888.
81. *Rec.* Nye Undersøgelser om den primitive Familie (C. N. Starcke: Die primitive Familie in ihrer Entstehung und Entwicklung. 1888). Tilsk. 1888, V Aarg., 787—795.
82. Selbstanzeige: Ethik. Viertelj. für wiss. Philos. 1889, XIII, 1, 131.

82 a. Selbstanzeige: Einleitung in die englische Philosophie unserer Zeit. Ibid. 1889. 4, 488.
83. For Demokratiet. Tale ved Grundlovsfesten paa Frederiksberg (Efter Talerens Manuskript). Politiken 1889. 6. Juni.
84. Alexander Hamilton (amerikansk Staatsmand, 1757—1804) og den nordamerikanske Unionsforfatning. Tilsk. 1889, 699—725 (M. A. I.).
85. Charles Darwin. Studentersamfundets Smaaskrifter, Nr. 91—92. Khvn. 1889. Pp. 40 (De.: Charles Darwin: Eine populäre Darstellung seines Lebens und seiner Lehre. Autoris. Uebers. Berlin. 1895. Pp. 30).
86. Philosophie in Dänemark im 19. Jahrhundert. Archiv für Gesch. der Philos. 1889, II, 49—74. (Ref. Fr. La philosophie en Danemark pendant le XIX siècle. Revue philos. 1893. Vol. XXXVI, 216 f.).
87. Psykologiske Undersøgelser. D. Vid. S. Skrifter. 1889, 6. Række, hist. filos. Afd., 3, 1—103. *(Tillæg 88.)*
88. Betænkning over Dr. A. Lehmann's Afhdl. „Skelnelov" osv. D. Vid. S. Forh. 1889, 47—49.
89. Apologi for Lessing. Nordisk T. 1889, 466—490.
90. Ueber Wiederkennen, Assoziation und psychische Aktivität. Viertelj. für wiss. Philos. 1889, XIII, 4, 420—458; 1890, XIV, 1, 27—40; 2, 167—205; 3, 293—316 (Fr. Ref. Sur la reconnaissance, l'association et l'activité psychique. Revue philos. 1891, Vol. XXXI, 560. [F. Picavet]; ibid., 1892, Vol. XXXIII, 565, 566).
91. Demokratisk Radikalisme (En Indsigelse imod Brandes' Nietzsche-Artikel). Tilsk. 1889, 849—872.
92. Gensvar til Dr. Georg Brandes. Tilsk. 1890. 125—153.
93. Epilog. Tilsk. 1890, 343—353. *(Tillæg 51—74, 363.)*
94. *Rec.* Social Pessimisme (Ferdinand Tönnies: Gemeinschaft und Gesellschaft. Berlin. 1887). Tilsk. 1890, 464—477 (M. A. I).
95. The Law of Relativity in Ethics. International Journal of Ethics. 1890, 1, 30—62 (D. Forholdsloven i Etiken. Etiske Undersøgelser. 1891).

95 a. The Principle of Welfare. The Monist. 1890—1891, I, 4, 525—551. (D. Om Velfærdsprincipet, Etiske Undersøgelser. 1891).

95 b. Etiske Undersøgelser. Khvn. 1891. Pp. 83. (Om Muligheden af en filosofisk Etik og Nr. 95 samt Nr. 95 a). *(Tillæg 94.)*

96. Tale ved Brandesfesten. Politiken. 1891, 26. Okt. (M. A. II).

97. (Anon.) Ulykkelig ung Mand (Ung Assistent som begaar Selvmord). Politiken. 1891, 3. Dec.

98. *Rec.* Wilhelm Bolin: Ludwig Feuerbach, sein Wirken und seine Zeitgenossen. 1891. Viertelj. f. wiss. Philos. 1891, XV, 4, 487—498.

99. *Forord.* Knud Ipsen: Diderot. Med Forord af H. Høffding. Khvn. 1891, I—VII (Dat. 19. Maj 1891).

100. *Rec.* Tvivlens Historie i nyere Tid (i Anl. af C. N. Starcke: Skepticismen som Led i de aandelige Bevægelser siden Reformationen). Tilsk. 1891, 302—322 (M. A. I). *(Tillæg 85.)*

101. Psyehische und physische Aktivität. Viertelj. für wiss. Philos. 1891, XV, 233—250 (Fr. Ref. Activité psychique et physique. Revue philosophique. 1892, Vol. XXXIII, 570). *(Tillæg 93.)*

101 a. Die Gesetzmässigkeit der psychischen Aktivität. Viertelj. f. wiss. Philos. 1891, XV, 373—391 (Fr. Referat: „L'activité psychique, est-elle soumise à des lois?" Revue Philos. 1892, 23, 571—573). *(Tillæg 92.)*

102. A letter from Harold Höffding. Am. J. of Psychol. 1892, IV, 492—493.

103. *Rec.* Hedenske Sandhedssøgere (F. W. Farrar om Seneca, Epictet, Mark Aurel). Tilsk. 1892, 520—539 (M. A. I.).

104. Søren Kierkegaard som Filosof. Khvn. 1892, III + 159 (II. Udg. 1919. De. S. Kierkegaard als Philosoph. Mit einem Vorwort von Chr. Schrempf. Frommanns Klassiker III. 1896). *(Tillæg 90, 90 a, 96, 97, 113—115, 118, 126.)*

105. *Rec.* R. Heinze: Xenokrates. 1892. Nordisk T. for Filologi. Ny Række. 1892—1894, I, 182—184.

106. Zur Theorie des Wiedererkennens. Eine Replik. Philos.

Studien (Wundt). 1892, 8, 1, 86—96 (Fr. Ref. Sur la Theorie de la reconnaissance. Revue philosophique. 1892. Vol. XXXIV, 558).

107. Kontinuiteten i Kants filosofiske Udviklingsgang. D. Vid. S. Skrifter. 1893, 6. Række, hist. filos. Afd. IV, 1, 1—58 (De. Die Kontinuität im philosophischen Entwicklungsgange Kants [Archiv f. Gesch. der Philos. Bd. VII., Hft. 2. 1894. S. 173—192]. II. Analyse u. Konstruktion [Ebd. Heft. 3, S. 376—402]. III. Theorie u. Praxis [Ebd. Heft. 4, S. 449—467]. IV. Das Kopernikanische Prinzip [Ebd. 467—485]). *(Tillæg 91, 102.)*
108. *Rec.* Max Steinitzer: Die menschlichen und tierischen Gemütsbewegungen als Gegenstand der Wissenschaft. Ein Beitrag zur Geschichte des neuren Geisteslebens. 1889. Zschr. für Philos. und philos. Kritik. 1893. Bd. 101, 110—112.
109. *Rec.* H. Münsterberg: Die Willenshandlung. Ein Beitrag zur physiologischen Psychologie. Freiburg 1888. Zschr. für Philos. und philos. Kritik. 1893. Bd. 102, 125—133.
110. Mindeord over Hostrup. Tilsk. 1893, 1—5.
111. Svar til Hr. Pastor B. Paludan-Müller (paa et aabent Brev). Ibid. 1893. 249—251. *(Tillæg 95.)*
112. Karakteristik af Frederik Christian Sibbern. Indledning til F. C. Sibbern: Udaf Gabrielis's Breve til og fra Hjemmet. Khvn. 1893, 5. Udg. [Del af en udførligere Afhandling om Sibbern i Tilsk. 1885 og M. A. I].
113. Filosofi som Kunst. Nyt T. Ny Række (Kristiania) 1893, I, 405—420. (M. A. I. De. Philosophie als Kunst. Ethische Kultur. 1894).
114. Hans Brøchner. Salmonsens Konversations Leksikon. III, 1894, 780. (2. Udg. IV, 1916, 169).
115. (Giordano) Filippo Bruno. Ibid. 1894, 738—739. (2. Udg. ibid., 123).
116. Immanuel Kant. Hans Levned og Betydning. Tilsk. 1894. 645—656.
117. *Rec.* Wilhelm Wundt: Grundzüge der physiologischen Psy-

chologie I, II. 1893. Deutsche Litteraturzeitung. 1894, XV. Jahrg. Nr. 7; Sp. 199—201.

118. *Rec.* Max Kaufmann: Immanente Philosophie. 1893. Ibid. 1894, XV. Jahrg., Nr. 12, Sp. 356—357.

119. Et tilbageblik. Nyt T. Ny Række (Kria.). 1894—1895, 457—472. [Identisk med Nr. 123.]

120. Den nyere Filosofis Historie. En Fremstilling af Filosofiens Historie fra Renaissancens Slutning til vore Dage. I. Bd. Fra Renaissancens Slutning til Rousseau. Pp. XIII + 483. II. B. Fra Lessing og Kant til vore Dage. Pp. VIII + 547. Khvn. 1894—1895. (II. Udg. 1903—1904. III. gennemsete og videreførte Udg. i 4 Dele og 10 Bøger. Ibid. 1921. Pp. 210 + 314 + 294 + 252. De. Geschichte der neueren Philosophie. Eine Darstellung der Geschichte der Philosophie von dem Ende der Renaissance bis zu unseren Tagen. I. Bd. Unter Mitwirkung des Verfassers übers. von F. Bendixen. Lzg. 1895; II. Bd. ibid. 1896. Fr. Histoire de la philosophie moderne. Traduit de l'Allemand par P. Bordier avec corrections et notes nouvelles de l'auteur. Préface de M. V. Delbos. I—II. Paris. 1906. Pp. 549 + 620; II éd. 1908. E. A history of modern philosophy. A sketch of the history of philosophy from the close of the renaissance to our own day. Tr. from the german edition by B. E. Meyer. I—II. London. 1900). [Se Nr. 127]. *(Tillæg 105, 110, 120, 135, 136, 147, 159, 202, 305.)*

120 a. Points de vue et méthode adoptés dans le traitement de l'histoire de la philosophie. (Présenté dans la séance du 30 nov. 1894). D. Vid. S. Forh. 1894—1895, 303—307.

121. Nationalitet og Kultur. Tilsk. 1895, 815—824.

122. *Rec.* Wilhelm Bolin: Spinoza. Berlin. 1894. Zeitschr. für Philos. und philos. Kritik. 1895. Bd. 102. Abt. „Recensionen", 5—6.

123. Kampen mellem gamle og nye Tanker. Et Tilbageblik. M. A. I (E. The conflict between the old and the new. International Journ. of Ethics. 1896, 6, 322—337). [Se Nr. 119.]

124. *Rec.* A. Meinong: Psychologisch-ethische Untersuchungen zur

Werth-Theorie. 1894. Göttinger gelehr. Anz. 1896, 4, 298—315.

125. *Rec.* W. H. Fairbrother: The Philosophy of Thomas H. Green. 1896. Deutsche Litteraturzeitung 1896. XVII. Jahrg. Nr. 49. Sp. 539 f.
126. Ethische Prinzipienlehre (Züricher Reden. Band I. Herausg. von der Schweizerischen Gesellschaft für ethische Kultur). Bern. 1896. Pp. 64. *(Tillæg 121, 125.)*
127. Reply to a Criticism (J. Beare: Høffding: Gesch. der neueren Philos. I. 1895. Mind. 1896, V, New S. 246—255). Mind. 1896, V, New. S. 581—582.
128. Rousseaus Indflydelse paa den definitive Form for Kants Etik. D. Vid. S. Forh. 1896. (De. R:s Einfluss auf die definitive Form der Kantischen Ethik. Kant-Studien. 1898, II, 11—21).
129. Selbstanzeige: „Geschichte der neueren Philosophie" I. Viertelj. für wiss. Philos. 1896, XX, 1, 104.
130. Jean-Jacques Rousseau og hans Filosofi. Khvn. 1896. Pp. III + 143. (II. Udg. 1912. De. J. J. Rousseau und seine Philosophie. Frommanns Klassiker der Philosophie IV. 1896; III. Ausg. 1910. Pp. 152. Fr. J. J. Rousseau et sa Philosophie. Trad. d'après la seconde édition danoise avec un avant-propos par J. de Coussange. Paris 1912. Pp. XI + 164. E. J. J. Rousseau and his philosophy; tr. from the second Danish ed. by William Richards and Leo E. Saidla, with a new preface by the author. Yale univ. press. 1930. Pp. XXIV + 165). *Tillæg 112, 116, 122, 126 a, 228, 256.)*
131. Die Frauenfrage und die Teilung der Arbeit. Die Frau. III. Jahrg. 1896, 1—7. (Se Nr. 142).
132. *Rec.* Th. Gomperz: Griechische Denker. 1893—1895. Nordisk T. for Filologi. Ny Række 1896—1898, 5, 160—167.
133. Det religiøse Problem. Tale ved Univ. Reformationsfest. Tilsk. 1897, 929—936. (M. A. I. De. Das religiöse Problem. Ethische Kultur. 1898).
134. Johannes Fibiger (Nekrolog). Politiken. 1897, 17. Nov.
135. Betænkning over ni Besvarelser af Prisopgaven: „Hvorvidt

kan der for det enkelte Individ i Samfundet opstilles Normer for Handling . . .“ osv. D. Vid. S. Forh. 1897, 53—63.

136. Det første jeg kan huske. Jule Album. 1897.
137. *Forord* til den russiske Oversættelse af „Ethische Prinzipienlehre“ 1896. (Предисловіе автора къ русскому изданію. [Dateret 16. Okt. 1896.] Уценіе о принципахъ нравственности. Перев. В. К. Москва. 1897.)
138. Brødrene Ørsted. Vort Folk. I. Khvn. 1897. 251—277.
139. *Forord.* Breve fra Julius Lange. Udgivne med indledende Oplysninger af Harald Høffding. Tilsk. 1898, 681—690.
140. Svar til Fru Dagmar Hjort. Politiken. 1898, 22. Nov. *(Tillæg 123, 124.)*
141. En Tale til Henrik Ibsen. I Studentersamfundet den 2. April 1898. Tilsk. 1898, 345—348 (M. A. II).
142. Kvindesagen og Arbejdets Deling. (Efter Professor H. Høffding. Die Frau). Kvindernes Blad. Tillæg til Nationaltid., Dagbladet og Dagens Nyheder. 1898. 23. og 30. Oktober. *(Tillæg 123, 124.)* [Se Nr. 131.]
143. *Forord.* Om aandelig Kamp. Af Christoph Schrempf. Oversat af Knud Obel. Med Indledning af H. Høffding. Khvn. 1898, 3—10 (Dateret: Den 10. August 1898).
144. *Rec.* B. Bjørnson: Poul Lange og Tora Parsberg. (1898). M. A. II.
145. Kort Oversigt over den nyere Filosofis Historie. Khvn. 1898. Pp. IV + 91. X. Udg. 1932 (Svensk Overs. Den nyare filosofiens historia i kort öfversikt. Med ett tilläg Filosofien i Norden. Bemyndigad öfvers. af G. A. Jäderholm. Sthlm. 1903. Pp. 96, 2. uppl. 1914). *(Tillæg 151.)*
146. Om Vitalisme. M. A. I (Et Foredrag i Biol. For. 27. Jan. 1898).
147. *Rec.* Friedrich Jodl: Lehrbuch der Psychologie. 1896. Viertelj. f. wiss. Philos. 1898, XXII, 2, 215—226.
148. *Rec.* A. Dyroff: Die Ethik der alten Stoa. 1897. Nordisk T. for Filologi. Ny Række. 1898—1900, 7, 31—35.
149. *Rec.* En Selvbiografi. (Johannes Fibiger: Mit Liv og Levned som jeg har forstaaet det. 1898). Politiken 1899. 2. Januar. (3 Spalter).

150. *Forord.* Th. Ribot: Sjælsevnernes Arvelighed. Autoriseret Oversættelse af O. Sommerfeldt og Aug. Moth-Lund. Med Forord af H. Høffding. Khvn. 1899. Pp. 303.
151. Om Studenternes Forhold og Kaar (Udtalelse). Vort Land 1899. 4. Sept.
152. Fichtes „Taler til den tyske Nation" og Nordslesvigernes nationale Kamp. Dansk T. 1899, 1—11. (M. A. II).
153. 8-Timers Arbejdsdagen. (Udtalelse). Social-Demokraten. København 1899, 1. Maj.
154. Goethe. Ringeren. Kria. 1899. II. Aarg. 398—401 (M. A. II).
155. Det psykologiske Grundlag for logiske Domme. D. Vid. S. Skrifter. 1899. 6. Række, hist. filos. Afd. IV, 6, 1—65. Fr. La base psychologique des jugements logiques. Revue Philos. 1901. VII, 345—378; 501—539. *(Tillæg 179.)*
156. Mindre Arbejder (Første Række). Khvn. 1899. IX+243. *(Tillæg 127, 128, 130.)*
157. *Rec.* A. Patin: Parmenides. Nordisk T. for Filologi. Ny Række, 1900, 9, 83—92. (M. A. II).
158. Om Religionsfilosofiens Opgave og Fremgangsmaade. D. Vid. S. Forh. 1900, 5, 412—421.
159. *Rec:* Chr. von Ehrenfels: System der Werttheorie. I, II. 1897—1898. Götting. gelehr. Anz. 1900, 9, 739—752.
160. Filosofien og Livet. Tilsk. 1901, 23—40. (M. A. II. E. Philosophy and Life. International Journ. of Ethics. 1902, 12, 137—151).
161. *Rec.* Harnack: Kristendommens Væsen. 1900. Nordisk T. for Filologi 1900—1901. 174—177. (M. A. II).
162. Dansk Videnskab i det 19. Aarh. Vort Folk II, 1901, 385—403.
163. Ved Aarhundredskiftet. Tale holdt paa Khvn.s Universitet ved Forelæsningernes Afslutning den 19. Dec. 1900. Khvn. 1901. Pp. 30.
164. Religionsfilosofi. Khvn. 1901. Pp. 362. (II. Udg. 1906; III. 1924; De. Religionsphilosophie. Unter Mitwirkung des Verfassers übers. von F. Bendixen. Lzg. 1901. Pp. 369. E. The

Philosophy of Religion. Tr. from the German edition by B. E. Meyer. London & New York 1906. Pp. 410; Fr. Philosophie de la Religion. Traduit d'après l'Édition anglaise par J. Schlegel. Avec Corrections et Notes nouvelles de l'Auteur. Bibliotheque de Philosophie contemporaine. Paris 1908. Pp. XI + 376). *(Tillæg 138—145, 150, 152, 162, 163, 164, 171, 172, 174, 177, 191, 191 a, 196, 200, 227, 249, 294—296, 322.)*

165. *Rec.* En Sygehistorie (Hannah Joël: Hinsides. En psykologisk Redegørelse. 1900). Tilsk. 1901, 82—86. (M. A. III).
166. Human Etik. Grundrids ved folkelig Universitets-Undervisning 1901 Nr. 41. (M. A. III).
167. Sakkunnigutlåtande. Handlingar rörande tillsättningen af professuren i teoretisk filosofi vid Lunds universitet. Lund 1901. 47—56. (Dat. 19. Maj 1900). (Om Axel Herrlin, Hans Larsson, Frans v. Schéele, Allen Vannérus, E. Liljeqvist, H. Petrini).
168. *Rec.* O. Gramzow: Fr. E. Beneckes Leben und Philosophie. 1899. Götting. gelehr. Anz. 1901, II, 134—138.
169. Svensk og dansk Filosofi. Norden. 1902, 88—94.
170. *Udg. & Forord.* Hans Brøchner og Christian K. F. Molbech. En Brevvexling (1845—1875). Udgiven og indledet af Harald Høffding. Khvn. 1902. Pp. X + 415.
171. Henrik Steffens (Tale ved en Fest paa Elers' Kollegium. 11. Nov. 1902). Tilsk. 1902, 942—950. (M. A. II).
172. Søren Kierkegaard. Ord och Bild. 1902. 449—460. (M. A. II).
173. Filosofiske Problemer. Indbydelsesskrift til Khvn. Univ. Aarsfest til Erindring om Kirkens Reformation. Nov. 1902. Pp. 90. (De. Philosophische Probleme. Lzg. 1903. Pp. VIII + 109. E. The problems of philosophy. Transl. by G. M. Fischer; pref. by W. James. New York. 1905). *(Tillæg 178, 182, 183, 183 a, 185, 193.)*
174. Filosofi (Dansk). P. Hansen: Dansk Litteraturhistorie II². 1902. 844—867.
175. Gabriel Sibbern (Nekrolog). Illustr. Tid. 1903. Nr. 32.

176. Vort Hjem. „Vort Hjem" I. 1903. 3—12.
177. Henrik Steffens og det danske Aandsliv. Tale ved Khvn. Univ. Reformationsfest den 20. Nov. 1902. Nordisk Univ. Aarsskrift. 1903, 134—142.
178. Herbert Spencer. Illustreret Tidende. 1903, 203—204.
179. *Forord.* Briefe von Julius Lange. Herausgegeben von Peter Köbke. Einzig berechtigte Uebersetzung von Ida Anders. Strassburg. 1903. Pp. VI (III—VI. Vorwort von Harald Höffding) + 294.
180. Holberg som Filosof. Tilsk. 1903. 440—450 (M. A. II).
181. Videnskab og Folkeliv. (Et Foredrag holdt paa Kjøng Højskole ved Assens d. 28. Juni 1903). Tilsk. 1903. 597—602.
182. Om nogle religionsfilosofiske Arbejder fra den nyeste Tid. (Univ. Indb.skrift). Khvn. 1903. Pp. IV + 86. (I. Systematiske Forsøg: H. Siebeck, A. Sabatier, R. Eucken; II. Religionspsykol. Undersøgelser: M. Reischle, Murisier, Starbuck, Coe, Leuba, Arreat, Santayana, James). (M. A. II).
183. Herbert Spencer 1820—1903. Tilsk. 1904, 3—8. *(Tillæg 173.)*
184. Voltaire som Filosof. Ibid. 1904, 281—294.
185. Moderne Filosofer. Khvn. 1904. Pp. 157. (Wundt, Ardigò, Bradley, Fouillée, Maxwell, Mach, Hertz, Ostwald, Guyau, Nietzsche). (De. Moderne Philosophen. Vorlesungen gehalten an der Univ. in Kopenhagen im Herbst 1902. Unter Mitwirkung des Verfassers übers. von F. Bendixen. Lzg. 1905. Pp. 217. Fr. Philosophes contemporains. Traduit de l'Allemande par A. Tremesaygues. Paris. 1907. Pp. 208. E. Modern philosophers; lectures delivered at the University of Copenhagen during the autumn of 1902, and lectures on Bergson, delivered in 1913; tr. by A. C. Mason. New York. 1915. Pp. XII + 317. *(Tillæg 190, 199.)*
186. Frederik Christian Sibbern. Salmonsens Konversations Leksikon XV, 1904, 1032—1033 (ibid. 2. Udg. XXXI, 1926, 341—343).
187. En filosofisk Bekendelse. Foredrag ved Harvard Universitet. (1904). M. A. III (E. Jour. of Philos., Psychol, and Scient. Methods. 1905. Jan.).

188. Sociologi og Etik. Foredrag i London (1904). M. A. III.
189. Jonas Lie (70 Aar). Det ny Aarhundrede. 1904, I, 167—169.
190. The present state of Psychology. Congress of Art and Science. St. Louis. 1904, Vol. V, 627 ff. (Psychological Review 1905, XII, 67—77). *(Tillæg 184, 194.)*
191. Ejnar Buch: Kampen mellem Tro og „Vantro". Med Efterskrift af H. Høffding. Khvn. 1904. 230—236.
192. Til Minde om *Immanuel Kant* paa Hundredaarsdagen efter hans Død. Den 12. Februar 1904. D. Vid. S. Forh. 1904, 1, 13—21.
193. Stat og Kirke. Det ny Aarhundrede. 1904, I. Aarg. II, 22—36.
194. Kulturens Historie. (I Anledning af „Verdenskulturens" Bebudelse). Politikens Kronik. 1905. 15. Sept.
195. Professor Høffdings Utlåtande. Handlingar rörande tillsättandet af professuren i praktisk filosofi vid Lunds Universitet. II. Lund 1905, 3—10. *(Tillæg 180.)*

195 a. „Professor *Høffding* anförde: — —" Handlingar rörande tillsättandet af professuren i praktisk filosofi vid Lunds universitet. III. Humanistiska sektionens utlåtande. Lund. 1905, 9—12.

196. Herman Trier. Politiken 1905. 27. Marts.
197. On Analogy and its philosophical importance. (Read before the Jowett-Society in Oxford, 26th November 1904). Mind. 1905, New S. XIV, 54, 199—209. (D. Begrebet Analogi og dets filosofiske Betydning. M. A. II).
198. *Forord.* Henrik Steffens' Indledning til philosophiske Forelæsninger i København 1803. Ny Udgave ved B. T. Dahl. Med et Forord af Professor Harald Høffding. Khvn. 1905. Pp. III + 175.
199. Mindre Arbejder. Anden Række. Khvn. 1905. Pp. 243.
200. Forord og Efterskrift til min Religionsfilosofi. M. A. II. (De. Autobiographische und antikritische Bemerkungen über meine Religionsphilosophie. Religion und Geisteskultur. 1907, 21—29. Fr. Préface à la Philosophie de la Religion. Paris 1908, I + XI).
201. Om vort Kirkestyre (Udtalelse). Det ny Aarhundrede. 1905, II. Aarg., 1, 5—6.

202. Tale til Studenter (2. Sept. 1905). Tilsk. 1905, 768—773.
203. *Rec.* Peter Krapotkin: Gensidig Hjælp. Overs. E. Drachmann. Khvn. 1906. Politikens Kronik. 1906. 29. Marts.
204. Danske Filosofer. Grundrids ved folkelig Universitetsundervisning. Nr. 108. Pp. 16.
205. *Forord:* Cai Viale: Et Fragment om den moderne Opfattelse af Naturerkendelsen. Efter hans Død udgivet med Mindeord af Harald Høffding og Anton Thomsen. Khvn. 1906. Pp. 32.
206. *Rec.* Die Philosophie am Beginn des 20. Jahrhunderts. Festschrift für Kuno Fischer. (Unter Mitwirkung von B. Bauch, Karl Groos, E. Laas, O. Liebmann, Heinrich Rickert, E. Troeltsch und Wilhelm Wundt). Götting. gelehr. Anz. 1906, 1—14.
207. Platons Symposion. Tilsk. 1906, 143—152. (M. A. III).
208. John Stuart Mill. Tilsk. 1906, 353—365.
209. Napoleon og Filosofien (1906). M. A. III.
210. Begrebet Villie. Psyke (udg. S. Alrutz). 1906, I, 5—22. (M. A. III. Fr. Le concept de la volonté. R. M. M. 1907, 1—17). *(Tillæg 203.)*
211. Valdemar Vedel. Illustr. Tidende. 1907, 20. Januar.
212. Mindeord ved Elisabeth Høffdings Baare den 2. Januar 1907. Khvn. 1907. Pp. 16.
213. *Rec.* Abhandlungen der Fries'schen Schule I, 1906. Götting. gelehr. Anz. 1907, 949—955.
214. Goethe og Filosofien. Tilsk. 1907, 17—28. (M. A. III).
215. *Rec.* Verdenskulturen. 2. Bd. Europas Oldtidskultur. 1906. Politikens Kronik. 1907, 6. Januar.
216. Tænkning og Tro i vore Dage. Tilsk. 1907, 273—282.
216 a. *Forord.* Sören Kierkegaard. Ein unfreier Pionier der Freiheit. Von Christoph Schrempf. Mit einem Vorwort von Harald Höffding. Frankfurt a. M. 1907, 3—4. (Dateret: Kopenhagen, 30. März 1907).
217. Lehrbuch der Geschichte der neueren Philosophie. Leipzig. 1907, X+286. (E. Brief History of modern philosophy; authorized tr. by C. Finley Sanders. New York. 1912. Pp. 324). *(Tillæg 198, 253.)*

218. *Rec.* Hjalmar Bergstrøm: Karen Bornemann. Det ny Aarhundrede, IV. Aarg. 1907—1908, 99—102. *(Tillæg 195.)*
219. En Dag af mit Liv — Arbejdsdagen. Gads D. Mag. 1908, 9 f.
220. *Rec.* Dilthey, Riehl, Wundt, Ostwald, Ebbinghaus, Eucken, Paulsen, Münch, Lipps: Systematische Philosophie [Die Kultur der Gegenwart I, Abt. IV]. 1907. Deutsche Litteraturzeitung. 1908. XXIX. Jahrg. Nr. 12. Sp. 720—723.
221. La Philosophie en Scandinavie. R. M. M. 1908, 666—674.
222. Om Kategorier. (Forel. i Mødet 21. Febr.). D. Vid. S. Forh. 1908, I, 3—36. (De. Über Kategorien. Annalen der Naturphilophie [hrsg. Ostwald], 1908, VII, 121—152).
223. Charles Darwin og hans Betydning for Filosofien. En Betragtning i Hundredaaret efter Darwins Fødsel og Halvhundredaaret efter Udgivelsen af „Arternes Oprindelse". Tilsk. 1909, I, 538—562. (M. A. III. E. The Influence of the Conception of Evolution on modern Philosophy. Darwin and modern Science. Ed. by A. C. Seward. Cambridge. 1909, 446—464).
224. Danske Filosofer. (Holberg, Sneedorf, Steffens, A. S. Ørsted, H. C. Ørsted, Grundtvig, Howitz, Treschow, Sibbern, Poul Møller, Heiberg, Martensen, Kierkegaard, Dreier, R. Nielsen, H. Brøchner). Khvn. 1909. Pp. V+206. *(Tillæg 207.)*
225. Religionspsykologiens Opgave og Methode. Tilsk. 1909, II, 101—113 (Fr. Problème et méthode de la Psychologie de la Religion. Rapport au 6:me Congres International de Psychologie. Genève 1909).
226. *Forord:* Christian Winsløw: Stuart Mill's Ethik. Et Forsøg til Fremstilling og Kritik. Med et Forord af Harald Høffding. Khvn. 1909, V—VI.
227. Tale ved Mindefesten for Krøyer (1909). M. A. III.
228. Tale ved Schillerfesten d. 25. Nov. 1909. Gads d. Mag. 1909—1910, 243—247 (M. A. III).
229. Demokritos og Platon (1910). M. A. III.
230. Den menneskelige Tanke, dens Former og dens Opgaver. Khvn., 1910. Pp. 392. (De. Der menschliche Gedanke,

seine Formen und seine Aufgaben. Lpzg. 1911. Pp. 430. Fr. La Pensée humaine, ses formes et ses problèmes. Traduit d'après l'éd. danoise par J. de Coussange. Avant-propos de M. E. Boutroux. Paris. 1911. Pp. XI+396). *(Tillæg 214, 215, 226.)*

231. *Udg. & Forord.* Udvalgte Stykker af dansk filosofisk Litteratur. Med Indledninger af H. Høffding. Mindesmærker af Danmarks National-Litteratur, udg. af Vilh. Andersen. III. Filosofi. Khvn. 1910. Pp. 308.
232. Lettre d'adhésion. La Revue Scandinave. 1910. Decembre, P. 12.
233. Religion og Videnskab. Religionshistoriske Smaaskrifter. Nr. I. Khvn. 1910. Pp. 59. *(Tillæg 210.)*
234. William James. Mænd og deres Gærning. Nr. I. Ugens Tilskuer. 1910. Bd. I, Nr. 1.
235. Nogle Bemærkninger om formel Logik (Polemik med K. Pira). Pedagogisk T. (Stockholm) 1910, 64. årg., 80—83. *(Tillæg 208.)*
236. Kierkegaard och Nietzsche. Svensk T. 1911. I, 332—339 (M. A. III). *(Tillæg 220.)*
237. *Forord.* Friedrich Nietzsche: Saaledes talte Zarathustra. Paa Dansk ved Louis von Kohl. Med Indledning af Harald Høffding. Khvn. 1911.
238. Personlighetsprincipen i filosofien. Föreläsningar vid Helsingfors Universitet våren 1911 (Autoriserad öfversättning af Irene Leopold). Helsingfors. 1911. Pp. 70 *(Tillæg 218, 225, 302.)*
239. *Rec.* Anton Thomsen: David Hume. Hans Liv og Virksomhed I. 1911. Nordisk T. 1911, 77—84.
240. Mindetale over Christian Bohr. Tilsk. 1911, 209—212.
241. Rudolf Eucken: Mænd og deres Gærning, Nr. XVII. Ugens Tilskuer 1912, Bd. II, Nr. 74.
242. Aandelig Kultur. Forelæsninger i Kristiania. (M. A. III). (De. Geistige Kultur. Nord und Süd [L. Stein], 1913, April, 65—77. Fr. La culture de l'esprit. La revue politique internationale 1915, III, 230—248). *(Tillæg 230, 231, 233.)*

243. Brev til Proff. A. Aall og O. Jæger samt en „Erklæring" i O. Jæger: Aandsfriheden ved vort Universitet. Den Richard Eriksenske Sak. Kria. 1912. Pp. 65 f., 159 ff. *(Tillæg 237, 252.)*
244. Epiktet og Kristendommen (1912). M. A. III.
245. Marcus Aurelius. Et Foredrag i „Græsk Selskab", d. 22. Okt. 1912. Ibid.
246. Rousseau et sa philosophie. La Revue Scandinave. 1912, 6, 339—342. *(Tillæg 256.)*
247. Rousseau et la religion. R. M. M. 1912, 275—293 (D. Rousseau og Religionen. M. A. III). *(Tillæg 257.)*
248. Rousseau og det nittende Aarhundrede. Samtiden. 1912, 6, 339—359 (M. A. III. Fr. J. J. Rousseau et XIX siècle. Annales J. J. Rousseau. 1912, VIII, 69—98).
249. F. C. Sibbern. Danske Stormænd. Khvn. 1912, 369—374.
250. Henrik Steffens. Ibid. 289—290.
251. Frivilligt Forsvar (Udtalelse). Ugens Tilskuer. 1912—1913, 63.
252. *Rec.* A. Bonhöffer: Epiktet und das Neue Testament. 1911. Nordisk T. for Filologi. 1912—1914, 4, 1, 45—48.
253. Om Psykologiens nuværende Stilling (med Hens. til A. Lehmann). Nordisk T. 1913, 111—121.
254. Émile Boutroux. Illustr. Tidende. 1913, Nr. 30.
255. Begrebet Villie. Tillæg. 1912. M. A. III.
256. Om „La réforme de l'enseignement juridique et de l'education des magistrates etc." (Udtalelse paa den Internationale Kriminalistforeningens Møde i Khvn.). Mitteilungen der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung (Bulletin de l'Union Internationale de Droit Pénal) Berlin. 1913, XX, 562—568 (Ref. T. for Strafret. Khvn. 1913, I, 250—251; Deutsche Juristen Zeitung. 1913, XVIII, Sp. 1126).
257. Søren Kierkegaard (Discours prononcé le 5 mai 1913 à l'université de Copenhague). R. M. M. 1913, Nr. 6. Pp. 14.
258. Mindre Arbejder. Tredje Række. Khvn. 1913. Pp. 237.
259. *Rec.* Eugène Teraillon: L'honneur sentiment et principe

5*

moral. 1912, Paris. Deutsche Litteraturzeitung. 1913, XXXIV. Jahrg., Nr. 8, Sp. 465—467.

260. Om det filosofiske Kursus. Nationaltidende. 14. November 1913.
261. Dr. Høffding's Reply (to a Congratulation). Journal of Philos., Psychol. and scientific Methods. 1913, 10, 280.
262. Tilbageblik. Tilsk. 1913, I, 225—232.
263. Henri Bergson's Filosofi. Karakteristik og Kritik. Khvn. 1914. Pp. 70. (Fr. La Philosophie de Bergson. Exposé et critique. Traduit ... avec un avant-propos par J. de Coussange, suivi d'une lettre de M. Henri Bergson à l'auteur. Paris. 1916. Pp. IX+165). *(Tillæg 259, 261, 267, 268, 275.)*
264. *Rec.* E. Durkheim: Les formes élémentaires de la vie religieuse. 1912 R. M. M. 1914, 828—848 (D. Sociologi og Religionsfilosofi. Oplevelse og Tydning 1918; Vor Tid [L. Kohl]. 1914—1915, I. Aarg., 1—16).
265. Det logiske Prædikat. Nogle Bemærkninger om Forholdet mellem Sprog og Tanke. Forelagt i Mødet d. 1. Maj 1914. D. Vid. S. Forh. 1914, 231—242.
266. Om Begrebet Intuition med særligt Hensyn til Bergson's Filosofi. Forelagt i Mødet d. 6. Februar 1914. Ibid. 75—85.
267. Høffdings Tale om Studenternes Juleindsamling (Referat). Studium. 2. Dec. 1914, Nr. 35.
268. Veteranstævnet 18. April 1914 (Tale). Brochure $^1/_2$ folio. Khvn. Mohr & Co. 1914.
269. Urolige Tider (Den 15. August 1914). Tilsk. 1914, 203—207.
270. Nationalitet og Kultur. Gads d. Mag. 1914, 209—212.
271. Claudius Wilkens (70 Aar), Akademisk Ugeblad. 27. Januar 1914.
272. Was wir der deutschen Wissenschaft verdanken. Vossische Zeitung, 1. Januar 1915.
273. Prof. Høffdings Afskedstale. Studium. 19. Maj 1915, Nr. 15 (Akademisk Ugeblad ibid.) *(Tillæg 262—265).*
274. Anton Thomsen (Nekrolog). Ibid. 1915. Nr. 25.

275. Anton Thomsen (Nekrolog). Berlingske Tid. 18. Sept. 1915.
276. Mindeord om J. P. Gram. D. Vid. S. Forh. 1916, 47 ff.
277. „Det røde Kors" Bogsamlingskomité. T. for det Danske Røde Kors. 1916, Nr. 4.
278. Hvad jeg læser (Udtalelse). Vore Herrer. 16. Marts 1916.
279. Den store Humor. Khvn. 1916. Pp. 175. (3. Udg. 1923. De. Humor als Lebensgefühl. („Der grosse Humor"). Eine psychologische Studie. Aus dem dänischen von Heinrich Goebel. Lzg. u. Berlin. 1918. Pp. 205. II. Aufl. ibid. 1930). *(Tillæg 271—274, 293, 297, 376.)*
280. *Forord:* Henri Bergson: Den rene Bevidsthed. Paa Dansk ved K. Kortsen. Med Fortale af Harald Høffding. Khvn. 1917. Pp. 192.
281. Vilhelm Thomsen (75 Aar). Verden og Vi. 26. Januar 1917.
282. Totalitet som Kategori. D. Vid. S. Skrifter. 1917, 6. Række, hist. filosofisk Afd. 2, 259—334 (De. Der Totalitätsbegriff. Eine erkenntnistheoretische Untersuchung. Lzg. 1917. Pp. 127. Fr. Se Nr. 313).
283. H. C. Ørsted. Lagerbote. Mitteilungen für die deutschen Internierten in Dänemark. 1917, Nr. 19, 238—245.
284. Til Georg Brandes 75 Aars Fødselsdag. Berlingske Tid. 3. Februar 1917.
285. Aristoteles om Venskab. Vor Tid. 1918, 169—78. (Oplevelse og Tydning. 1918). (De. A. über Freundschaft. Vorträge für Kriegsgefangene, herausgeg. vom Ausschuss der Univ. Kopenhagen für kriegsgefangene Akademiker und vom Dänischen Roten Kreuz, Bücherabteilung. 1918. Pp. 12. Fr. De l'enseignement d'Aristote sur l'amitié. Conférences à l'usage de prisonniers de guerre. etc. Copenhague. 1918. Pp. 13. E. Aristoteles on Friendship, Lectures for prisoners of war. etc. Copenhagen. 1918. Pp. 11).
286. *Rec.* To Præster (Otto Møller og Skat Rørdam. En Brevveksling. 1915—16). Tilsk. 1918, I, 109—124 (Opl. og Tydn.).
287. Spinozas Ethica. Analyse og Karakteristik. D. Vid. S. Skrifter. 1918, 6. Række, hist. filos. Afd. 339—433. (De. Bibliotheca Spinozana. 1924. T. 4). *(Tillæg 291.)*

288. Høffdings Tale i Foreningen „Det Røde Kors" (Ref.). T. for det Danske røde Kors. 1918, 81—82.
289. Oplevelse og Tydning. Religionsfilosofiske Studier. Khvn. 1918. Pp. 238. (De. Erlebnis und Deutung. Eine vergleichende Studie zur Religionspsychologie. Uebers. von Erwin Magnus. Stuttg. 1923. Pp. 119. *(Tillæg 287—290, 299, 335, 336.)*
290. *Rec.* En ny Bog om Kierkegaards Ungdom. (P. A. Heiberg: Et Segment af Kierkegaards religiøse Udvikling. 1918). Tilsk. 1919. I, 111—116.
291. Karl Gjellerup (Nekrolog). Berlingske Tidende. 14. Oktober 1919.
292. Grevinde Polly Ahlefeldt-Laurvig. 1849—1919. T. for det Danske Røde Kors. 1919, 5. Aarg. 113—114.
293. *Rec.* En Fornyelse af Humes Filosofi (Herbert Iversen: To Essays om vor Erkendelse. 1918). Nordisk T. 1919, 192—198.
294. *Forord.* Théodore Flournoy: Métaphysique et Psychologie. 2. éd. Préface de Harald Høffding. Genève. 1919. Pp. X + 197.
295. To the prisoners of war. A new year's greating to english prisoners of war. 1919. From the University of Copenhagen's Committee for prisoner Students and the Danish Red Cross Book Committee. S. 3, 56. (Ogsaa De.)
296. Forskellige Skrivelser i T. for det Danske Røde Kors, f. Ex. 1919, 67—68, 157; 1920, 194.
297. Et samlet Folk (Hilsener til Afstemningsdagen). Heimdal. 9. Februar 1920.
298. H. C. Ørsted og dansk Aandsliv. Tale ved Univ.-festen 1. Sept. 1920. Fysisk T. 19. Aarg. 1920—1921, 29—34. (Beretning om H. C. Ørsted Komiteens Virksomhed. Khvn. 1921, 64—69).
299. H. C. Ørsted. Berlingske Tid. 1. Sept. 1920.
300. Forord til den finske Overs. af Etiken (Suomalaisen painoksen alkulause). [Dateret 4. Juli 1918]. Etiikka. Suom. J. Hollo. Porvoo. W. S. O. Y. 1920, VI—VII.

301. *Forord.* Stimmungen, Gefühle und Gemütsbewegungen. Psychophysiologische Beobachtungen und Analysen von Dr. S. Thalbitzer, Chefarzt an der Kopenhagener Irrenanstalt, „St. Hans Hospital". Mit einem Vorwort von Professor Harald Høffding. Berlin. 1920. Pp. 102.
302. *Rec.* En ny Platon-Biografi (af U. v. Wilamowitz-Moellendorf). Tilsk. 1920, I, 42—51.
303. Ledende Tanker i det nittende Aarhundrede. (Det 19. Aarh. skildret af nordiske Videnskabsmænd, XXX). Khvn. 1920. Pp. 156. (Svensk Overs. 1920).
304. Bemærkninger om den platoniske Dialog Parmenides. D. Vid. S. Filosofiske Meddelelser. 1920, I, 2, Pp. 65. (De. Bemerkungen über den platonischen Dialog Parmenides. Berlin. 1921. Bibliotek für Philosophie. Bd. 21.
305. Hans Ahlmanns Bog om „Det danske Parnass". Berlingske Tid. 1920, 20. Dec. *(Tillæg 299.)*
306. En moderne Filosofs Liv og Kamp. Friedrich Jodl 1849—1914. (Margareta Jodl: Fr. Jodl, sein Leben und Wirken. 1920). Tilsk. 1921, 14—24.
307. Troels-Lund. Gads d. Mag. 1921, 130—133.
308. Mindeord over Troels-Lund. D. Vid. S. Forh. 1921, 53—57.
309. En tysk Kierkegaardianer. (Chr. Schrempf). Tilsk. 1921, II, 73—80. (De. „Die Tat". 1921).
310. Georg Brandes. Paa 50-Aarsdagen for hans første Forelæsning. Gads d. Mag. 1921, 545—547.
311. *Rec.* Karl Meyers Konversations-Leksikon. Berlingske Tid. 2. Nov. 1921.
312. Die drei Gedankenmotive Spinozas. Chronicon Spinozanum. 1921, I, 3—19.
313. Relation som Kategori. D. Vid. S. Filosofiske Meddelelser. 1921, I, 3, Pp. 107. (De. Der Relationsbegriff. Eine erkenntnistheoretische Untersuchung. Lzg. 1922. Pp. 99. Fr. La relativité philosophique. Totalité et relation. Traduit du danois par J. de Coussange. Bibliothéque de la philosophie contemporaine. Paris. 1924. Pp. VII + 296. Un extrait: „Le concept

de relation dans la psychologie." Journal de psychol. normale et pathol. 1924, XXI, 513—521.) *(Tillæg 343.)*

314. *Forord.* Fortale til Chronicon Spinozanum I, 1921.
315. Minder fra en Rejse (til Amerika og England 1904). Gads d. Mag. 1921, 65—82.
316. Prof. Høffding om Schanches Hamlet (Brev til Ingolf Schanche). Nationaltidende. 1921, 5. Sept.
317. Alfred Lehmann (29. December 1858—26. September 1921. Tale i Vid. S.s Møde den 2. December 1921). D. Vid. S. Forh. 1921—1922, 47—50.
318. Vilhelm Thomsen (80 Aar). Berlingske Tidende. 1922, 24. Januar.
319. En kritisk Filosof i Oldtiden (Karneades). Gads d. Mag. 1922, 20—27.
320. Filosofi og kirkelig Rationalisme (1922). Relig. Tanketyper. 1927.
321. Pierre Janet. Salmonsens Konversations-Leksikon XII, 1922, 794.
322. Hans Peter Hanssen-Nørremølle. Tale ved Stud.samf. Fest i Anledning af hans 60-Aars Fødselsdag. Tilsk. 1922, I, 217—221.
323. Das Erste Buch der Ethica. Chronicon Spinozanum. 1922, II, 20—53.
324. *Rec.* Troels-Lund: Bakkehus og Solbjerg. 1923. (Foredrag for nordiske Lærere og Lærerinder paa Hindsgavl 30. Juli 1923.) Gads d. Mag. 1923, 428—436. (Religiøse Tanketyper).
325. Rustale i Metropolitaner-Samfundet 27. Okt. 1923 [Aarsskrift (Aargang XVI) for Metropolitaner-Samfundet, Khvn. 1925, 9—14]. Akademisk Ungdom. 1923, V. Aarg., Nov., Nr. 18.
326. Begrebet Analogi. D. Vid. S. Filosofiske Meddelelser. 1923, I, 4. (De. Der Begriff der Analogie. Lzg. 1924. Pp. 110. *(Tillæg 333.)*
327. Giordano Bruno. Gads d. Mag. 1923, 11—17. (Relig. Tanketyper).
328. Harald Høffding (Indtryk af den danske Student). Studium. 1923. Nr. 6, 7. Marts.

329. De første Aar i Æresboligen paa Carlsberg. Gads d. Magasin. 1923, 145—157.
330. Harald Høffding (Selbstdarstellung). Die Philosophie der Gegenwart in Selbstdarstellungen herausg. von R. Schmidt. Gruppe IV, 3, 75—97. Lzg. 1923.
331. *Rec.* Anker Larsen: De Vises Sten. Tilsk. 1923, II, 217—225. (Relig. Tanketyper).
332. Pascal og Kierkegaard. Tilsk. 1923, I, 412—434. (Relig. Tanketyper; Fr. R. M. M. 1923).
333. Om min Forfattervirksomhed. Tilsk. 1923, I, 173—191. (Relig. Tanketyper).
334. Filosofiske Synspunkter (Tale paa Univ. 80 Aars Fødselsdagen 1923). Relig. Tanketyper.
335. Holberg som populær Filosof. Gads d. Mag. 1924, 12—19.
336. Om det Nordiske Kursus paa Hindsgavl (Udtalelse). Norden og Hindsgavl. Khvn. 1924, 15. (Dateret 14. Jan. 1924).
337. Platon om Kunst og Religion (1924). Relig. Tanketyper.
338. Videnskab og Livsanskuelse. Vor Ungdom. 1924, 320—324.
339. Thomas G. Masaryk. Illustr. Tidende. 1924, 489—490. (Forord til: Masaryk: De slaviske Folk efter Verdenskrigen. Khvn. 1925).
340. Fra min Studentertid. Udg. af E. Rindom: Minder fra Studenterdagene. Khvn. 1924, 76—89. (*Forord* til samme).
341. Platon's Bøger om Staten. Analyse og Karakteristik. D. Vid. S. Filos. Meddelelser I, 5. 1924. Pp. 148. (Kort Ref. i D. Vid. S. Forh. 1923—1924, 30). *(Tillæg 334.)*
342. Ved Folkeuniversitetets Jubilæum. Tale paa Universitetet d. 30. Januar 1924. Tilsk. 1924, II, 1—4.
343. Claudius Wilkens (80 Aar). Berlingske Tidende 1924, 27. Januar.
344. Ved Nytaar. Tilsk. 1924, I, 1—7.
345. Erkendelsesteori og Livsopfattelse. D. Vid. S. Filosofiske Meddelelser II, 1, Pp. 123. (De. Erkenntnistheorie und Lebensauffassung. Leipzig. 1926. Fr. Les conceptions de la vie. Tr. de l'allemand par A. Koyré. Paris. 1928. Pp. 170). *(Tillæg 344, 345, 373.)*

346. Kristian Kroman (Nekrolog). Berlingske Tidende. 1925, 28. Juli.

346 a. K. F. V. Kroman (29. Marts 1846—26. Juli 1925) — (Tale i Videnskabernes Selskabs Møde den 16. Oktober 1925). D. Vid. S. Forh. 1925, 53—56.

347. Émile Meyerson's Erkenntnistheoretische Arbeiten. Kant-Studien. 1925, XXX, 485—495.

348. Om Akademisk Skyttekorps (Udtalelse). Akad. Skytteforening. 1925. Side 21. (Propagandahefte udg. af Akademisk Skytteforening. Khvn. 1925).

349. Fra Halvfjerserne og Firserne. Mit Forhold til Tidens literære og politiske Bevægelser. (Uddrag af en Selvbiografi). Gads d. Mag. 1925, 616—634.

350. Om Kvindernes Studier (Udtalelse). Kvindelige Akademikere. Khvn. 1925, 31—32.

351. Philosophy in the North in the last decades. The Monist. 1926, 177—197.

352. Om Røde Kors Arbejde (Udtalelse). T. for det Danske Røde Kors. 1926, 4, 55.

353. *Rec.* Anker Larsen: For aaben Dør. Gads d. Mag. 1926, 276—281 (Relig. Tanketyper).

353 a. *Rec.* Ludvig Holstein: Den grønne Mark. Gads d. Mag. 1926, 353—356 (Relig. Tanketyper).

354. *Forord.* Emotion an Insanity. By S. Thalbitzer. With a preface by Prof. H. Høffding. London. 1926. Pp. 128.

355. Om min Skoletid. Metropolitaneren. 1926, Nr. 1, 15. Januar.

356. Forsøg paa intellektuel Karakteristik af det 19. Aarhundrede. Tilsk. 1926, II, 289—293.

357. *Rec.* Heinrich Maier: Wahrheit und Wirklichkeit. Mohr. Tübingen 1926, 560 S. Litteris. 1926, III, 3, 185—200.

358. Mindeord om Chr. Sarauw's Goetheforskning. D. Vid. S. Forh. 1926, 81—84.

359. Svar til Dr. Viggo Starcke. Politiken 1926, 30. Juni *(Tillæg 341, 342.)*

360. Sibbern og Kierkegaard. Nordisk T. 1926. 2. årg., 185—196 (Relig. Tanketyper).

361. Shakespeares „Stormen". Gads d. Mag. 1926, 193—199 (Relig. Tanketyper).
362. *Rec.* En moderne Buddhist (Arthur Pfungst: Gesammelte Werke I. 1926). Tilsk. 1926, I, 221—227 (Relig. Tanketyper).
363. *Rec.* Et efterladt Værk af Sidney Alrutz (Hypnos och suggestion. 1925). Tilsk. 1926, I, 395—399.
364. *Rec.* Heinrich Rickert: Die Probleme der Geschichtsphilosophie. 3. Aufl. 1924. Litteris. 1926, III, 1, 61—66.
365. Georg Brandes (Nekrolog). Berlingske Tidende. 1927, 20. Februar.
366. Mindeord over Vilh. Thomsen. D. Vid. S. Forh. 1927, 123—127.
367. *Rec.* Psykologisk Æsthetik (Victor Kuhr: Æsthetisk Opleven og kunstnerisk Skaben. Psykologisk-æsthetiske Undersøgelser. 1927). Tilsk. 1927, I, 396—404.
368. Spinoza 1677—1927. Chronicon Spinozanum. 1927, V, 40—47.
369. Die Verflechtung der Probleme in Spinozas Philosophie. Kant-Studien. 1927, XXXII, 1, 29—43.
370. Dania. Spinoza 1677—1927. Chronicon Spinozanum. 1927, Tomus V, 40—52 (D. og De).
371. Spinoza 1632—1677. Tilsk. 1927, I, 147—154. (Relig. Tanketyper).
372. Sociologi og Filosofi. Tilsk. 1927, I, 100—107.
373. Religiøse Tanketyper. Khvn. 1927. Pp. 165. *(Tillæg 348.)*
374. *Rec.* Bertrand Russell: Om Opdragelse, særlig i den tidlige Barndomsalder. (Overs. af Grete Høgstrøm og Nils Forchhammer. 1927). Nordisk T. 1927, 469—476.
375. En Hilsen til Nordisk Tidskrift. Ibid. 1927, 557.
376. Hans Larsson. Festskrift tillägnad Hans Larsson. Lund. 1927, 3—7.
377. *Rec.* Ottmar Dittrich: Geschichte der Ethik. I—III. 1926. Litteris. 1927, IV, 3, 169—178.
378. En Lærestol i Sociologi (Udtalelse). Quod Felix. 1927, Nr. 18, 22. Juni.

379. Om mit Forhold til Filosofen C. N. Starcke. Tilsk. 1928, II, 145—148. *(Tillæg 369.)*
380. *Rec.* H. P. Hanssen: Et Tilbageblik. Barndom og Ungdom. Gads d. Mag. 1928, 622—627.
381. Erindringer. Khvn. 1928. Pp. 324 (2. Opl. 1928). *(Tillæg 365—368, 415.)*
382. En Hilsen til Benny Dessau paa hans 60 Aarsdag. Berl. Tid. Aften 1928, 15. Januar.
383. Sokrates (Foredrag paa Borups Højskole 28. Februar 1928). Gads d. Mag. 1928, 129—135.
384. Taine. 1828—21. April—1928. Berlingske Tid. Aften 1928, 19. April.
385. J. L. Heibergs Personlighed. (Nekrolog). Politiken 1928. 6. Januar.
386. Henri Bergson (i Anledning af at Bergson havde faaet den litterære Nobelpris). Politiken. 1928. 14. Nov.
387. Blaise Pascal (Radioforedrag). Gads d. Mag. 1929, 193—197.
388. Udtalelser om Alf Nymans Arbejde „Metafor och fiktion" (1922). A. Nyman: Erinringar vid proff. A. Hägerströms och Adolf Phaléns sakkunnigutlåtanden rörande tillsättandet av lediga professorsämbetet i teoretisk filosofi vid Lunds universitet. Lund. 1929, 89—91, 199.
389. Bemærkninger om Erkendelsesteoriens nuværende Stilling. D. Vid. S. Filos. Meddelelser. 1930, II, Pp. 28. (De. Zur Stellung der Erkenntnistheorie in unserer Zeit. Kant-Studien-1930, XXXV, 4, 480—495.
390. Minder fra Lund. Lundagård 1930. Årg. 11, Nr. 4, 21. Marts.
391. Lidt om min Barndom (Dateret: Februar 1930). Berlingske Tidende. 1930, 30. Marts.
392. Om nogle nedsatte Bøger (Udtalelse). Katalog over Gyldendals store Prisnedsættelse 1931, 236.
393. Mindeord over Kristoffer Nyrop. Politiken. 1931, 14. April.

PERSON-REGISTER TIL DEN KRONOLOGISKE BIBLIOGRAFI

Anathon Aall 1912.
J. Aars 1885—1887.
Polly Ahlefeldt-Laurvig 1919.
Hans Ahlmann 1920.
Sidney Alrutz 1926.
Anker Larsen 1923, 1926.
Roberto Ardigò 1904.
Aristoteles 1870, 1918.
Arreat 1903.
Alexander Bain 1874.
B. Bauch 1906.
Bruno Bauer 1872.
J. Beare 1896.
Fr. E. Beneke 1901.
H. Bergson 1904 (1915), 1914, 1917.
Hjalmar Bergstrøm 1907—1908.
Bj. Bjørnson 1898.
Chr. Bohr 1911.
W. Bohlin 1891, 1895.
A. Bonhöffer 1912—1914.
O. Borchsenius 1887.
Émile Boutroux 1913.
Boström 1879.
Fr. Bradley 1904.
G. Brandes 1866, 1889—1890, 1917, 1921, 1927.
Giordano Bruno 1894, 1923.
H. Brøchner 1870, 1874, 1875—1876, 1876, 1876—1877, 1894, 1902, 1909.
Ejnar Buch 1904.
Jakob Bøhme 1881—1882.
Büchner 1872.
Coe 1903.
Camilla Collett 1878.
Czolbe 1872.
Darwin(isme) 1874, 1889, 1909.
Demokritos 1909—1910.
Benny Dessau 1928.
Diderot 1891.
Dilthey 1908.
Ottmar Dittrich 1927.
Dons 1879.
Fr. Dreier 1909.
Viggo Drewsen 1880—1881.
Émile Durkheim 1914.
A. Dyroff 1898.
Ebbinghaus 1908.
Chr. von Ehrenfels 1900.
Epictet 1892, 1912, 1912—1914.
Richard Eriksen 1912.
R. Eucken 1903, 1908, 1912.
W. H. Fairbrother 1896.
F. W. Farrar 1892.

Fechner 1872.
L. Feilberg 1880—1881.
Ludwig Feuerbach 1872, 1891.
Joh. Fibiger 1897, 1899.
I. H. Fichte 1872.
J. G. Fichte 1879—1880, 1899.
Kuno Fischer 1906.
Théodore Flournoy 1919.
Alfred Fouillée 1904.
Fries 1907.
R. Geijer 1888.
Georg v. Gizycki 1884.
Karl Gjellerup 1919.
Goethe 1899, 1907.
Th. Gomperz 1896—1898.
Goos 1886.
Jean Marie Guyau 1904.
J. P. Gram 1916.
O. Gramzow 1901.
Thomas H. Green 1896.
Karl Groos 1906.
Samuel Grubbe 1879.
Grundtvig 1909.
Frantz Grung 1887.
Alexander Hamilton 1889.
William Hamilton 1874.
Hans Peter Hanssen-Nørremølle 1922, 1928.
Adolf v. Harnack 1901.
Hartley 1874.
Hartmann 1872.
S. Heegaard 1878, 1884.
Hegel 1872.
J. L. Heiberg 1909.
P. A. Heiberg 1919.
R. Heinze 1892—1894.
Axel Herrlin 1901.
Heinrich Hertz 1904.
Dagmar Hjort 1898.
Holberg 1903, 1909, 1924.
Ludvig Holstein 1926.
Hostrup 1893.
Howitz 1909.
David Hume 1911, 1919.
Elisabeth Høffding 1907.
Henrik Ibsen 1898.
Knud Ipsen 1891.
Herbert Iversen 1919.
William James 1903, 1910.
P. Janet 1922.
Fr. Jodl 1898, 1921.
Margareta Jodl 1921.
Hannah Joël 1901.
O. Jæger 1912.
Im. Kant 1893, 1894, 1896, 1904.
Karneades 1922.
Max Kaufmann 1894.
P. C. Kierkegaard 1888.
Søren Kierkegaard 1876—1877, 1892, 1902, 1909, 1911, 1913, 1919, 1921, 1923, 1926.
Peter Krapotkin 1906.
A. Krohn 1877—1878, 1879—1880.
K. Kroman 1878, 1925.
E. Kröner 1888.
Krøyer 1909.
Victor Kuhr 1927.
E. Laas 1906.
C. Lange 1886.

Julius Lange 1876, 1898.
A. C. Larsen 1887.
Hans Larsson 1901, 1927.
A. Lehmann 1889, 1913, 1921—1922.
Lessing 1889.
Leuba 1903.
Jonas Lie 1904.
O. Liebmann 1906.
E. Liljeqvist 1901.
Th. Lipps 1908.
Lotze 1872, 1888.
Ernst Mach 1904.
Mansel 1874.
Mark Aurel 1892, 1912.
H. L. Martensen 1878, 1881—1882, 1909.
Henri Martin 1881.
Th. G. Masaryk 1924.
Maudsley 1871.
J. C. Maxwell 1904.
Heinrich Meier 1926.
A. Meinong 1894.
Karl Meyer 1921.
Émile Meyerson 1925.
James Mill 1874.
Stuart Mill 1873, 1874, 1906, 1909.
Chr. K. F. Molbech 1902.
Moleschott 1872.
Montaigne 1876.
Murisier 1903.
Münch 1908.
H. Münsterberg 1893.
Otto Møller 1918.
Poul Møller 1909.
Napoleon 1906.
J. C. S. Neve 1876.
Rasmus Nielsen 1884, 1909.
Friedrich Nietzsche (se Brandes 1889—1890), 1904, 1911.
A. Nyblæus 1879.
Alf Nyman 1929.
Kristoffer Nyrop 1931.
Wilh. Ostwald 1904, 1908.
B. Paludan-Müller 1893.
Parmenides 1900, 1920.
Pascal 1923, 1929.
A. Patin 1900.
Friedrich Paulsen 1908.
Tobias Paulsen 1876.
J. P. V. Petersen 1881—1882.
Julius Petersen 1876.
Petrini 1901.
Arthur Pfungst 1926.
K. Pira 1910.
Platon 1870, 1876, 1906, 1909 1910, 1920, 1924.
M. Reischle 1903.
Th. Ribot 1899.
Heinrich Rickert 1906, 1926.
Aloys Riehl 1908.
Rousseau 1881, 1896, 1912.
Arnold Ruge 1871—1872, 1872.
Bertrand Russell 1927.
Victor Rydberg 1881—1882.
Skat Rørdam 1918.
A. Sabatier 1903.
Santayana 1903.
Christian Sarauw 1926.
Schaarschmidt 1880.
Ingolf Schanche 1921.

Fr. v. Schéele 1901.
Schelling 1872.
Fr. v. Schiller 1909—1910.
Chr. Schrempf 1898, 1907, 1921.
Seneca 1892.
F. C. Sibbern 1878, 1885, 1893, 1904, 1909, 1912, 1926.
Gabriel Sibbern 1903.
H. Siebeck 1903.
Sneedorf 1909.
Sokrates 1870, 1877—1878, 1885—1887, 1886, 1928.
Herbert Spencer 1874, 1875, 1876, 1878, 1887, 1903, 1904.
Spinoza 1877, 1895, 1918, 1921, 1922, 1927.
Starbuck 1903.
C. N. Starcke 1888, 1891, 1928.
Viggo Starcke 1926.
Henrik Steffens 1902, 1903, 1905, 1909, 1912.
Max Steinitzer 1893.
Max Stirner 1872.
D. Fr. Strauss 1872.
Taine 1928.
Eugène Terraillon 1913.
S. Thalbitzer 1920, 1926.
Anton Thomsen 1911, 1915.
Vilhelm Thomsen 1917, 1922, 1927.
Trendelenburg 1872.
Treschow 1909.
Troels-Lund 1921, 1923.
E. Troeltsch 1906.
Ferdinand Tönnies 1890.
Allen Vannérus 1901.
Valdemar Vedel 1907.
Weisse 1872.
William Whewell 1874.
Cai Viale 1906.
U. von Wilamowitz-Mœllendorf 1920.
Claudius Wilkens 1875—1876, 1914, 1924.
Fr. Winkel Horn 1887.
Chr. Winsløw 1909.
Vogt 1872.
Voltaire 1881, 1904.
Wilh. Wundt 1894, 1904, 1906, 1908.
Xenokrates 1892—1894.
Xenophon 1877—1878.
Theobald Ziegler 1882.
A. S. Ørsted 1897, 1909.
H. C. Ørsted 1897, 1909, 1917, 1920.

TILLÆG

TIL DEN KRONOLOGISKE BIBLIOGRAFI INDEHOLDENDE FORTEGNELSE OVER SKRIFTER OM HØFFDING

1. *Rec.* Georg Brandes: Høffding: Philosophie og Theologie 1866. Fædrelandet. 1866, Nr. 40. (Brandes: S. S. XIII [1903], 13—16).
2. Dens.: Svar til Hr. Høffding. Ibid. 1866, Nr. 49. (S. S. XIII, 17—21).
3. *Rec.* Anon.: Høffding: Philosophi og Theologi. Illustr. Tid. 1866. VII. Bd., 199 (11. Marts).
4. *Rec.* Anon.: id. lib. Berl. Tid. 1866, Nr. 45.
5. *Rec.* Henrik Scharling: Hvad mener Professor Rasmus Nielsen? (*R. Schmidt:* Om Selvmodsigelsen i R. Nielsens Lære og *Høffding:* Philosophi og Theologi 1866). Ugeblad for den danske Folkekirke. 1866, 4. Mai, III, 305—318.
6. *Rec.* Axel Nyblæus: Høffding: Philos. og Theologi. (Hamiltons) Nord. T. för Politik etc. 1867. S. 50 ff.
7. (Høffding, Harald, Cand. theol. Fik Guldmedaillen for Besvarelse af Univ. Prisopgave: Hvorvidt kan den i vor Litteratur i sin Tid førte Strid om den frie menneskelige Villies Realitet siges at have ført til et blivende og udtømmende videnskabeligt Resultat?) Indbydelsesskrift til Khvns. Univ. Fest i Anl. af Kongens Fødselsdag d. 8. April 1868, 118—119. (Khvns. Univ. Aarbog. 1864—1871, 2, 505—506).
8. *Rec.* Anon.: Høffding: Philosophien i Tydskland efter Hegel. 1872. Nær og Fjern. 1872, I, Nr. 22.
9. *Rec.* A. Jantzen: id. lib. Illustr. Tid. Tillæg til 1. Dec. 1872.
10. *Rec.* S. Heegaard: id. lib. (Kalkars) Theologisk T. 1873, 46—64.
11. *Rec.* Anon: id. lib. Berl. Tid. 1873. Nr. 4.
12. *Rec.* Anon.: Høffding: Den engelske Filosofi i vor Tid. 1874. Dags-Telegrafen. 1874, Nr. 131.
13. *Rec.* Anon.: id. lib. Berl. Tid. 1874, Nr. 104.
14. *Rec.* H. V(odskow): id. lib. Dagbladet. 1875, Nr. 256.
15. *Rec.* S. Heegaard: Spencer: Om Opdragelse (overs. af Høffding). Illustr. Tid. 1876, 22. Okt.
16. *Rec.* Anon.: id. lib. Nationaltid. 1876, Nr. 123.

17. *Rec.* G. B(randes): id. lib. Det nittende Aarhundrede. 1876, 479—480.
18. *Rec.* Anon.: id. lib. Morgenbladet. 1876, Nr. 267.
19. *Rec.* Anon.: id. lib. Dagbladet. 1876, Nr. 203.
20. *Rec.* Anon.: id. lib. Berl. Tid. 1876, Nr. 138.
21. *Rec.* Anon.: id. lib. Nationaløkonomisk T. 1877, 165—166.
22. *Rec.* Anon.: id. lib. Berl. Tid. 1877, Nr. 248.
23. *Rec.* Anon.: id. lib. Skoletidende. 1877, 20—27.
24. *Rec.* Anon.: Høffding: Spinozas Liv og Lære. 1877. Nationaltid. 1877, 17. Dec.
25. *Rec.* L. Helveg: Høffding: id. lib. Nord. Maanedsskrift for folkelig og kristelig Oplysning 1878. I, 237—240.

25 a. *Rec.* Anon.: id. lib. Morgenbladet. 1878, Nr. 4.

26. *Rec.* L.: Et par Anmærkninger til Dr. Høffdings Bedømmelse af Martensens „Specielle kristelige Ethik". Fædrelandet 1878. 3. Aug. Nr. 177.
27. *Rec.* N. Teisen: Høffding: Grundlaget for den humane Ethik. 1876. (Kalkars) Theologisk T. 1879, 599—630, 641—680, 705—742.
28. *Rec.* G. von Gizycki: Høffding: Die Grundlage der humanen Ethik. 1880. Deutsche Litteraturzeitung 1880. I. und II. Jahrg. Nr. 9, Sp. 290—292.
29. *Rec.* Aloys Riehl: id. lib. Wiener Allgemeine Zeitung. Wissenschaftl. Feuilleton. 1880, (Juli—Aug. ?). [Opg. i et Brev fra Riehl til Høffding 7. Juni 1880 — „in nächster Zeit"].
30. *Rec.* G. von Gizycki: id. lib. Viertelj. f. wiss. Philos. 1881, V, 3, 379—383.
31. *Rec.* C. Schaarschmidt: id. lib. Philos. Monatshefte. 1881, Bd. XVII, 82—89.
32. *Rec.* * —: Høffding: Psykologi i Omrids paa Grundlag af Erfaring. 1882. Nordisk T. 1882. V. Årg., 593—599.
33. *Rec.* S. Wägner: id. lib. Ny svensk tidskr. 1883. (De. Philos. Monatshefte. Bd. 19. 1883, 557—574.)
34. *Rec.* [Frans von] S[chéel]e: Høffding: Formel Logik. 1884. Nordisk revy. 1884, 31. Marts.
35. Referat af Høffdings Tale til Noes og Nielsen. Politiken. 1885, 10. Okt.
36. Scavenius alvorlig. (Ministeriets Misbilligelse af at Høffding og Erslew har talt ved Festen til Noes' og Nielsen's Ære). ibid. 1885, 26. Okt.
37. Professorer og Studenter. (Om Prof. Høffdings politiske Virksomhed). Dagbladet. 1886, 28. Sept.
38. *Rec.* Th. Ribot: Høffding: Psychologie in Umrissen auf Grundlage der Erfahrung. 1887. Revue philos. 1887, Vol. XXIV, 203—205.

39. *Rec.* C. Stumpf: id. lib. Deutsche Litteraturzeitung. 1887. VIII. Jahrg. Nr. 31, Sp. 1107—1109.
40. *Rec.* James Sully: id. lib. Mind. 1887, XII, 606—609. (Omtalt i Kronol. Bibliogr. Nr. 54, III. Udg. D. p. 271. Note.)
41. *Rec.* Bjørnstjerne Bjørnson: En ny Bog i rette Tid. („Etik" af Harald Høffding. 1887). Verdens Gang. 1887, Nr. 60, 26. Maj. (Morgenbladet [dansk]. 1887, 29. Maj.)
42. *Rec.* (Carl Michelsen): Høffding: Etik. 1887. Politiken. 1887, 9. Juni.
43. *Rec.* Valdemar Vedel: Harald Høffdings Etik (1887). Tilsk. 1887, 549—556.
44. *Rec.* N. Teisen: Spencer: Religion og Filosofi. Paa Dansk. 1887. Med Forord af H. Høffding. (Om Høffdings Fremstilling af Mansel, Hamilton og Spencer). Vidar. Kria. 1887, 474—476. (N. Teisen: Afhandlinger og Studier I. 1912, 48—50.)
45. *Rec.* N. Teisen: Høffding: Etik. 1887. Vidar. Kria. 1888. (N. Teisen: Afhandlinger og Studier I, 1912, 53—68). [Kfr. Høffding: Etik ² (1897) p. 17, p. 52 f. Anm.]
46. A. B. Thorson: Om Velfærdsmoral og Determinisme. Khvn. 1888. Pp. 68.
47. *Rec.* Paul Natorp: Höffding: Psychologie in Umrissen auf Grundlage der Erfahrung. 1887. Philos. Monatshefte. 1888, XXIV, 357—358.
48. *Rec.* Anon.: Høffding: Psykologiske Undersøgelser. 1889. Morgenbladet. 1889, 30. Nov.
49. Kurella: Vorwort zu: Høffding: Einleitung in die englische Philosophie unserer Zeit. 1889.
50. *Rec.* Anon.: Høffding: Psychologie in Umr. auf Gr. der Erf. 1887. Viertelj. für wiss. Philos. 1889. XIII, 1.
51. Arnold Rohde: Aristokratisk Radikalisme kontra Velfærdsmoral. En Nutidsbetragtning. Khvn. Joh. Møller. 1889. Pp. 20. (Anm. i Politiken 1890, 12. Jan) [Høffdings Svar: Kronol. Bibliogr. Nr. 92. Side 150 f.]
52. Søren Hansen: Nietzsche og Velfærdsmoralen. „København" 1889, 8. Nov.

52 a. Dens.: Svar til Hr. Rohde. ibid. 18. Nov.

53. Anon.: Nietzsche-Brandes (Ledende Artikel). Morgenbladet. 1889, 19. Dec.
54. Georg Brandes: Det store Menneske, Kulturens Kilde. Tilsk. 1890, 1—25.
55. Dens.: Duplik (Polemik med Høffding). ibid. 1890, 281—279.
56. Anon.: (Marcus Rubin): Den Høffding-Brandesske Strid. Politiken 1890, 3. Marts.

57. „En ny Kandidat" : Dr. Georg Brandes og Prof. Høffding. „København" 1890, 15. Februar.
58. O(scar) M(adsen) : Vore Professorer udenfor Kathederet. „København" 1890, 10. Marts.
59. E(rik) S(kram?) : Svar til O. M. (med Hensyn til Høffding som Politiker). „København" 1890, 11. Marts.
60. Anon. : Literatur (Tilsk. April : Om Brandes og Høffding). Kjøbenhavns Børs-Tidende 1890, 1. Maj.
61. Sven Lange : Brandes contra Høffding. „København" 1890, 23. Febr.
62. Dens. : Svar til Hr. Knud Ipsen. ibid. 1890, 2. Marts.
63. —e : Høffding og Brandes. „København" 1890, 18. Febr.
64. L. H. : Brandes og Høffding. ibid. 1890, 20. Febr.
65. —e : Brandes og Høffding. ibid. 1890, 6. Marts.
66. Arnold Rohde : Georg Brandes og Knud Ipsen. Morgenbladet 1890, 13. Febr.
67. Dens. : Knud Ipsen og undertegnede. ibid. 1890, 15. Febr.
68. Dens. : Slutningsreplik til Hr. Ipsen. ibid. 1890, 19. Febr.
69. Knud Ipsen : G. Brandes kontra H. Høffding. Morgenbladet 1890, 12. Febr.
70. Dens. : Arnold Rohde og undertegnede. ibid. 1890, 14. Febr.
71. Dens. : Replik til Rohde. ibid. 1890, 16. Febr.
72. Dens. : En Redegjørelse. ibid. 1890, 11. Marts.
73. Dens. : G. Brandes og H. Høffding. „København" 1890, 8. Marts.
74. Dens. : Høffding kontra Brandes. Morgenbladet 1890, 31. Maj.
75. Dens. : Den danske filosofin under senaste årtionde (Høffding). Finsk T. 1890, I, 191—201 ; 264—267 ; passim. (De. Philos. Monatshefte 1891, XXVII.)
76. *Rec.* Lucien Arreat : Höffding : Einleitung in die englische Philosophie unserer Zeit. 1889. Revue philos. 1890, Vol. XXX, 98—99.
77. *Rec.* Fr. Jodl : Høffding. id. lib. Deutsche Litteraturzeitung. 1890. XI. Jahrg. Nr. 1, Sp. 4—6.
78. *Rec.* Dens. : Høffding : Ethik. 1888. Ibid. 1890, Nr. 9, Sp. 299, 300.
79. *Rec.* Schumann (Göttingen) : Höffding : Über Wiedererkennen, Association und psych. Aktivität. 1889—1890. Zschr. für Psychol. 1890, Bd. I, 358—359 ; 511—512.
80. W. M. Salter : Höffding on the Relation of Mind and Body. The Monist. 1890, I, 1.
81. Theobald Ziegler : Zwei ethische Systeme der Gegenwart : Höffding und Paulsen. Philos. Monatshefte. 1890. Bd. XXVI, 7 und 8, 403—435.

82. Anon.: En ventet(?) Afskedigelse. Blad for Danmarks Højre-Foreninger. 1890, 23. August.
83. *Rec.* P. C.: Höffding: Ethik. 1888. The Monist. 1890—1891. Vol. 1, 139—142.
84. Editor of „the Monist" : The Criterion of Ethics an objective Reality. Ibid. 1890—1891, 553—567.
85. C. N. Starcke: Et Gensvar til Professor Høffding. Tilsk. 1891, 800—815.
86. *Rec.* E. Koenig: Höffding: Einleitung in die englische Philosophie unserer Zeit. 1889. Philos. Monatshefte 1891, XXVII, 88—90.
87. *Rec.* G. v. G(izycki): Høffding: Ethik. 1888. Intern. Journal of Ethics. 1891, I, 123.
88. *Rec.* Oscar Hansen: Høffding: Psykol. Undersøgelser. 1889. Politiken 1891. 30. Marts.
89. *Rec.* C. Ll(oyd) M(organ): Höffding: Outlines of Psychology 1891. Nature. 1891. Vol. 43—44, 553—554.
90. *Rec.* Anon.: Høffding: S. Kierkegaard som Filosof. 1892. Dagens Nyheder 1892, 25. April.

90 a. *Rec.* Oscar Hansen: id. lib. Politiken 1892, 3. Juli.

91. Referat af Høffdings: Kontinuiteten i Kants osv. 1892. („Vidensk. Selskabs sidste Møde"). ibid. 1892, 6. Dec.
92. *Rec.* Gaupp (London): Höffding: Die Gesetzmässigkeit der psychischen Aktivität. 1891. Zschr. für Psychol. 1892. Bd. 3, 200—201.
93. *Rec.* Liepmann (Berlin): Höffding: Psychische und physische Aktivität. 1891. ibid. 1892 Bd. 3, 512—513.
94. *Rec.* Valdemar Vedel: Høffding. Etiske Undersøgelser. 1891. Nordisk T. 1892, 78—82.
95. B. Paludan-Müller: Den humane Tro og den kristne Tro. Aabent Sendebrev til Hr. Dr. philos. Professor H. Høffding. 1892. Kbhvn. Pp. 44. (Høffdings Svar: Kronol. Bibliogr. Nr. 111.)
96. N. Teisen: Til Overvejelse i Anledning af Høffdings Bog om Søren Kierkegaard. 1893. Odense. Pp. 34.
97. *Rec.* „B" : Høffding: Søren Kierkegaard som Filosof. 1892. Theologisches Literaturblatt. 1893. XIV. Jahrg. Nr. 7, 81—89.
98. Constantin Gutberlet: Die Willensfreiheit und ihre Gegner. Kap. VI. (Om Höffding). Fulda. 1893.
99. *Rec.* Anon.: Høffding: Einl. in die englische Philosophie. Lzg. 1889. Westermann's Monatshefte. 1893. Januar.
100. Paul Carus: Primer of Psychology. Chicago 1893, 175. (Høffding som Associationspsykolog).

101. W. Wundt: Physiologische Psychologi. 4. Aufl. Leipzig. 1893. II, 482. (Høffding som Associationspsykolog.) [Kfr. Kronol. Bibliogr. Nr. 120. 2. Udg. D. II. Note 99.]
102. *Rec.* Oscar Hansen: Høffding: Kontinuiteten i Kants filosofiske Udviklingsgang. 1893. Nordisk T. 1893, 471—478.
103. *Rec.* R. Falkenberg: Høffding: Lotzes Lehren über Zeit und Raum und R. Geijers Beurtheilung derselben. 1888. Zschr. für Philos. und phil. Kritik. 1894. Bd. 105, 178—186.
104. K. Kroman: Harald Høffding. Dansk biografisk Lexikon, udg. af C. F. Bricka. 1894. VII. Bd. 221—223.
105. *Rec.* G. Brandes: Høffding: Den nyere Filosofis Historie I. 1894. Politiken 1894. (Brandes S. S. XIII [1903] 517—519).
106. *Rec.* A. Höfler (Wien): Höffding: Psychologie in Umrissen. 2. deutsche Ausg. 1893. Zeitschr. für Psychol. 1894, IX, 256—269.
107. Allen Vannérus: Harald Høffding, Ord och Bild. 1894, 580—584.
108. Vald. Vedel: Harald Höffding. Illustr. Tid. 1895—1896, 37, Nr. 6, 83, 84
109. Axel Hägerström: Undersökning af den empiriska Etikens möjlighet med särsk. hänsyn til dess moderna huvudformer. Uppsala 1895, 20 ff. [Kfr. Kronol. Bibliogr. Nr. 72. 2. Udg. D. p. 52, Note.]
110. *Rec.* G. Brandes: Høffding: Den nyere Filosofis Historie I, II. 1894—1895. Politiken 1895, 8. Okt. (Brandes S. S. XIII [1903] 519—522).
111. *Rec.* Oscar Hansen: Høffding: Formel Logik. 3. Udg. 1895. Politiken 1895. 6. Januar.
112. *Rec.* X . . . : Høffding: Jean Jacques Rousseau og hans Filosofi. 1896. Verdandi. 1896.
113. Chr. Schrempf: Vorwort zu Høffding: S. Kierkegaard als Philosoph. Frommanns Klassiker III. 1896.
114. *Rec.* Fr. Paulsen: Høffding: Sören Kierkegaard. 1896. Deutsche Litteraturzeitung. 1896. XVII. Jahrg. Nr. 41, Sp. 1286 f.
115. *Rec.* P. C.: Høffding: id. lib. The Monist. Vol. VII. 1896—1897. 136—139.
116. Dens.: Rousseau und seine Philosophie. 1897. ibid. 1896—1897, 637—639.
117. *Rec.* Oscar Hansen: Høffdings Etik. 2. Udg. 1897. Politiken. 1897, 8. Marts.
118. *Rec.* „Wi" : Høffding: S. Kierkegaard als Philosoph. 1896. Theologisches Literaturblatt. 1897. XVIII. Jahrg. Nr. 38, 457—458.
119. *Rec.* Fr. Bon: Höffding: Etische Prinzipienlehre. 1896. Viertelj. f. wiss. Philos. 1897, XXI, 2, 251.

120. *Rec.* Victor Delbos: Höffding: Geschichte der neueren Philosophie. 1896. Revue Philosophique. 1897, 658—664.
121. *Rec.* Otto Stock: Høffding: Ethische Prinzipienlehre. 1896. Deutsche Litteraturzeitung. 1897. XVIII. Jahrg. Nr. 24, Sp. 932—934.
122. *Rec.* Fr. Paulsen: Höffding: Rousseau und seine Philosophie. 1897. Ibid. 1897, Nr. 27, Sp. 1046.
123. Dagmar Hjort: Professor Høffding om Kvindesagen. Politiken 1898, 21. Nov. (Høffdings Svar: Kronol. Bibliog. Nr. 140.)
124. Dens.: Gensvar til Professor Høffding. Politiken 1898, 25. Nov.
125. *Rec.* E. Pfennigsdorf: Høffding: Ethische Prinzipienlehre. 1896. Zeitschr. für Philosophie und philos. Kritik. 1898, Bd. 112, 140.
126. *Rec.* W. Dilthey: Høffding: S. Kierkegaard als Philosoph. 1896. Archiv für Gesch. der Philos. 1899. 12, 358—360.
126 a. *Rec.* Erich Adickes: Höffding: S. Kierkegaard and J. J. Rousseau (Frommanns Klassiker III, IV). Philosophical Review. 1899. Vol. VIII, 282—283.
127. Frederik Zeuthen: Prof. Høffding og Kristendommen I—III. Kristeligt Dagblad 1899, 18. 19. og 22. August.
128. Vilh. Beck: Hvor højt maa man agte Professor Høffding? Kristeligt Dagblad 1899, 24. August. (Omtalt i M. A. II, 54—55).
129. En Bemærkning til Professor Høffding. (Med Anl. af hans Artikel „Bourgeoisiets Selvopløsning" ?). Politiken. 1899, 28. Maj.
130. *Rec.* Carl Nærup: Høffding: Mindre Arbejder. 1899. „Ringeren". (Kria.) 1899, II. Aarg. 613—615.
131. N. Teisen: Om Forholdet mellem Religion og Moral. Tilsk. 1899. (N. Teisen: Afhandlinger og Studier II, 1913, 55—70).
132. C. N. Starcke: Harald Høffding. Salmonsens Konversations Leksikon, I. Udg. IX, 1899, 252—254.
133. Pierre Janet: Préface à: Höffding: l'Esquisse d'une Psychologie fondée sur l'expérience. 1900. Datée 2. mars 1900. (IV. éd. Fr. 1909).
134. *Rec.* Th. Ribot: id. lib. Revue philos. 1900. Vol. XLIX, 660—661.
135. *Rec.* J. A. J. Drewitt: Höffding: A History of modern Philosophy I—II. 1900. Mind. 1900, IX, New S. 401—404.
136. *Rec.* Anon.: id. lib. Spectator. Weekly Review. London. 1900. 7. April. [Omtalt i et Brev.]
137. C. Schiødte: Bemærkninger om den Høffdingske Filosofi. Breve fra en Landsbypræst til hans Søn i Hovedstaden. Khvn. 1900. Pp. 72.
138. *Rec.* Ed. Geismar: Høffding: Religionsfilosofi. 1901. Teologisk T. (Khvn.) 1901, 241—250.

139. *Rec.* Allen Vannérus: id. lib. Ord och Bild. 1901, 507—512.
140. *Rec.* Edvard Lehmann: id. lib. Tilsk. 1901, 324—335.
141. *Rec.* N. Teisen: Nogle Overvejelser i Anledning af Prof. Høffdings „Religionsfilosofi". 1901. Teol. T. (Khvn.) 1901. (N. Teisen: Afhandlinger og Studier II, 1913, 85—104.)
142. *Rec.* F. C. Krarup: En dansk Behandling af Religionsfilosofien. (Høffding: Religionsfilosofi. 1901). Dansk T. 1901, 252—265.
143. *Rec.* Friedrich Lipsius: id. lib. Protestantische Monatshefte. 1901. VII. Jahrg. Nr. 6. [Kfr. Kronol. Bibliogr. Nr. 182. Note 1.]
144. *Rec.* Thv. Klaveness: id. lib. For Kirke og Kultur. (Kristiania) 1901, 592—599.
145. *Rec.* Vitalis Norström: id. lib. (Tal och tankar. Sthm. 1919, 418—427). Göteb. Handels- och Sjöfartstidning. 14. Maj 1901.
146. L. P. Larsen: Høffding blandt Indiens Studenter. Studenterhjemmets Julebog. 1. Aarg. Khvn. 1901, 5—34.
147. *Rec.* A. E. Taylor: Høffding: A History of modern Philosophy. I—II. 1900. Intern Journal of Ethics. 1901, XI, 399—404.
148. C. C. Clausen: Rusprofessorer. (Høffding, Kroman, Wilkens). Hver 8. Dag. 1901—1902, 28. Sept., Nr. 52., 817—819.
149. *Rec.* P. C.: Höffding: Ethik. 1901. The Monist. 12. Vol. 1901—1902, 460—464.
150. I. P. Bang: Høffdings Religionsfilosofi. Dansk Kirketid. 1901, Nr. 12, 13.
151. *Rec.* J. H. Groenewegen: Høffding: Kort Oversigt over den nyere Filosofis Historie. 1898. Zeitsch. für Philosophie und philos. Kritik. 1902. Bd. 116, 283—285.
152. *Rec.* A. Vierkandt: Höffding: Religionsfilosofi. 1901. Viertelj. f. wiss. Philos. 1902. XXVI, 2, 265—267.
153. Harald Höffding (börjar sin föreläsningsserie: „Problemer og Retninger i Nutidens Filosofi"). Upsala Nya Tidning. 1902, 3. Februar.
154. Prof. Höffdings första föreläsning. Upsala Nya Tidning. 1902, 4. Februar.
155. Holberg og Kierkegaard. (Ref. af Høffdings Forelæsning). (Kun om Holberg). Upsala Nya Tidning. 1902, 10. Februar.
156. Den mekaniska världsuppfattningen och dess förhållande til fysiologi och psykologi. (Höffdings Föreläsning). Dagens Nyheter (Sthm.) 1902, 19. Februar.
157. Uppvaktning för prof. Höffding. (Höffdings svarstal). Upsala Nya Tidning. 1902, 20. Febr.

157 a. Uppsala studentkårs uppvaktning för prof. Höffding. Svenska Dagbladet. (Sthm.) 1902, 20. Februar.

158. Höffding om Sören Kierkegaard. Dagens Nyheder. (Sthm.) 1902, 21. Februar.
159. *Rec.* G. St. Fullerton: Höffding: A History of Modern Philosophy. 1900. The Psychological Review. 1902. Vol. IX, 412—418.
160. Ref. af Høffdings Udtalelse om Gemma Petersen-Studnitz. „Gemma". Khvn. Privat. 1902, 35—36.
161. *Rec.* Anon.: Høffding: Religionsphilosofi. Am. J. of Psychol. 1902, Vol. XII, 584.
162. C. C. Clausen: Prof. Harald Høffding om Ungdommen og den kommende Fører. Hver 8. Dag. 1902—1903. Nr. 26. 29. Marts, 405—407.
163. *Rec.* F. Tönnies: Höffding: Religionsphilosophie. Das freie Wort. 1902, I. Jahrg., Heft 23; 1903, II. Jahrg. Heft 3, 5.
164. *Rec.* Léon Poitevin: Id. lib. Revue Philosophique. 1903, 66—69.
165. Niels Møller: Harald Høffding. (Et Digt). Tilsk. 1903, 185—188.
166. Georg Brandes: Harald Høffding. (En Tale). 1903. [Brandes: S. S. XV. (1905). 261—263].
167. E. Hansen: Harald Høffding og de danske Studenter. Nordisk Univ. T. 1903, 202—205.
168. Niels Møller: Harald Høffding. (60 Aar). Illustr. Tid. 1903, 8. Marts.
169. Oscar Hansen: H. Høffding. (60 Aar). Politiken 1903, 11. Marts.
170. C. N. Starcke og Georg Saxild: Harald Høffding 60 Aar. Tilsk. 1903, 189—214.
171. *Rec.* Hjalmar Bergström: Några betraktelser med anledning af prof. Höffdings „Religionsfilosofi". (1901). Ord och Bild. 1903, 456—463.
172. *Rec.* F. C. French: Höffding: Religionsphilosophie. 1901. Philosophical Review 1903. March.
173. David F. Swenson: Høffding on Herbert Spencer (Kronol. Bibliogr. Nr. 183). The Journal of Philosophy, Psychology and Scientific Methods. 1904, I, 6, 162.
174. F. C. French: An Examination of Höffdings Theory of Religion. Am. J. of Psychol. 1904, Vol. XV, 108—113.
175. *Rec.* Anon.: Høffding: Morale. 1903. The Monist 1904. Vol. 14, 157.

175 a. J. L. Schlegel: Høffding: Morale. 1903. Journ. de Psychol. normale et pathol. 1904, I, 197—198.

176. F. C. Krarup: Harald Høffding. (Fr. Nielsens) Kirkeleksikon for Norden II Bd. 1904, 507.
177. *Rec.* Johannes Jørgensen: Høffdings Religionsfilosofi (1901). Dansk Tidsskrift 1904, 813—830. (Essays. 1906, 195—214).

178. *Rec.* L. Poitevin: Höffding: Philosophische Probleme. 1903. Revue Philos. 1904, 655—658.
179. *Rec.* Benussi (Graz): Höffding: La base psychol. des jugements logiques. 1901. Zschr. für Psychol. 1904. Bd. 34, 154.
180. Karl Hedwall: Öppna bref till professorerna Hans Larsson och Harald Höffding. Uppsala. Almquist & Wiksell. 1905. Pp. 56. (Bref till Professor Harald Høffding: 35—42; Høffdings svar: Kronol. Bibliogr. Nr. 195 a, 7—8).
181. *Rec.* G. Richard: Höffding: (Morale) Le conflicte etc. Revue Philos. 1905, 61—73.
182. *Rec.* Anon.: Höffding: The Problems of Philosophy. 1905. Am. J. of Psychol. 1905. Vol. XVII, 286.
183. *Rec.* J. Köhler: Höffding: Philosophische Probleme. 1903. Archiv f. die gesamte Psychol. 1905. IV, 83—87.
183 a. *Rec.* Ernst Mally: Høffding: Philosophische Probleme. 1903. Deutsche Litteraturzeitung. 1905, XXVI. Jahrg. Nr. 18. Sp. 1102 f.
184. *Rec.* L. C. Herbert: Høffding: The present state of Psychology. 1905. Journ. de Psychol. normale et pathol. 1905. II, 347—348.
185. William James: Preface to: Høffding: Problems of Philosophy. New York. 1905.
186. Ágúst Bjarnason. Harald Høffding. Almanak um ár eftir Krists fæðing 1905. Reykjavík. 25—34.
187. Ref. over Høffdings Foredrag om „Rousseau og hans Venner". De „litterære Aftener". Berlingske Tid. Aften 1906, 13. Januar og Politiken 12. Januar („W").
188. Ref. af Høffdings Tale ved Festen for de svenske Kunstnere. Politiken 1906, 21. Januar.
189. Alfred Ipsen: Harald Høffding: Litterære Portrætter. Odense, 1906, 46—55.
190. *Rec.* Raoul Richter: Høffding: Moderne Philosophen. 1905. Deutsche Litteraturzeitung 1906. XXVII. Jarhg. Nr. 32, Sp. 1360—1362.
191. *Rec.* Anon.: Höffding: The Philosophy of Religion. 1906. ("A Danish Thinker"). The Times. Literary Supplement (Weekly Edition) 1906, 24. August.
191 a. *Rec.* S. H. Swinny: id. lib. London. 1906. The Positivist Review. (London). 1906, Nr. 163, 153—157.
192. *Rec.* Émile Carteron: Høffding: Histoire de la philosophie moderne I 1906. Journ. de Pshychol. normale et pathol. 1906, III, 246—247.
193. *Rec.* H. C. Stevens: Höffding: The Problems of Philosophy. 1905. Am. J. of Psychol. 1906. Vol. XVII, 286.

194. *Rec.* Max Meyer (Columbia): Høffding: The Present State of Psychology (Kronol. Bibliogr. Nr. 190). Zschr. für Psychol. 1906, Bd. 41, 425.
195. A. Schack: „Karens Garde". I Anledning af det Karen Bornemannske Oprør. (Om Høffding i „Efterskrift", 15—17). Khvn. 1907. Pp. 20.
196. *Rec.* J. B. Baillie: Høffding: The Philosophy of Religion. 1906. Intern. Journal of Ethics 1907, XVII, 371—380.
197. Om „Niels Lyhne" (Høffdings Udtalelse til Chr. Rimestad). Det ny Aarhundrede, IV. Aarg. 1907—1908, 52—53.
198. *Rec.* Georg Misch: Höffding: Lehrbuch der Geschichte der neueren Philosophie. 1907. Deutsche Litteraturzeitung 1908. XXIX. Jahrg. Nr. 17, Sp. 1047—1050.
199. *Rec.* F. Pillon: Höffding: Philosophes contemporains. Revue philos. 1908, Vol. LXV, 312—314.
200. Max Schinz: (Die Religionsphilosophie Höffdings). Die Wahrheit der Religion nach den neuesten Vertretern der Religionsphilosophie. Zürich. 1908, 262—301.
201. Georges Dwelshauvers: (Notions historiques et critiques sur la Synthèse mentale: Höffding). La Synthèse mentale. Paris. 1908, 199—205.
202. Victor Delbos: Introduction à la version française de l'Histoire de la philosophie moderne de Harald Höffding. II. éd. fr. 1908.
203. *Rec.* Anathon Aall: Höffding: Begrebet Villie. 1906 (Kronol. Bibliogr. Nr. 210), Zschr. für Psychol. 1908, Bd. 46, 155—156.
204. Oscar Hansen: Harald Høffding (Professor i 25 Aar). Illustr Tid. 1908. 30. Aug.
204 a. C. C. Clausen: Harald Høffding (Professor i 25 Aar). Hver 8. Dag. 1908—1909, 1917.
205. J. C. Kall: Professor Høffdings Jubilæum. Dannebrog 1908, 1. Sept.
206. Anton Thomsen: Høffding som Lærer. Tilsk. 1908, 717—729.
207. *Rec.* Anton Thomsen: Høffding: Danske Filosofer. 1909. Nordisk T. 1909, 607—610.
208. Karl Pira: Några indvändingar mot prof. Høffdings „Bemærkninger". Pedagisk T. (Stockholm) 1910, 46. årg. 83—93. (Se Høffdings art. i samme T.: Kronol. Bibliogr. Nr. 235).
209. F. A. von Schéele: Harald Høffding. Nordisk Familjebok. Ny reviderad uppl. 1910. 12. Bd. Sp. 203—209.
210. *Rec.* Vilhelm Schepelern: Religionshistoriske Smaaskrifter: Høffding: Religion og Videnskab; Blædel: Født af Jomfru Maria (1910). Riget 1910, 12. Dec.

211. Professor Høffding om staten från etisk synspunkt. Svenska Dagbladet 1910, 30. Juli. (Sommarkurserna).
212. Frederik Hendriksen: Mennesker og Oplevelser. Khvn. Trykt for Venner og Bekjendte. Ikke i Handelen. Om Høffding: 155, 186, 188—190, 348.
213. C. N. Starcke: Høffding og Relativitetens Lov. Verdens Kulturen VII. Khvn. 1910, 461.
214. *Rec.* Cl. Wilkens: Høffding: Den menneskelige Tanke. 1910. Nordisk T. 1911, 434—438.
214 a. *Rec.* J. C. Kall: id. lib. Riget. 1911. 5. Januar. (Krønnike).
215. É. Boutroux: Avant-propos à: Höffding: La pensée humaine. Paris. 1911.
216. Thiodolf Rein: Harald Høffding. Finsk T. 1911, II, 3—17.
217. Prof. Reins tal till prof. Höffding, och H:s svar. Hufvudstadsbl. 1911, 30. Marts.
218. Om H. Høffding og hans Forelæsninger. (Personlighedsprinc. i Filos.). Hufvudstadsbl. 1911, 25. 28. 29. og 30. Marts.
219. Ernst von Wendt: Professor Höffdings föreläsningar. Några inledande ord. Åbo Underrättelser 1911, 7. April.
220. (Arne Törnu)dd. Prof. Harald Höffdings föredrag I. Professor Höffdings föredrag om Kierkegaard och Nietzsche. ibid. 1911, 8. og 10. April.
221. Erik Rindom: Harald Høffding. Illustr. Tid. 1911, 30. April.
222. Biogr. Oplysninger om H. Høffding i Th. Hauch-Fausbøll: Studenterne fra 1861. En Saml. Biografier. Til Mindefesten 31. VIII. 1911. Khvn. 1911, 29, 30.
223. Livjægernes vellykkede Møde. Prof. H. Høffdings Tale paa Forsvarsmødet. Nationaltidende 1912, 12. November.
224. Ferdinand Tönnies: Zueignung und Brief an Höffding. Gemeinschaft und Gesellschaft. Zweite Aufl. Berlin. 1912. I—V, XIV.
225. *Rec.* Jacques de Coussange: Høffding: Personlighetsprincipen i filosofin. Helsingfors 1911. Revue philos. 1912, Vol. LXXIV, 311—313.
226. *Rec.* Léon Poitevin: Höffding: La pensée humaine, ses formes et ses problèmes. 1911. Revue philos. 1912, Vol. LXXIII, 318—321.
227. Ruyssen: Problème de la personnalité en religion (d'aprés Höffding: Philos. de la religion. 1908). Année psychologique. 1912, XVIII, 460—477.
228. Jacques de Coussange: Avant-propos à Høffding: J. J. Rousseau et sa philosophie. Paris. 1912, I—XI.
229. Anon.: Harald Høffding (begynder en Række Foredrag). (Norsk) Morgenbladet 1912, 14. Marts.

230. Anon.: Aandelig Kultur (I. Foredrag: Videnskabens Grænse). Ibid. 1912, 19. Marts.
231. Anon.: Livs-Poesi (II. Foredrag). Ibid. 1912, 21. Marts.
232. Anon.: Prof. Høffding (talte om Rousseaus Betydning). Ibid. 1912, 22. Marts.
233. Anon: Religionens Plads i Aandslivet (3. Foredrag). ibid. 1912, 23. Marts.
234. Eivind Berggrav-Jensen: Høffdings religiøse Syn. For Kirke og Kultur. (Kristiania) 1912. April. Pp. 18.
235. C. N. Starcke: Monismens Opløsning. (Høffding). Personlighedens Moral og moralske Problemer i Nutiden. Khvn. 1912, 101—115.
236. Rudolf Eisler: Harald Höffding. Philosophen Lexikon. Berlin. 1912, 274—275.
237. Oscar Jæger: Aandsfriheden ved vort Universitet. Kria. 1912. (Om Høffding passim).
238. Fr. Jodl: Höffding, Wundt und Paulsen als Ethiker: Geschichte der Ethik. II. Bd. 2. Aufl. 1912, 559—562.
239. Hilsen til Høffding (70 Aar): Vilh. Andersen, Holger Begtrup, Georg Brandes, Chr. Collin, Gerhard Gran, Ellen Key, Hans Larsson, Vitalis Norström, H. Ostenfeld, C. N. Starcke, H. Trier, Nils Vogt, Edw. Westermarck. Berl. Tid. 1913, 10. Marts.
239 a. Troels-Lund: Høffding 70 Aar. Ibid. Krønike.
240. Carl Behrens: Høffding og Ungdommen. Ibid.
241. Harald Nielsen: Mænd og deres Gærning. XXVI: Harald Høffding. Ugens Tilskuer Bd. III, 1913, Nr. 127.
242. Anton Thomsen: Harald Høffding (70 Aar). Politiken 1913, 11. Marts.
243. Vilh. Madsen: Harald Høffding (70 Aar). Vor Fremtid 1913. VI, 376—384.
244. Georg Brandes: Effdénghe. Tilsk. 1913, I, 240—243.
245. F. Tönnies: Harald Høffding (70 Aar). ibid. 1913, I, 233—239.
246. E. Berggrav-Jensen: H. Høffding (70 Aar). For Kirke og Kultur 1913, XX, 157—161.
247. Ida Falbe-Hansen: Høffding som Lærer. Tilsk. 1913, I, 244—248.
248. Victor Kuhr: Høffding som Lærer. Vor Ungdom. 1913, 97—105.
249. Georg Schott: Harald Høffding als Religionsphilosoph. (Als Erlanger Dissertation gedruckt). München. 1913. Pp. 80.
250. Miéville: Harald Høffding. Revue de théologie et de philosophie. 1913. Nr. 2, 3.
251. Anton Gisler: Der Modernismus. Dargestellt und gewürdigt. 4. Aufl. Einsideln. 1913. (Omtalt i M. A. III. P. 3.)

252. Oskar Jæger: Tilstanden ved Universitetet. Kria. 1913. Pp. 80. (Høffding passim).
253. *Rec.* Anon.: Hoeffding: A Brief History of modern Philosophy. 1912. Am. J. of Psychol. 1913. Vol. XXIV, 283.
254. Émile Boutroux: H. Høffding (70 Aar). Illustr. Tid. 1913, Nr. 23. 9. Marts.
255. W. R. Sorley: H. Høffding (70 Aar). Ibid. 1913, Nr. 23, 9. Marts.
256. *Rec.* J. Segond: Höffding: J. J. Rousseau et sa philosophie. 1912. Revue philos. 1913. Vol. LXXVI, 665.
257. *Rec.* Paul Sakmann: Høffding: Rousseau et la religion. 1912. Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Litteraturen. 1913, Bd. 130, 213—214.
258. Erik Rindom: Harald Høffding. Bidrag til Biografi og Karakteristik. 1913. Khvn. Pp. 94.
259. Rolf Lagerborg: Høffding och Bergson 1—3. Hufvudstadsbladet. 1914, 4. April.
260. Høffdings Tale ved Studenternes Juleindsamling (Ref.). Studium 1914, Nr. 35, 2. December.
261. *Rec.* Jørgen Jørgensen: Høffding: Henri Bergson's Filosofi 1914. Vor Tid (L. Kohl). 1914—1915, I. Aarg., 172—176.
262. W. T(hulstrup): Prof. Høffdings Afsked med Russerne. Illustreret Tid. 1915, 383.
263. Cl. Wilkens: Professor Høffding. Studium 1915, Nr. 1.
264. Aage E. Kiær: Tale til Prof. Harald Høffding, holdt i Rusauditoriet 15. Maj 1915. Berl. Tid. 1915, 15. Maj.
265. Prof. Høffdings Afskeds-Forelæsning. Ibid. 1915, 16. Maj.
266. Johannes Jørgensen: Om Onsdagsaftener hos Harald Høffding. Mit Livs Legende I. Khvn. 1916, 146—148.
267. Jacques de Coussange: Avant-propos à: Høffding: La Philosophie de H. Bergson. Paris. 1916, III—IX.
268. Henri Bergson: Lettre à M. Höffding. Ibid. 157—165.
269. Vitalis Norström: Harald Høffding (Det nya Sverige. 1916). Tankar och tal. (Sthlm. 1919). 448—463.
270. Vilhelm Andersen: Høffding. Tider og Typer af dansk Aands Historie. Første Række, Anden Del, Anden Bog. Khvn. 1916. 286—294.
271. *Rec.* Axel Dam: Høffding: Den store Humor. 1916. Nordisk T. 1916, 540—542.
272. *Rec.* Christian Rimestad: Id. lib. Illustr. Tid. 1916, Nr. 43, 508.
273. *Rec.* Valdemar Hansen: Id. lib. Ugens Tilsk. 1915—1916, 400—401.

274. *Rec.* Herdis Krarup: Id. lib. Tilsk. 1917, I, 561—569.
275. *Rec.* J. Segond: Höffding: La philosophie de Bergson, exposé et critique. 1916. Revue philos. 1917, Vol. LXXXIV, 77—84.
276. R(indom): Høffdings Psykologi (Interv.) Berl. Tid. 1917, 12. Sept. Aften.
277. A. Th. J(ørgensen): En dansk Filosof. Berl. Tid. 1918, 10. Marts. S. 21.
278. Pfarrer Schairer und Erik Rindom: H. Høffding (75 Jahr). Lagerbote 1918, 16. März, Nr. 31, 202—213.
279. Fr. Brandt: H. Høffding (75 Aar). Politikens Kronik 1918, 11. Marts.
279 a. Erik Rindom: Harald Høffding. 75 Aar. Bogens Verden. 1918, 3—10.
280. Heinrich Goebel: Vorwort zu Höffding: Humor als Lebensgefühl. Lzg. 1918, III—V.
281. Erik Rindom: Samtaler med Harald Høffding. 1909—1918. Khvn. 1918. Pp. 126 (Interviews om bl. a. Harnack 1910, Eucken 1912, Feilberg 1912, Boutroux 1913, Kroman 1916, V. Thomsen 1917, Chr. Christiansen 1917). [*Rec.* — n. Nationaltid. 1918, 10. Marts.]
282. Edv. Lehmann: Høffding og Danmark. Gads d. Mag. XII. Aarg. 1918, 411—414.
283. Svend Leopold: Harald Høffding: Tres Talenter. Khvn. 1918, 159—162.
284. Vilhelm Slomann: Harald Høffding (75 Aar). T. for det Danske Røde Kors. 1918, Marts, Nr. 3, 118—120.
285. Axel Herrlin: Om Høffding („Ur åttiotalets lundensiska tankeliv"). Under Lundagårds kronor. Lund. 1918. 312—337.
286. Anathon Aall: Om Høffding i: Filosoflen i Norden. Kria. Vid. S. Skrifter. Hist. filos. Klasse. 1918, 173 ff., 184 ff. og passim.
287. *Rec.* Valdemar Hansen: Høffding: Oplevelse og Tydning. 1918. Ugens Tilsk. 1918—1919, 194—195.
288. *Rec.* J. C. Kall: Id. lib. „København". 1919, 5. Juni.
289. *Rec.* Niels Møller: Id. lib. Nordisk T. 1919, 142—148.
290. *Rec.* Edgar Rubin: Id. lib. Tilsk. 1919, 233—245.
291. *Rec.* Frithiof Brandt: Høffdings sidste Bog: Spinoza's Ethica (1918). Nordisk T. 1919, 24—34.
292. Johannes Jørgensen: Harald Høffdings Svar paa Kritik. „Guds Kværn" (Mit Livs Legende VI). 1919, 26—27.
293. *Rec.* „R. M." : Høffding: Humor als Lebensgefühl. 1918. Logos. 1919—1920. VIII. Jahrg., 103—104.
294. Francisque Papillon: Le Problème religieux dans la philosophie de

Harald Høffding (Thèse présentée à la Faculté de Théologie de l'Université de Genève). Genève. 1920. Pp. 79.

[*Rec.* É. Gilson: id. lib. Revue philos. 1922. Vol. 93, 143—144.]

295. Jean de la Harpe: La Religion comme Conversation de la Valeur dans ses rapports avec la philosophie générale de Harald Høffding. Lausanne/Paris. 1920. Pp. VII (Préface de A. Lalande) + 122.

[*Rec.* R. Guénon: id. lib. Revue philos. 1921. Vol. 92, 403—404.]

296. *Rec.* Hans Henning: Høffding: Humor als Lebensgefühl. 1918. Zschr. für Psychol. 1920, Bd. 85, 328—329.

297. *Rec.* Carl Koch: Høffding: Oplevelse og Tydning. 1918. Højskolebladet. 1920, Sp. 1513—1516.

298. Hans Ahlmann: Svar til Prof. Høffding. Berlingske Tid. 1920. 21. Dec. (Se Kronol. Bibliogr. Nr. 305).

299. *Rec.* Kurt Sternberg: Höffding: Der Totalitätsbegriff. Eine erkenntnistheoretische Untersuchung. Lzg. 1917. Kant-Studien. 1921, XXVI, 185—187.

300. P. Kalweit: Die Umdeutung der Religion im Interesse ihrer Leistung für Kultur und Humanität (Natorp und Höffding): Einführung in die Religionsphilosophie. 2. Aufl. Lzg. 1921 (Aus Natur und Geisteswelt. Nr. 225), 78—82.

300 a. W. R. Sorley: Höffding on the conservation of values: Moral values and the idea of God. Cambridge. 1921, 158—161.

301. K. Gjellerup om Høffding. Karl Gjellerup, der Dichter und Denker. Sein Leben in Selbstzeugnissen und Briefen (Herausg. von P. A. Rosenberg). Leipzig. 1922, I. Bd., 183—185.

302. Kalle Sandelin: Personlighetsprincipen i Harald Høffdings filosofi. I, II. Finsk T. 1922, I, 111—121; 194—208.

303. Edgar Rubin: Harald Høffding. Salmonsens Konversations Leksikon. 2. Udg. 1922. Bd. XII, 110—114.

304. Axel Dam: Harald Høffding. Hagerups Konversations Leksikon. 3. Udg. 1922. 5. Bd., 205.

305. *Rec.* Fr. Brandt: Høffding: Den nyere Filosofis Historie. III. Udg. 1921. Politikens Kronik. 1922, 10. Oktober.

306. T. Bohlin: Das Höffding-Paulsensche Wohlfahrtsprinzip. Das Grundproblem der Ethik. Uppsala. 1923, 10—47, passim.

307. J. C. K(all): Harald Høffding. Dansk biografisk Haandleksikon, redig. af Sv. Dahl og P. Engelstoft. 1923, II. Bd., Sp. 168—170.

308. H. P. Hanssen-Nørremølle: Høffding og Sønderjylland. Tilsk. 1923. I, 192—194.

309. G. Brammer: Høffding og dansk røde Kors. Tilsk. 1923. I, 202—208.
310. *Rec.* Alfred Bæumler: Höffding: Humor als Lebensgefühl. (Der grosse Humor). Lzg. 1918. Kant-Studien. 1923, XXVIII, 183—184.
311. Alf Nyman: Harald Høffding och lundensarna. Lundagård. 1923. Årg. 4, Nr. 4, 17. Marts.
312. Erik Rindom: Om at læse Høffding. Gads d. Mag. 1923, 201—208.
313. Dens.: Prof. Høffding fylder 80. B. T. 1923, 11. Marts.
313 a. Dens.: Harald Høffding (80 Aar). Verden og Vi. 1923. Nr. 10, 9. Marts, 295—296.
314. Knud Bokkenheuser: Da Høffding var ung. Hver 8. Dag. 1923, 11. Marts.
315. [Frant]z [Dah]l: Til Harald Høffding. Festdigt 15. Marts 1923. Khvn. Gyldendal. 1923. Pp. 4.
316. Ingjald Nissen: H. Høffding. 80. Aar. Atlantis. Kria. IV. Aarg. 1923, 254—258.
317. Anathon Aall: Harald Høffding. 80 Aar. Akademisk T. 1. Aarg. Kria. 1923, 40.
318. Victor Kuhr: Professor Høffding og Studenterne. Studium. 1923, 7. Marts.
319. H. F. Ulrichsen: Studenternes Hyldest. ibid. 7. Marts. Nr. 6.
320. En Hyldest til Harald Høffding paa 80-Aarsdagen: Vilh. Thomsen, Niels Møller, Prins Carl, F. C. Krarup, Frantz Dahl, Vald. Vedel, Sophus Michaëlis, Kr. Nyrop, A. B. Drachmann, P. A. Rosenberg. Berlingske Tid. 1923, 9. Marts.
321. Frithiof Brandt: Et Tiaar (Harald Høffding. 80 Aar). Tilsk. 1923, I, 198—201.
322. Valdemar Hansen: Harald Høffding som Religionsfilosof og to andre Karakteristiker. Khvn. 1923, 5—36.
323. Edgar Rubin: H. Høffding. Tilsk. 1923, I, 195—197.
324. William Norvin: Harald Høffding. 80 Aar. Nationaltidende. 1923, 10. Marts.
325. Carl Henrik Clemmensen: Hos Professor Høffding i Æresboligen. Ibid. 10. Marts.
326. Marinus Børup: Harald Høffding (Digt). Ibid. 9. Marts.
327. Prof. Høffdings Tale: Jeg har været en Søger (Referat). Ibid. 9. Marts.
328. V. Vedel: Harald Høffding som Opdrager. Ved 70-årsdagen 1913. Firsernes Førere. 1923, 158—162.
329. V. Vedel: Om Aftensammenkomster hos Høffding. Ibid. 7—10.

330. William Hocking: (The religion of feeling by Höffding). The Meaning of God in Human experience. New Haven. 1924, 91 f.
331. George Dumas: (Høffding et Schleiermacher). Traité de Psychologie II. Paris. 1924, 266—268.
332. Erik Rindom: How Denmark Honors a Philosopher. The American-Scandinavian Review. 1924. Vol. XII. Nr. 4, April, 211—216 (6 Billeder).
333. *Rec.* Bruno Bauch: Høffding: Der Begriff der Analogie. Lzg. 1924. Pp. 109. Deutsche Literaturzeitung. 1924. Neue Folge. I. Jahrg. Heft 33. Sp. 2249—2250.
334. *Rec.* Frithiof Brandt: To Bøger om Platons Stat (Hartvig Frisch, Harald Høffding). Tilsk. 1925, I, 322—329.
335. *Rec.* Friedrich Lipsius: Höffding: Erlebnis und Deutung. Stuttg. 1923. Archiv für die gesamte Psychol. 1924. XLVIII, 189—191.
336. *Rec.* Paul Plaut: Høffding: Erlebnis und Deutung. 1923. Zschr. für angewandte Psychol. 1924, Bd. 24, 138.
337. Prof. Høffding holder en Rusforelæsning. Berlingske Tid. 1924, 23. Febr.
338. Prof. Høffding opponerer mod Svend Ranulfs Disputats. Berlingske Tid. 1924, 11. Sept.
339. Prof. Høffding indleder en Forelæsningsrække om dansk Filosofi for de Danskstuderendes Forening. Berlingske Tid. 1925, 16. Nov.

339 a. Prof. Høffding paa Universitetet. Den første Forelæsning over dansk Filosofi holdtes i Aftes. Uenighed mellem Høffding og Otto Jespersen. Nationaltid. 1925, 17. Nov.

340. Vilhelm Andersen: Harald Høffding i: Carl S. Petersen og Vilh. Andersen: Dansk Litteraturhistorie IV, 1925, 338—348.
341. *Rec.* Aloys Müller: Höffding: Der Relationsbegriff. Lzg. 1922. Kant-Studien. 1925, XXX, 195.

341 a. *Rec.* W. Blumenfeld: Höffding: Psychol. in Umrissen auf Grundlage der Erfahrung. 6. verkürzte Aufl. Lzg. 1922. Ibid. 1925, 245.

342. Viggo Starcke: Åbent Brev til Prof. Høffding. Politiken 1926, 30. Juni (Se Kronol. Bibliogr. Nr. 359).

342 a. Dens. Gensvar til Prof. Høffding. Ibid. 1926, 3. Juli.

343. *Rec.* A. Argelander: Höffding: Le concept de relation dans la psychologie (Journal de Psychol. norm. et pathol. 1924. Vol. 21, 513—521. Se Kronol. Bibliogr. Nr. 313). Zschr. für Psychol. 1926. Bd. 99, 394.
344. *Rec.* Alfred Römer: Höffding: Erkenntnistheorie und Lebensauffas-

sung. Lzg. 1926. Archiv für die gesamte Psychol. 1926. IV, 537—538.

345. *Rec.* Valdemar Hansen: Høffding: Erkendelsesteori og Livsopfattelse. 1926. Nordisk T. 1926, 380.
346. E. R[indom]: Prof. Høffding om Tidens religiøse Uro (Interview). Hver 8. Dag. 1926, 29. April, Nr. 18, 5—6.
347. Alf Nyman: Harald Høffding. Nutidstänkande. Studier och utkast. Lund 1927, 7—17 (Sydsvenskt Dagblad 11. Marts 1923).
348. *Rec.* Valdemar Hansen: Høffding: Religiøse Tanketyper. 1927. Nordisk T. 1927, 542.
349. Hos Harald Høffding (Interview). Studium. 1927, Nr. 7, 16. Marts.
350. Anathon Aall: Harald Høffding. Ueberwegs Grundriss der Gesch. der Philos. V. Teil (Ausland). Berlin. 1928, 265—267.
351. Vilh. Andersen: Høffding (85 Aar). Berl. Tid. 11. Marts 1928.
352. Ludv. Holstein: Harald Høffding (Digt). Politiken, 11. Marts 1928.
353. Erik Rindom: Høffdings Personlighed. Politikens Kronik. 11. Marts 1928.
354. Christian Rimestad: Høffding og Samtiden. Politiken 11. Marts 1928.
355. Jørgen Jørgensen: Harald Høffding. En Karakteristik og Hilsen. Verden og Vi. 7. Marts 1928.
356. Niels Bohr: Ved Harald Høffdings 85-Aars Dag. Berlingske Tid. 10. Marts 1928.
357. Svend Ranulf: Harald Høffding. Vestsjæll. Soc. Dem. 10. Marts 1928.
358. Vilh. Madsen: Prof. Harald Høffding. Frederiksborg Amtstidende 11. Marts 1928.
359. Elof Åkesson: Livsuppfattning och livspoesi. En blick på Harald Höffdings senaste arbeten med anledningen av 85-årsdagen den 11. mars. Stockholms Tidningen 11. Marts 1928.
360. Harald Høffding 85 Aar. Hilsener af Vilh. Andersen, Frith. Brandt, H. V. Clausen, Axel Garde, Otto Gelsted, H. P. Hanssen, Viggo Johansen, Jørg. Jørgensen, Martin Knudsen, Victor Kuhr, Jon Munch-Petersen, Niels Møller (Digt), S. V. Rasmussen, Edgar Rubin, Vilh. Slomann og „Høffdings Symposium" af Br. Quod Felix. 1928, 102—107.
361. Even Marstrand: Harald Høffding og dansk Kultur. Dansk Udsyn. 1928, 203—216.
362. *Rec.* Chr. Rimestad: Harald Høffding og hans nye Bog (Relig. Tanketyper). Gads d. Mag. 1928, 166—174.

363. Kalle Sandelin: Friedrich Nietzsche som föremål för polemik mellan Georg Brandes och Harald Høffding. Finsk T. 1928. II, 143—152.
364. Rolf Lagerborg: Harald Høffding. 85 år. Åbo Underrättelser. 1928, 11. Marts.
365. *Rec.* Niels Møller: Høffding: Erindringer. 1928. Tilsk. 1928, I, 289—295.
366. *Rec.* Hans Larsson: Id. lib. Svenska Dagbladet. 1928, 26. Maj.
367. Olof Rabenius: Harald Høffdings levnadsminnen. Stockholms Tidn. 14. Juli 1928.
368. Oscar Geismar: Harald Høffding. I Anledning af hans „Erindringer". Fyns Venstreblads Kronik, 4. Maj 1928.
369. Viggo Starcke: Harald Høffding og C. N. Starcke. Bidrag til Forstaaelse af deres indbyrdes Forhold. Khvn. 1928. Pp. 29.
370. Einar Tegen: Høffding. Viljandet i dess förhållande till jaget och aktiviteten. Uppsala. Skrifter utgivna av K. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. 1928, 47—57, 548 f.
371. Alf Ahlberg: Harald Høffding i Filosofiens historia VI. Sthlm. 1928 (Natur och Kultur, Nr. 90), 208—210.
372. Carl Hellström: Harald Høffding: Ord och Bild. 1929, 33—47.
372 a. Carl Hellström: Harald Høffding. Nordisk Familjebok. 3. Udg. Bd. 10. 1929, Sp. 341—344.
373. *Rec.* H(enri) P(iéron): Høffding: Les conceptions de la vie. 1928. (Kronol. Bibliogr. Nr. 345). L'année psychol. 1928. XXIX, 259.
374. Janus Nielsen: Høffdingske Tanker i Opdragelsens Tjeneste. Vor Ungdom. 1929—1930, 113—120.
375. T. Bohlin: (Kritisk granskning av Høffdings välfärdsprincip). Naturlig moral och kristen etik. Stockholm. Sv. krist. Studentrörelses förlag. 1930, 47—57.
376. *Rec.* Paul Plaut: Høffding: Humor als Lebensgefühl. Lzg. 1930. Archiv für die gesamte Psychol. LXXV, 285—286.
377. Ole Winding: Hos Professor Høffding. Berlingske Tid. Aften. 1930, 20. Oktober.
378. Pastor Tage Schack taler i Studenterforeningen om Høffding og Kirken. Berl. Tid. 1930, 17. Okt.
379. Erik Thaning: Professor Harald Høffding og Kristendommen. Præsteforenings Blad. 20. Aarg. 1930. Nr. 17, 25. April.
380. Prof. Høffding talte ved sin unge Hustrus Begravelse. Berl. Tid. 1930, 21. og 22. Aug.
381. Kalle Sandelin: Naturlig moral och kristen etik ännu en gång. Nya Argus. 1931, Nr. 11.

382. Dens.: Høffding och Bohlin ännu en gång. ibid. Nr. 14.
383. Torsten Bohlin: Den Høffdingska etikens struktur. ibid. Nr. 12.
384. Victor Kuhr: Ved Harald Høffdings Død. Berlingske Tid. Aften. 1931, 2. Juli.
385. Georges Dwelshauvers: Nekrolog. Berlingske Tid. Aften. 1931, 3. Juli.
386. Mindeord af N. M. Plum, C. M. T. Cold og Prof. Gierow ibid.
387. Frithiof Brandt: Harald Høffding (Nekrol.). Personlige Indtryk. Politiken. 1931, 3. Juli.
388. Erik Rindom: Hos Prof. Høffding sidste Gang. Ibid. 1931, 3. Juli.
389. Anon. H. Höffding (Nekrol.). Times. 1931, 3. Juli.
390. Anon. H. Höffding (Nekrol.). Berliner Tageblatt. 1931, 3. Juli.
391. Knud Rasmussen: Ved Harald Høffdings Død. Berl. Tid. Morgen. 1931, 3. Juli.
392. Émile Meyerson: En Mand, hvis Lige ikke hurtigt vil opstaa i noget Folk. Ibid.
393. Niels Møller: Hans faste Tænkning, hans vennesæle Personlighed. Ibid.
394. Rolf Lagerborg: Han forstod at staa over Tiden og Striden. Ibid.
395. Waldemar Ruin: Han maatte imponere som Universal-Filosof. Ibid.
396. Rolf Lagerborg: Harald Høffding död. Hufvudstadsbladet. 1931, 3. Juli.
397. Prof. Gierow: Harald Høffding (Nekrol.). Svenska Dagbladet. 1931, 3. Juli.
398. Frands Rasmusen: Harald Høffdings filosofiske Testamente (Interview). Akademisk Tidende. 1931, Nr. 12, 27. Aug.
399. Professor Høffdings Begravelse. Berl. Tid., Politiken o. fl. 1931, 7. Juli.
400. Valdemar Vedel: Ved Harald Høffdings Baare. Dagens Nyheder. 1931, 7. Juli.
401. Johannes Jørgensen: Auld Long Syne (Minder om Høffding). Berlingske Tid. Aften. Kronik. 1931, 7. Juli.
402. C. C. Clausen: Livsbekræfteren Harald Høffding. Politiken. 1931, 8. Juli.
403. Anathon Aall: Harald Høffding: Fritt Ord. Oslo. 1931, 5, 196—200.
404. Victor Kuhr: Harald Høffding 1843—1931. Khvns. Univ. Festskrift Nov. 1931, 143—151.
405. Ágúst Bjarnason: En Tak fra Island. Berl. Tid. 1931, 4. Juli.
406. Axel Herrlin: Harald Høffdings filosofi såsom enhetlig tankebyggnad. Ord och Bild. 1931, 40. årg., 495—504.
407. Helge Kjærgaard: Harald Høffding. Nordische Rundschau. Nr. 4. Oktober, 166—168.

408. Niels Møller: Harald Høffding 11. Marts 1843—2. Juli 1931. Nordisk T. 1931, 7. Årg., 489—495.
409. Victor Juul Petersen: Pædagogiske Grundtanker hos Harald Høffding I, II. Berlingske Tid. 1931, 7. & 14. November.
410. Erik Rindom: Harald Høffding. Nogle Træk til et Erindringsbillede. Gads d. Mag. 1931, 431—440.
411. Léon Brunschvicg: Allocution prononcée á l'occasion du décès de M. Harald Höffding. 4. Juillet 1931. Bulletin de l'Academie des Sciences Morales et Politiques 1931, 353—354.
412. Anon. Harald Höffding (Nécrologie). Revue philos. 1931. 56. année, Nr. 9 & 10, 318.
413. Valdemar Hansen: Harald Høffding 1843—1931. The American-Scandinavian Review. 1931, 591—604 (Oktober).
414. N. R. Matthews (Höffding and Schleiermacher): „An Outline of modern Knowledge." ed. by W. Rose. London. 1931, 54.
415. Gunner Engberg: Harald Høffdings Erindringer. Lægmandsbladet. 1931, 15. Juli.
416. Anon.: Harald Höffding (Nécrol.). R. M. M. 1931, Nr. 3 (Supplément), 16.
417. F. Ronge: Sankt Peder og Filosofen. Berl. Tid. 1931, 1. Aug. Morgen.
418. Dens. Sankt Peder og Filosofen (En Erklæring). Politiken 1931, 4. Aug.
419. Anon.: En Raahed mod Professor Høffdings Minde. „Legenden" s Forf. indrømmer, at han har sigtet til Høffding. Ibid. 1931, 2. (og 6.) Aug.
420. Frithiof Brandt: Harald Høffdings Minde. Ibid. 1931, 5. Aug.
421. Dens. Harald Høffding (Nekrol.). Archiv für Gesch. der Philos. 1931. Bd. XL. 3. Heft, 361—623.
422. Filosoferne hylder deres store Lærers Minde (med Taler af Proff. Rubin, Jørgensen, Kuhr, Brandt). Berl. Tid. m. fl. 1932, 12. Marts.
423. Jørgen Jørgensen: Harald Høffding i W. Durant: Store Tænkere. Deres Liv og Meninger. Kap. XII, Afsnit IV. Khvn. 1932, 432—451.
424. Vilhelm Andersen: Goethe og Danmark II (Goethe og Høffding). Dagens Nyheder 1932, 23. Marts.
425. Fr. Lipsius: Harald Höffding (Nekrolog). Archiv für gesamte Psychologie. Bd. 86. 1932. Heft. 3—4 (August). (Omtalt i et Brev fra Prof. W. Wirth til Hans Höffding, 21. April 1932).

PERSON-REGISTER TIL TILLÆGET

(Fortegnelse over Personer, der har skrevet om Høffding eller er blevet behandlede i Sammenhæng med ham. — Der er nogle Artikler, som hører hjemme to Steder i Bibliografien. Jeg har dog kun optaget dem en Gang og angivet det andet Aarstal i Parentes.)

Anathon Aall 1908, 1918, 1923, 1931.
Erich Adickes 1899.
Alf Ahlberg 1928.
Hans Ahlmann 1920.
Vilhelm Andersen 1913, 1916, 1925, 1928, 1932.
A. Argelander 1926.
Lucien Arreat 1890.
J. B. Baillie 1907.
I. P. Bang 1901—1902.
Bruno Bauch 1924.
J. Beare. Kronol. Bibliogr. Nr. 127.
Vilh. Beck 1899.
Holger Begtrup 1913.
Carl Behrens 1913.
Benussi (Graz) 1904.
E. Berggrav-Jensen 1912, 1913.
Henri Bergson 1916.
Hjalmar Bergström 1903.
Ágúst Bjarnason 1905, 1931.
Bjørnstjerne Bjørnson 1887.
Torsten Bohlin 1923, 1930, 1931.
Niels Bohr 1928.
Knud Bokkenheuser 1923.
Fr. Bon 1897
Émile Boutroux 1911, 1913, 1918.
G. Brammer 1923.
Georg Brandes 1866, 1876, 1890, 1894, 1895, 1903, 1913, 1928.
Fr. Brandt 1918, 1919, 1922, 1923, 1925, 1928, 1931, 1932.
Léon Brunschwicg 1931.
Marinus Børup 1923.
Prins Carl 1923.
É. Carteron 1906.
Paul Carus 1893.
Chr. Christiansen (1917) 1918.
C. C. Clausen 1901, 1902—1903, 1908—1909, 1931.
H. V. Clausen 1928.
C. H. Clemmensen 1923.
C. M. T. Cold 1931.
Chr. Collin 1913.
Jacques de Coussange 1912, 1916.
Frantz Dahl 1923.
Axel Dam 1916, 1922.
Victor Delbos 1897, 1908.
Wilh. Dilthey 1899.
A. B. Drachmann 1923.
J. A. J. Drewitt 1900.
George Dumas 1924.
G. Dwelshauvers 1908, 1931.
R. Eisler 1912.
Gunner Engberg 1931.
Eucken (1912), 1918.
Ida Falbe-Hansen 1913.
R. Falkenberg 1894.
Ludvig Feilberg (1912), 1918.

G. S. Fullerton 1902.
F. C. French 1903, 1904.
Axel Garde 1928.
Gaupp (London) 1892.
Edv. Geismar 1901.
Oscar Geismar 1928.
Otto Gelsted 1928.
Gierow 1931.
É. Gilson 1920 (1922).
G. v. Gizycki 1880, 1881, 1891.
Anton Gisler 1913.
K. Gjellerup 1922.
Heinrich Goebel 1918.
Goethe 1932.
Gerhard Gran 1913.
J. H. Groenewegen 1902.
R. Guénon 1920 (1921).
C. Gutberlet 1893.
E. Hansen 1903.
Oscar Hansen 1891, 1892, 1893, 1895, 1897, 1903, 1908.
Søren Hansen 1889.
Valdemar Hansen 1915—1916, 1918—1919, 1923, 1926, 1927, 1931.
H. P. Hanssen-Nørremølle 1923, 1928.
Harnack (1910), 1918.
Jean de la Harpe 1920.
Hans Henning 1920.
Th. Hauch-Fausbøll 1911.
Karl Hedvall 1905.
S. Heegaard 1873, 1876.
Carl Hellström 1929.
L. Helveg 1878.
F. Hendriksen 1910.
L. C. Herbert 1905.
Axel Herrlin 1918, 1931.
Dagmar Hjort 1898.
W. Hocking 1924.
Ludvig Holstein 1928.
A. Höfler 1894.
A. Hägerström 1895.
Alfred Ipsen 1906.
Knud Ipsen 1890.
J. P. Jacobsen („Niels Lyhne") 1907—1908.
William James 1905.
Pierre Janet 1900, 1903.
A. Jantzen 1872.
Otto Jespersen 1925.
Fr. Jodl 1890, 1912.
Viggo Johansen 1928.
Oscar Jæger 1912, 1913.
A. Th. Jørgensen 1918.
Johannes Jørgensen 1904, 1916, 1919, 1931.
Jørgen Jørgensen 1914—1915, 1928, 1932.
J. C. Kall 1908, 1911, 1919, 1923.
P. Kalweit 1921.
Ellen Key 1913.
Aage E. Kiær 1915.
Helge Kjærgaard 1931.
Martin Knudsen 1928.
Carl Koch 1920.
E. Koenig 1891.
F. C. Krarup 1901, 1904, 1923.
Herdis Krarup 1917.
Kristian Kroman 1894, 1901—1902 (1916), 1918.
Victor Kuhr 1913, 1923, 1928, 1931, 1932.
Kurella 1889.
J. Köhler 1905.
R. Lagerborg 1914, 1928, 1931.
A. Lalande 1920.
Sven Lange 1890.
L. P. Larsen 1901.
Hans Larsson 1905, 1913, 1928.

Edw. Lehmann 1901, 1918.
Svend Leopold 1918.
Liepmann (Berlin) 1892.
Fr. Lipsius 1901, 1924.
Vilhelm Madsen 1913, 1928.
Ernst Mally 1905.
Even Marstrand 1928.
Max Meyer (Columbia) 1906.
Vitalis Norström 1901, 1913, 1916.
Friedrich Paulsen 1896, 1897.
Émile Meyerson 1931.
Miéville 1913.
Sofus Michaëlis 1923.
C. Michelsen 1887.
Georg Misch 1908.
Jon Munch-Petersen 1928.
Niels Møller 1903, 1919, 1923, 1928, 1931.
Paul Natorp 1888, 1921.
Janus Nielsen 1929, 1931.
Harald Nielsen 1913.
Fr. Nietzsche 1889, 1928.
Ingjald Nissen 1923.
Vitalis Norström 1901, 1913, 1916 (1919).
W. Norvin 1923.
Axel Nyblæus 1866.
Alf Nyman 1923, 1927.
Kristoffer Nyrop 1923.
Carl Nærup 1899.
B. Paludan-Müller 1892.
Fr. Papillon 1920.
Friedrich Paulsen 1896, 1897, 1923.
Gemma Petersen-Studnitz 1902.
Victor Juul Petersen 1931.
E. Pfennigsdorff 1898.
F. Picavet. Kronol. Bibliogr. Nr. 90.
Henri Piéron 1928.
F. Pillon 1908.
Karl Pira 1910.
Paul Plaut 1924, 1930.
N. M. Plum 1931.
Léon Poitevin 1903, 1904, 1912.
Olof Rabenius 1928.
Svend Ranulf 1928.
Frands Rasmusen 1931.
Knud Rasmussen 1931.
S. V. Rasmussen 1928.
Thiodolf Rein 1911.
Th. Ribot 1887, 1900.
G. Richard 1905.
Raoul Richter 1906.
Aloys Riehl 1880.
Chr. Rimestad 1907, 1916, 1928.
Erik Rindom 1911, 1913, 1917, 1918, 1923, 1924, 1926, 1928, 1931.
Arnold Rohde 1889, 1890.
F. Ronge 1931.
P. A. Rosenberg 1923.
Rousseau 1906.
Edgar Rubin 1919, 1922, 1923, 1928, 1932.
Marcus Rubin 1890.
Waldemar Ruin 1931.
Ruyssen 1912.
Alfred Römer 1926.
Paul Sakmann 1913.
W. M. Salter 1890.
Kalle Sandelin 1922, 1928, 1931.
Georg Saxild 1903.
Scavenius 1885.
C. Schaarschmidt 1881.
A. Schack 1907.
Tage Schack 1930.
Schairer 1918.
Henrik Scharling 1866.
Fr. v. Schéele 1884, 1910.
Vilhelm Schepelern 1910.

Max Schinz 1908.
G. Schott 1913.
C. Schiødte 1900.
Schleiermacher 1924, 1931.
Chr. Schrempf 1896.
Schumann (Göttingen) 1890.
J. Segond 1913.
Rudolf Schmidt 1866.
Vilhelm Slomann 1918, 1928.
W. R. Sorley 1913, 1921.
Spencer 1876 (Se ogsaa Kron. Bibliogr. Nr. 26), 1887.
C. N. Starcke 1891, 1899, 1903, 1910, 1912.
Viggo Starcke 1926, 1928.
H. C. Stevens 1906.
Otto Stock 1897.
C. Stumpf 1887.
James Sully 1887.
David Swenson 1904.
J. H. Swinny 1906.
A. E. Taylor 1901.
Einar Tegen 1928.
N. Teisen 1879, 1887, 1888, 1893, 1899, 1901.
Erik Thaning 1930.
Anton Thomsen 1908, 1909, 1913.
Vilhelm Thomsen (1917), 1918, 1923.
A. B.Thorson 1888.
W. Thulstrup 1915.
Troels-Lund 1913.
Ferd. Tönnies 1902—1903, 1912, 1913.
Arne Törnudd 1911.
Allen Vannérus 1894, 1901.
Valdemar Vedel 1887, 1892, 1895, 1923, 1931.
Ernst v. Wendt 1911.
A. Vierkandt 1902.
Claudius Wilkens 1901—1902, 1911, 1915.
Ole Winding 1930.
H. Vodskow 1875.
W. Wundt 1893, 1912.
S. Wägner 1883.
Fr. Zeuthen 1899.
Th. Ziegler 1890.
Elof Åkesson 1928.

PERSON-REGISTER TIL HARALD HØFFDINGS „ERINDRINGER"

(1928)

Alexander d. St. 152.
Dronning Alexandra 200, 218.
Sidney Alrutz 239.
Alscher 179.
Vilh. Andersen 150, 186, 301.
Martin Andersen-Nexö 262.
Poul Andræ 23.
Thomas Aquinas 309.
Kr. Arentzen 31, 82, 84—89, 109, 116.
Aristofanes 43.
Aristoteles 66, 168.
S. Arrhenius 210, 232.
Augustin 190.
Richard Avenarius 140.
Bacon 166, 215, 219.
Jens Baggesen 31 f.
Balfour 232.
Sidney Ball 220.
M. Bapst 281.
M. de Beaucaire 281.
Beethoven 183.
Viggo Bentzon 186 f.
Chr. Berg 30, 113, 142 f.
H. Bergson 215, 234.
Claude Bernard 247.
Bernouilli 168.
Agnete Bertram 301 f.
Bieber 181.
Carl S. A. Bille 101, 218.
Thorvald Bindesbøll 240.
Laurids Bing 111 f., 148.
Bismarck 273.
Bj. Bjørnson 81, 87, 89, 155—158, 188.
St. Blicher 34, 36.
Kommandør Bluhme 205.
Chr. Bohr 171, 174, 227, 246—249.
Niels Bohr 312.
Frederik Bojsen 142.
Otto Borchsenius 83 f.
B. Borgen 20.
I. A. Bornemann 48.
E. Boutroux 230, 234 f., 272, 313.
Mme Boutroux 272, 313.
Bouvier 235.
Herbert Bradley 272.
Edvard Brandes 185—189.
Georg Brandes, 60, 78, 85 f., 90—93, 114 f., 119, 159, 163—168, 202, 300 f.
Ludvig Brandstrup 231.
Frithiof Brandt 318.
Brentano 270.
Giordano Bruno 171.
Léon Brunschvicg 234, 312 f.
Hans Brøchner 40, 45, 47, 61, 67, 77—80, 92 f., 95, 139.
Byron 226, 235.
J. Böhme 101.

Mary Calkins 221.
Prins Carl af Sverige 283.
Th. Carlyle 226.
M. R. Carstensen 209.
Kong Christian VIII 15.
Kong Christian IX 199 f.
Kong Christian X 254 f.
Chr. Christiansen 28 f., 172.
H. N. Clausen 53.
H. V. Clausen 287, 291, 295 ff.
Stanton Coit 222 f.
Auguste Comte 62, 91, 210, 303.
M. de Conti 281 f.
Costanza 78.
Grevinde Danner 43.
Max Dessoir 209.
J. H. Deuntzer 112.
Charles Darwin 169, 231 f., 262.
Max Dessoir 209.
J. H. Deuntzer 112.
Charles Dickens 263.
Diderot 112.
Hermann Diels 230.
Wilhelm Dilthey 170.
Diogenes 256 f.
H. Drachmann 81 f., 84 ff., 87, 89, 110, 114, 116 f.
Ulla (Høffding) Dyrhauge 254.
Eckermann 138.
Egidy 182.
George Eliot 263.
Præsident Eliot 212.
Enlart 209.
Erasmus fra Rotterdam 219.
Benno Erdmann 210.
Mylius Eriksen 324.
Kr. Erslev 143, 145, 322.
J. B. S. Estrup 142 f., 146.
Carit Etlar 34.
Rudolf Eucken 184, 271.
Prins Eugen 241.
Johannes Ewald 38.
A. Faartoft 42.
Peter Faber 36.
Arkivar Feilberg 83.
Fenger 17 f.
L. Feurbach 179.
Amalie Fibiger 133 ff.
Johannes Fibiger 132—136, 185, 291, 308.
J. G. Fichte 152, 184.
Kuno Fischer 139.
Minister Fischer 106.
Mme Flournoy 239 f.
Th. Flournoy 236—240, 275.
Marechal Foch 295.
I. B. Fog 38.
C. J. Fogh 19, 36.
Forel 235.
Kong Frederik VII 43.
Kong Frederik VIII 200.
Ekskejserinde Friedrich 200.
General Friedrich 278.
Gustaf Fröding 261.
Galilei 169.
E. G. Geijer 196, 242, 320.
Reinh. Geijer 197.
M. H. Gertz 186.
G. von Gizycki 136 f., 178 f.
K. Gjellerup 132, 134, 267 f.
Marie (Høffding) Gjellerup 64, 245.
Rasmus Gjellerup 9.
Goethe 31, 37 f., 201, 226, 248, 268.
Th. Gomperz 179.
Gooch 217 f. 233.
Karl Goos 147.
Graccherne 30.
Grote 31.
Axel Grüner 19.
Chr. Hage 112.

Einar Hall 323.
Alexander Hamilton 295.
Hamlet 11.
Louis Hammerich 281.
Falbe Hansen 112.
Octavius Hansen 112.
Minister O. Hansen 200.
H. P. Hanssen-Nørremølle 289 ff. 296 ff.
A. Harnack 211 f., 269.
J. de la Harpe 304 f.
C. Hauch 38, 54.
Leo Hebræo 181.
S. Heegaard 82 f., 99, 102 ff., 110, 119, 126 ff.
Hegel 31, 47, 59, 62, 170, 268.
Johanne Louise Heiberg 13.
Verner v. Heidenstam 261.
I. A. Heikel 242.
Frederik Hendriksen 114.
Betty Hennings 159.
Hermann 269.
Hermansen 53.
Herodot 31, 56, 324.
Axel Herrlin 229, 254.
Heyerdahl 283.
Yrjö Hirn 137.
Johs. Hjelmslev 312.
Niels Hjort 287 f.
Hobbema 223.
Hobbes 180.
Skat Hoffmeyer 255.
Nikolaj Holm 8, 18.
Ludvig Holstein 260.
Homer 8, 81, 172.
Hostrup 34, 41, 142.
Howitz 61.
Humboldt 268, 308.
Aage Høffding 254.
Elisabeth Høffding 175 f. 245.
Emil Høffding (ældre) 16.
Emil Høffding 141, 162, 175 ff., 202, 224.
Emma (Pape) Høffding 8, 36, 48, 57 f., 62 ff., 96 ff., 306.
Greta (Ellstam) Høffding 5, 319 ff., 323.
Hans Høffding 141, 162, 175 ff., 198, 224.
Jenny Høffding 177 f.
Maria (Bøving) Høffding 177 f., 183.
Mine Høffding 12—15.
N. F. Høffding 9—12, 14, 16.
Otto Høffding 9, 146, 244 f.
Theodor Høffding 170 f., 242 f., 245.
Valdemar Høffding 22, 177.
Victor Høffding 146, 240, 245.
Benj. Höijer 196.
Viggo Hørup 29 f., 32, 82, 84, 112 f., 142, 144 f., 157, 187 f.
H. Ibsen 81, 156, 159—161.
Prinsesse Ingeborg 283.
Ingemann 306.
Alfred Ipsen 186 f.
Knud Ipsen 122, 204.
V. Irminger 115.
Carl Jacobsen 256.
I. C. Jacobsen 256.
I. P. Jacobsen 115 f.
Prof. I. C. Jacobsen 201.
Vagn Jacobsen 276.
William James 197, 203, 206 ff., 212 f., 237.
Pierre Janet 210, 221.
C. E. Jensen 189.
Mads Jepsen 185.
August Jerndorff 115, 240.
Peter Jerndorff 29, 159.
Ane Marie Jespersen 205.
Otto Jespersen 203—206, 229.

Jens Jessen 289, 291.
Friedrich Jodl 178 f.
Gustav Johannsen 289, 291.
Viggo Johansen 114 f., 186, 231, 241.
Prof. Jungersen 232.
A. D. Jørgensen 288.
Johs. Jørgensen 122 ff.
Kaalund 85, 87 f.
Kant 47, 69, 82, 101, 169 f., 222, 236, 268, 304, 315.
J. K. Kaper 83 f.
Kong Karl XV 44.
P. C. Kierkegaard 71, 73, 185.
Poul Kierkegaard 67, 71—75, 115.
S. Kierkegaard 39, 41, 44 f., 47, 49 ff. 55 f., 59 f., 69, 71, 100, 169, 242, 303, 312 f., 315 f.
Felix Klein 269.
Kloppenborg-Skrumsager 297.
Kopernikus 169.
Herdis Krarup 220 f.
Krebs 23.
Krieger 286.
Kr. Kroman 120, 163, 191, 202.
P. S. Krøyer 114.
Selma Lagerlöf 261.
Jul. Lange 110, 112, 117 f.
A. C. Larsen 147.
N. Lassen 145.
Alfr. Lehmann 163, 259.
Edv. Lembcke 33.
Xavier Léon 312.
Lessing 31, 101.
Leuba 235, 237.
Lindhard 302.
Liszt 270.
J. Locke 219.
Jacques Loeb 238.
Lotze 61, 220, 248.
Ludwig 172.
Luther 30, 138, 190.
Macauley 56.
M. Mackeprang 287.
Thorvald Madsen 284.
Prof. J. N. Madvig 101, 104 ff., 151.
Retsformand J. N. A. Madvig 112.
Heinrich Maier 153.
Marcus Aurelius 129.
H. L. Martensen 53, 60, 100 ff.
Marx(isme) 182.
Robert Mayer 169.
Mc Intyre 230.
A. F. M. van Mehren 47.
Eduard Meyer 270.
Ethel Meyer 217.
Eugen Meyer 270.
Karl Meyer 236.
Émile Meyerson 313 f. 323.
Sofus Michaëlis 202, 260.
C. Michelsen 83.
J. S. Mill 69, 136.
Mohn 232 f.
Molière 81.
Gabriel Monod 235.
Thomas More 219.
Prof. Jon Munch-Petersen 202.
Dr. med. Harald Munch-Petersen 216, 240.
J. Müller 247.
J. P. Mynster 24, 100.
H. Münsterberg 221.
Kristian Møller 78 f.
Niels Møller 122, 186, 202, 255, 292.
Otto Møller 316.
Poul Møller 35.
Niels Neergaard 286.
I. Nellemann 151.
L. Nellemann 288.
Nernst 269.

J. C. S. Neve 83 f.
Newton 151 f., 169, 219.
Fr. Nielsen 83 f.
Red. Th. Nielsen 142 f.
Rasmus Nielsen 39 f, 45, 47, 59 ff., 63, 67, 82, 95, 120.
Overlærer Nielsen 139, 141.
Fr. Nietzsche 141, 163—168.
Ellen og N. F. Nissen 177 f.
Nis Nissen 297.
Noos (Noes) 142 f.
A. Noreen 197.
Axel Nyblæus 104.
Nyholm 112.
Oehlenschläger 17, 31 f.
W. Ostwald 210, 221.
Franz Overbeck 168.
Abbé Pacheu 237.
Ettore Païs 209.
Caspar Paludan-Müller 102.
Fr. Paludan-Müller 97.
H. C. Pape 48.
Laura Pape 307 f.
Sofie Pape 48.
Pascal 190, 312, 315 f.
Paulli d. y. 105.
Paulli d. æ. 24.
Friedrich Paulsen 136, 162, 178.
Rudolf Pentzig 268.
Julius Petersen 25—28, 32 f., 65, 81 f., 84, 96, 98, 102, 136, 162, 249—254.
Olivia Petersen 81 f., 98.
Arthur Pfungst 267.
Victorinus Pingel 109.
Planck 269.
Platon 31, 47, 66, 81, 168, 306, 315, 323.
Carl Ploug 34, 41, 109.
Plutarch 30, 129.
Henri Poincaré 153, 235, 313.
Henrik Pontoppidan 261 f.
Olaf Poulsen 117.
Morton Prince 203, 238.
Pringl-Pattison 170.
Mme de Quirielle 271.
Rafael 137, 223.
Ranke 56.
C. Rasch 285.
Anders Rasmussen 9.
John Rayleigh 232.
J. P. Reimers 289 ff.
Pio Reina 209.
Rembrandt 136.
Richet 273 ff.
Aloys Riehl 139, 270.
Jacob Riis 211.
Roosevelt 211.
Rousseau 7, 170, 234 f., 240.
James Royce 221.
Gotfred Rubin 148.
Marcus Rubin 161, 165 f., 200.
Mrs. Rufford 235, 272.
Ruysdael 136, 223.
Skat Rørdam 316.
Fr. Salomon 112, 188.
San Giuliano 170.
Georg Saxild 120, 202.
J. Scavenius 120, 149.
S. Schandorph 83 f., 89, 109 f., 114.
Frants v. Schéele 197, 240.
Hanna v. Schéele 197 f., 240.
Scherer 137.
Kirsten Schierbeck 254.
Schiller 101, 164, 306.
Gustaf Schmoller 137, 270.
H. Schwanenflügel 84.
Jeanette Schwerin 181 f.
Medicinalraad Schwerin 181.
Shakespeare 31 ff., 38, 81, 204, 214, 225 f., 233, 263.

Alexander Shand 153.
Shelley 321.
F. C. Sibbern 39 f., 59, 61, 95, 108, 242, 305.
G. Simmel 153, 268 f.
Hans Skovgaard 25 ff., 32, 34, 36, 43, 47 ff., 65, 98, 106, 129—132, 136, 299 f.
Vilhelm Slomann 275 f., 281 f.
Sofokles 31, 324.
W. Sombart 182.
Sokrates 30 f., 33.
Sorley 219, 232 f., 271 ff.
H. Spencer 62, 69, 303.
Spinoza 75 f., 89, 91, 96, 105, 129, 223, 301, 304, 313, 321.
Mme Staël-Holstein 263.
C. N. Starcke 259 f.
Viggo Starcke 259.
Steno 288.
Fru Stilling 139.
Viggo Stuckenberg 122, 124 f., 260.
H. Sudermann 269.
C. Svartling 43.
Overlæge Svendsen 284 f.
S. Svendsen 42.
Taine 62.
Oberst Taylor 283.
Esaias Tegnér 250.
Anton Thomsen 191, 259.
Ing. Thomsen 233.
Vilh. Thomsen 112, 151, 173, 186, 198 f., 257, 322, 324.
Bertel Thorvaldsen 310 f.
Thukydid 56, 58.
Anna Trier 99.
Herman Trier 99.
Troels-Lund 71, 82, 90, 99.
Ferd. Tönnies 180 ff., 210, 254, 273.
J. L. Ussing 145.
Adolf Wagner 137.
Prins Valdemar 279.
James Ward 210, 220 f.
Watt 223.
Hans Weberg 271.
Herman Vedel 231.
Peter Vedel 78, 80, 201.
Valdemar Vedel 122, 161, 186 f., 300.
Lady Welby 215 ff., 233.
Wergeland 233.
Edw. Westermarck 218.
Overlæge Videbech 285.
Wilamowitz-Möllendorff 270, 277.
Kejser Wilhelm II 199 ff.
Cl. Wilkens 191.
Wilson 295.
Windelband 270.
Chr. Winther 87 f.
Virgil 72.
Provst Wulff 58.
W. Wundt 270.
Herluf Zahle 279, 282.
Otto Zahle 281 f.
Kr. Zahrtmann 114.
Eduard Zeller 136.
H. G. Zeuthen 112.
Mr. Young 158.

OVERSIGT OVER HØFFDINGSKE SKRIFTER PAA FREMMEDE SPROG

(De Skrifter i den Kronol. Bibliogr., som Tallene viser hen til, er oversat paa de her anførte Sprog. Kun for Tysk, Fransk og Engelsk vedkommende er de oversatte Skrifters Titler optaget i den Kronol. Bibliogr.)

Paa Tysk: 15, 42, 46, 51, 54 (4. Aufl.), 56, 57, 68, 71, 72 (3. Aufl.), 76—78, 82, 82 a, 85, 86, 90, 98, 101, 101 a, 104, 106—109, 117, 118, 120, 122, 124—126, 128—133, 147, 159, 164, 168, 173, 179, 185, 200, 206, 213, 216 a, 217, 218, 222, 230, 242, 259, 272, 279, 282, 283, 285, 287, 289, 295, 301, 309, 312, 313, 323, 326, 330, 345, 357, 364, 368—370, 377, 389.

Paa Fransk: 42 (Ref.), 54 (4. éd.), 56 (Ref.), 72 (2. éd.), 86 (Ref.), 90 (Ref.), 101 (Ref.), 101 a (Ref.), 106 (Ref.), 120 (2. éd.), 120 a, 155, 164, 200, 221, 225, 230, 232, 242, 246—248, 257, 263, 264, 282, 285, 294, 313, 345.

Paa Engelsk: 26, 54, 95, 95 a, 113, 120, 123, 127, 130, 164, 173, 185, 187, 190, 197, 217, 223, 261, 285, 295, 351.

Paa Czekisk: 130, 217.

Paa Finsk: 54, 72, 130, 145, 233, 238, 300.

Paa Italiensk: 120, 217, 285.

Paa Japansk: 54 (2. Udg. ?), 164.

Paa Polsk: 54 (2. Udg.), 72, 120, 126.

Paa Russisk: 54, 72, 126 (2. Udg.), 137, 285.

Paa Serbisk: 173, 217.

Paa Spansk: 54, 104, 164, 185.

Paa Svensk: 145, 236, 238, 303.

Paa Ungarsk: 285.